

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIYN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Katern 1

Katern 2

Katern 3

Katern 4

Katern 5

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2010

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2010

Katern 1

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

Brusselse armoederapporten

De inhoud van het Brussels armoederapport werd vastgelegd in de ordonnantie “betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” van 20 juli 2006.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn werd belast met de uitwerking ervan.

De rapporten worden verspreid via de website (www.observatbru.be) en op eenvoudig verzoek.

Elk rapport mag worden gekopieerd, mits vermelding van de bron.

Reeds verschenen Brusselse armoederapporten

2010

Welzijnsbarometer
Thematisch rapport: Thuisloos in Brussel
Gekruiste blikken
Brussels actieplan armoedebestrijding
Synthese van de rondetafel

2009

Welzijnsbarometer

2008

Welzijnsbarometer
Thematisch rapport: armoede en (ver)ouderen
Externe bijdragen
Brussels actieplan armoedebestrijding
Synthese van de rondetafel

2007

Welzijnsbarometer
Externe bijdragen

2006

Welzijnsbarometer
Opvolging van de parlementaire
aanbevelingen 1998-2001-2004

2005

Welzijnsbarometer

2004

“9de armoederapport”
Deel 1: armoede-indicatoren, gebrek aan
inkomsten en overmatige schuldenlast
Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van
12 oktober 2004

2002

“8ste armoederapport”
Deel 1: armoede-indicatoren, armoede en
huisvesting
Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van
26 september 2003

2000

Armoederapport 2000: armoede-indicatoren,
opvolging van 4 parlementaire aanbevelingen
Verslag van het rondetafelgesprek van 10 mei
2001

1999

Armoederapport 1999: armoede-indicatoren

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Welzijnsbarometer,
Brussels armoederapport 2010, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2010.

COLOFON

Deze Welzijnsbarometer vormt een onderdeel van het Brussels armoederapport 2010.

Het Brussels armoederapport bestaat uit 5 delen:
de **Welzijnsbarometer** (jaarlijks),
het Thematisch rapport (tweejaarlijks),
de Gekruiste blikken (tweejaarlijks),
het Brussels actieplan armoedebestrijding (tweejaarlijks) en
de Synthese van de rondetafel (tweejaarlijks).

Auteurs:

Pénélope Fiszman, Truus Roesems, Gille Feyaerts

Layout:

Centre de Diffusion de la Culture Sanitaire asbl: Nathalie da Costa Maya

Depotnummer:

D/2010/9334/14

Voor meer informatie:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
Louizalaan 183 – 1050 Brussel
Tel.: 02/552 01 89
observat@ggc.irisnet.be
www.observatbru.be

Gille Feyaerts
Tel.: 02/552 01 55
gfeyaerts@ggc.irisnet.be

INHOUDSTAFEL

1.	INLEIDING.....	7
2.	DE INDICATOREN.....	8
3.	DEMOGRAFISCHE CONTEXT	9
3.1	Evolutie van de bevolking	9
3.2	Bevolkingsstructuur naar leeftijd.....	13
4.	SOCIO-ECONOMISCHE KENMERKEN VAN DE BEVOLKING.....	14
4.1	Algemene socio-economische situatie van de bevolking	14
4.2	Armoede en inkomen.....	16
4.2.1	Leven onder de armoederisicogrens.....	16
4.2.2	Mensen met een laag inkomen (RVV en OMNIO).....	17
4.2.3	Belastbaar inkomen	19
4.2.4	Inkomens uit sociale zekerheid en sociale bijstand	23
4.2.5	Mensen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid	33
4.2.6	Overmatige schuldenlast.....	36
4.2.7	Inkomens van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing	37
4.3	Arbeidsmarkt	38
4.3.1	Tewerkstelling	38
4.3.2	Actief op de arbeidsmarkt	43
4.3.3	Werkloosheid	44
4.4	Recente evolutie van de werkloosheid en OCMW-steun	57
4.4.1	Werkloosheid	57
4.4.2	OCMW-steun.....	60
5.	HUISVESTING.....	61
5.1	Sociale huisvesting en aanverwante.....	61
5.2	Private huurmarkt	62

6.	GEZONDHEID	63
6.1	Sociale gezondheidsongelijkheden bij de geboorte	63
6.2	Ongelijkheden op het vlak van levensverwachting.....	64
6.3	Ongelijkheden op het vlak van gezondheidstoestand.....	65
6.4	Levensstijl	68
6.5	Toegang tot gezondheidszorg	69
7.	ONDERWIJS EN VORMING	70
7.1	Schoolse vertraging	70
7.2	Vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar).....	71
7.3	Lage scholing bij volwassenen (25 jaar en ouder).....	72
8.	WOORDENLIJST	76
9.	REFERENTIES	82
10.	SAMENVATTING EN CONCLUSIE.....	84

I. INLEIDING

Dit document is de zesde editie van de Welzijnsbarometer, waarin een reeks indicatoren worden verzameld die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest. De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument. De Welzijnsbarometer is een onderdeel van het Brussels armoederapport en verschijnt jaarlijks.^[1]

Het is niet mogelijk om alle dimensies van armoede in dit instrument te vatten. Armoede kan niet samengevat worden in enkele cijfers. Het is een complexe en veranderende realiteit, enkel te begrijpen door het samenbrengen van verschillende benaderingen – waaronder de perceptie van mensen die zelf betrokken zijn – en door rekening te houden met de tijdsdimensie.

We presenteren de meest recente, momenteel beschikbare gegevens. Wanneer er geen nieuwe cijfers beschikbaar zijn sinds de Welzijnsbarometer 2009, worden de bevindingen uit deze barometer gesynthetiseerd of herhaald. In september 2010 waren de bevolkingsgegevens uit het Rijksregister op 1/1/2009 nog niet beschikbaar. Dit bemoeilijkte het werk aanzienlijk. De recente evolutie van de bevolking, we vermoeden een verdere groei en verjonging van de Brusselse bevolking, kon bijgevolg niet in rekening worden gebracht bij de berekening van de indicatoren.

“De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument.”

We kunnen met andere woorden niet altijd inschatten of de stijging van het aantal mensen in bepaalde kwetsbare groepen al dan niet evenredig is met de bevolkingstoename.

De keuze van de voorgestelde gegevens weerspiegelt de actuele beschikbaarheid van de gegevens (heel wat gegevens zijn nog niet beschikbaar) en de actuele kwaliteit van de gegevens (bepaalde bestaande gegevens zijn onvoldoende gevalideerd om in het kader van een barometer gebruikt te worden).

Andere publicaties van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zijn complementair en verruimen het beeld van de Brusselse situatie (de Gemeentelijke fiches 2010, de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010, de Welzijns- en Gezondheidsatlas, de Dossiers van het Observatorium, de indicatoren op de website). Al deze publicaties zijn te raadplegen en te downloaden op de website www.observatbru.be.

De Welzijnsbarometer is bovendien complementair aan andere publicaties van Brusselse overheden, zoals de Monitoring van de wijken (www.wijkmonitoring.irisnet.be), de conjunctuurbarometer en de statistische indicatoren van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), de rapporten van het Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid,...

[1] Zie ordonnantie van 20/7/2006 betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te raadplegen op www.observatbru.be

2. DE INDICATOREN

De Welzijnsbarometer verzamelt de meest relevante en beschikbare indicatoren met betrekking tot armoede in het Brussels Gewest. Hiervoor worden heel wat verschillende gegevensbronnen benut: Rijksregister^[2], Wachtregister, Kruispuntbank Sociale Zekerheid, Actiris, Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke integratie, Arbeidskrachten-enquête, EU-SILC-enquête,... Er wordt hierbij zoveel mogelijk rekening gehouden met de wensen van de Verenigde Vergadering van de GGC.

Naast de indicatoren voor het Brussels Gewest, worden ook de cijfers voor België zoveel mogelijk opgenomen, wat toelaat het gewest te situeren in de Belgische context. Waar de gegevens het toelaten, vergelijken we het Brussels Gewest met de andere grote Belgische steden (Antwerpen, Gent, Liège en Charleroi) en niet met de andere gewesten, aangezien de stedelijke context de indicatoren sterk beïnvloedt. Enkel wanneer geen gegevens per stad beschikbaar zijn, wordt het Brussels Gewest met Vlaanderen en Wallonië vergeleken.

Een ander criterium bij de keuze van indicatoren is de mogelijkheid om vergelijkingen te maken met de andere lidstaten van de Europese Unie. In het kader van de Europese Lissabon-strategie werden gemeenschappelijk indicatoren ontwikkeld door alle lidstaten, de zogenaamde indicatoren van het Nationaal Actieplan Sociale Inclusie (NAPincl). Wanneer mogelijk worden de indicatoren uit het NAPincl weergegeven in deze Welzijnsbarometer, aangeduid met de vermelding (NAPincl).

“Het Brussels Gewest wordt ook vergeleken met de andere grote Belgische steden, aangezien de stedelijke context de armoede-indicatoren sterk beïnvloedt.”

De meeste NAPincl-indicatoren zijn echter gebaseerd op gegevens die afkomstig zijn uit enquêtes (vooral EU-SILC en de Arbeidskrachtenenquête). De nauwkeurigheid van deze gegevens is afhankelijk van de grootte van de steekproeven van de enquêtes. Voor indicatoren op Belgisch niveau zijn die steekproeven voldoende groot, voor het

Brussels Gewest is dit niet altijd het geval.^[3] Dit is de reden waarom in deze welzijnsbarometer niet kan worden ingegaan op de evolutie van heel wat interessante indicatoren (armoederisicoprocentage, tewerkstellingsgraad, scholing). Daarom gaan we zoveel mogelijk op zoek naar alternatieve bronnen – meestal administratieve gegevens

– om gelijkaardige indicatoren te berekenen op basis van voor Brussel meer representatieve gegevens.

Administratieve gegevens hebben het voordeel dat ze vrij volledig zijn omdat ze alle personen bevatten die aan een bepaald administratief criterium voldoen (bijvoorbeeld alle personen die ingeschreven zijn in het Rijksregister, alle personen die zijn ingeschreven als werkzoekenden, alle personen die een leefloon ontvangen,...). Het nadeel is dat de werkelijkheid soms wordt onderschat omdat mensen buiten de administratieve statistieken vallen of om een of andere reden geen beroep doen op bepaalde rechten. Verschillende administratieve gegevens – zoals de OCMW-statistieken en het wachtregister – worden retroactief gecorrigeerd. Dit betekent dat sommige cijfers uit de vorige versie van de welzijnsbarometer intussen werden aangepast, wat de interpretatie van de evolutie complexer maakt.

[2] Woorden die in het grijs worden weergegeven, worden verder uitgelegd in de woordenlijst achteraan in dit document.

[3] Aan de hand van de berekening van betrouwbaarheidsintervallen kan de nauwkeurigheid worden ingeschat. De betrouwbaarheidsintervallen zijn echter niet altijd beschikbaar en men moet dus voorzichtig zijn bij de interpretatie van de evolutie tussen verschillende jaren.

3. DEMOGRAFISCHE CONTEXT

3.1 Evolutie van de bevolking

Op 1 januari 2008^[4] telde het Brussels Gewest officieel 1 048 491 inwoners (505 963 mannen en 542 528 vrouwen).

Naast de officiële bevolking telt het Brussels Gewest ook een aantal mensen die in Brussel wonen maar niet in het Rijksregister geregistreerd zijn (asielzoekers, studenten, diplomatiek personeel, mensen zonder wettig verblijf,...). De grootste groep gekende personen die niet bij de officiële bevolking geteld worden, zijn de asielzoekers of kandidaat-vluchtelingen die in een apart register, het wachtregister, ingeschreven worden. Op 1 januari 2010 telde het Brussels Gewest 11 497 personen in het wachtregister.

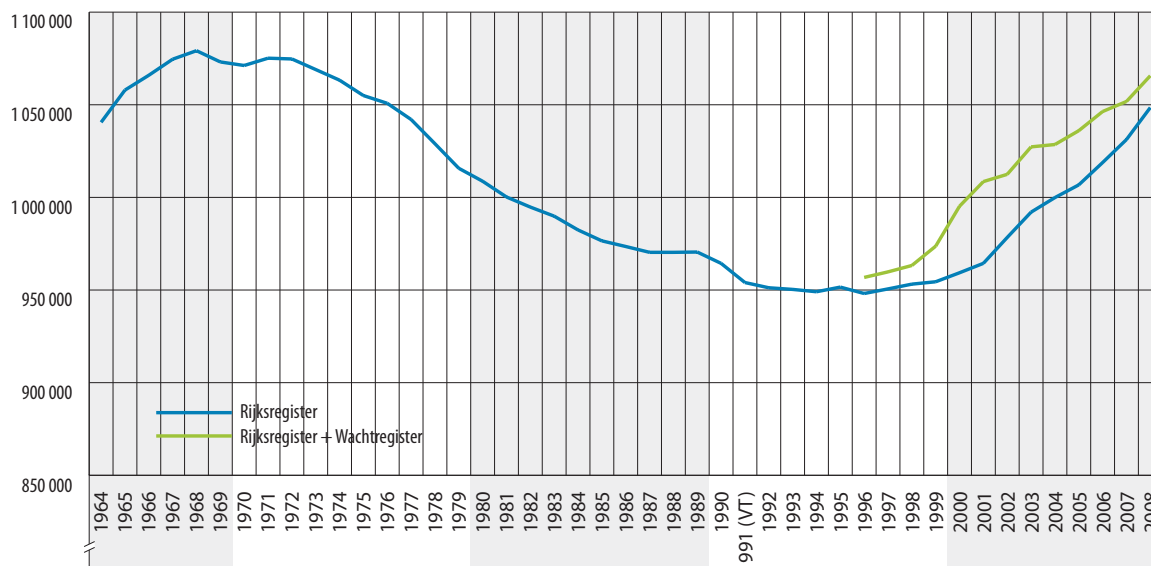
Voor sommige andere groepen bestaan slechts ruwe schattingen: 100 000 illegalen in België (Adriaenssens, 2009) waarvan een groot

deel in het Brussels Gewest, 12 616 personen met diplomatiek statuut (Federale overheidsdienst Buitenlandse Zaken, 15/9/2009) waarvan ongeveer 12 000 in het Brussels Gewest.

Sinds 1995 neemt de Brusselse bevolking toe (figuur 1). De bevolkingsvooruitzichten (Federaal Planbureau e.a. 2008, BISA 2010) voorspellen eveneens een verdere sterke toename van de Brusselse bevolking. Ze voorspellen een toename van 170 000 tot 200 000 Brusselaars voor de periode 2007-2020. Deze toename is het resultaat van een natuurlijke aangroei en migratiebewegingen.

Figuur 1: Evolutie van de bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1964-2008

Aantal inwoners op 1 januari

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 1964-2008, BISA, Wachtregister 1996-2007.

[4] De officiële bevolkingscijfers van het Rijksregister, ter beschikking gesteld door de ADSEI, zijn niet meer beschikbaar na 2008. In deze Welzijnsbarometer zijn we dus verplicht ons te baseren op de bevolkingscijfers van 2008.

Sinds 1985 kent het Brussels Gewest een positieve natuurlijke aangroei (meer geboorten dan overlijdens). De natuurlijke aangroei neemt toe omdat het aantal geboorten jaar na jaar toeneemt en het aantal overlijdens sinds een aantal jaren afneemt als gevolg van een daling van het aandeel ouderen in de bevolking en een toenemende levensverwachting^[5].

Het buitenlands migratiesaldo (het verschil tussen de instroom uit het buitenland en de uitstroom naar het buitenland) is eveneens positief (in 2006 + 17 588 personen). Het binnenlands migratiesaldo (het verschil tussen de instroom uit Vlaanderen en Wallonië en de uitstroom naar Vlaanderen en Wallonië) is daarentegen negatief (jaarlijks minstens 10 000 personen sinds 2003). Dit negatief saldo wordt ruimschoots gecompenseerd door de internationale migratie.

Brussel is een typische “immigrantenstad”, van mensen die buiten het grondgebied geboren zijn en er op een bepaald moment in hun leven komen wonen. In 2001 was meer dan de helft van de Brusselaars niet in Brussel geboren: 31,7 % was geboren in het buitenland, 8,4 % in Vlaanderen en 10,1 % in Wallonië (ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2010).

In de loop van de laatste 150 jaar hebben de migratiebewegingen de demografische ontwikkeling van Brussel sterk beïnvloed. Dit fenomeen zet zich voort; zoals het merendeel van de Europese grootsteden verhoogt het internationale karakter van de Brusselse bevolking sterk.

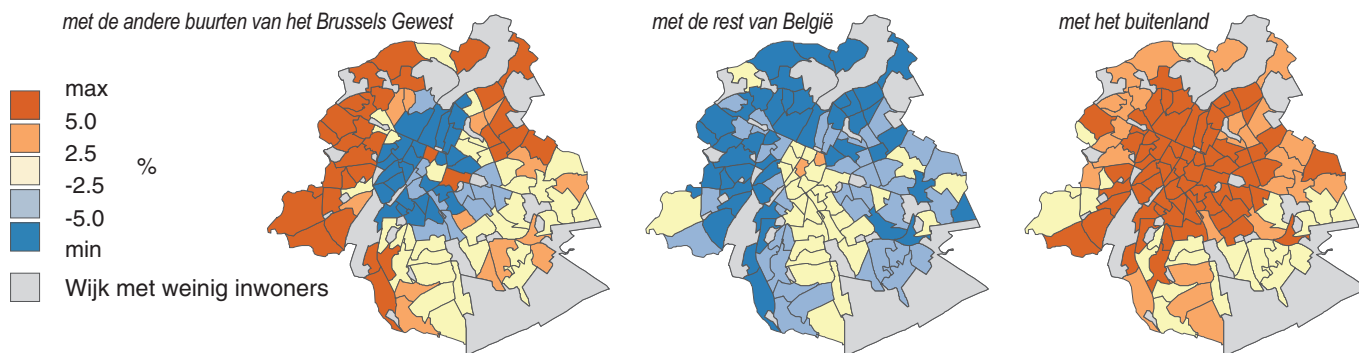
Binnen het grondgebied van het Brussels Gewest zien we evenwel heel wat variatie.

“De bevolkingsvooruitzichten voorspellen een verdere sterke toename van de Brusselse bevolking.”

Kaart 1: Migratiesaldo per wijk, 2001-2006

Migratiesaldo, 2001-2006

(immigratie-emigratie)/bevolking van de wijk

Cartografie: IGEAT, ULB

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2006 via UCL en BISA

[5] Voor meer informatie over de evolutie van het aantal geboorten en overlijdens, zie bijvoorbeeld Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010 (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2010).

Voorgaande kaarten geven een overzicht van de migratieprocessen in het Brussels Gewest.

Buurtten in het blauw, zijn buurten die meer inwoners verliezen dan ze aantrekken. Buurten in het rood trekken meer inwoners aan dan dat ze er verliezen.

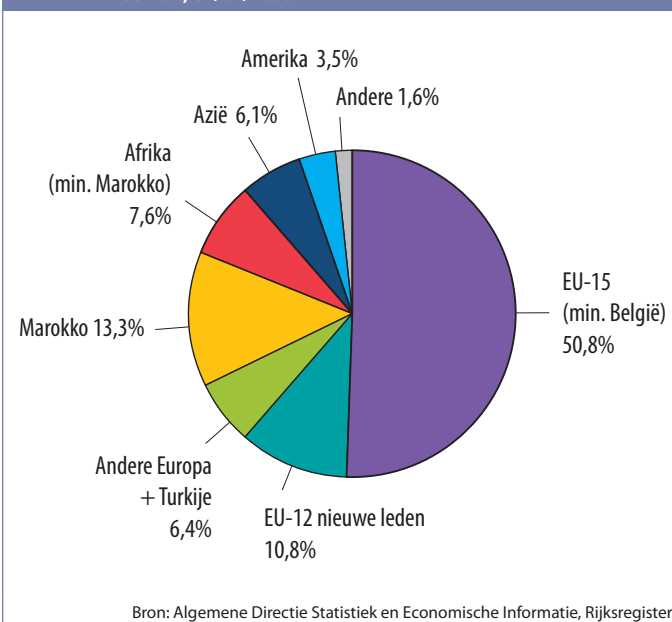
De eerste kaart toont de migratiebewegingen binnen het gewest: er verhuizen meer inwoners uit de armste wijken in het centrum van de stad naar de buurten in de rand, dan dat Brusselaars uit de rand zich in de arme buurten komen vestigen.^[6]

De tweede kaart toont de migratiebewegingen met de rest van het land: de meest Brusselse buurten verliezen meer inwoners aan Vlaanderen en Wallonië, dan dat ze er uit deze twee gewesten aantrekken. Dit duidt erop dat de suburbanisatie (van de middenklasse) zich verder zet.

De derde kaart toont de migratiebewegingen met het buitenland: de meeste buurten trekken meer buitenlanders aan dan dat er Brusselaars naar het buitenland verhuizen. Dit verschil is groter in het centrum van de stad dan in de rand. Bovendien weten we dat de armste buitenlanders zich vooral in de arme buurten in het centrum van de stad vestigen, terwijl de rijkere buitenlanders zich eerder in het zuidoostelijke gedeelte van de stad vestigen.

Samengevat betekent dit dat de armste wijken van het Brussels Gewest een continue instroom kennen van armere mensen, waarvan een deel er slechts tijdelijk blijft wonen, om vervolgens, wanneer ze over voldoende middelen beschikken, naar de betere buurten binnen of zelfs buiten het Brussels gewest te verhuizen.

Figuur 2: Verdeling van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest, 01/01/2008

Nationaliteit geeft maar gedeeltelijk de grote diversiteit in afkomst en culturen van de Brusselse bevolking weer. Sinds 1 januari 1989 waren er in Brussel namelijk meer dan 200 000 naturalisaties. Deze naturalisaties hebben eveneens als gevolg dat er meer kinderen als Belg geboren worden (ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn^[7]). In 2008 had niettemin nog steeds 28,1 % van de Brusselse bevolking niet de Belgische nationaliteit.

[6] In de wijken van het stadscentrum stelt men vast dat de komst van nieuwe, beter gestelde inwoners een rol speelt in de stijging van de huurprijzen en het vertrek van heel wat, meer kwetsbare buurtbewoners uitlokt (Van Crieelingen, 2006)

[7] In figuur 15 (p. 37) van de gemeentelijke fiches ziet u de evolutie tussen 1998 en 2007 van de huidige nationaliteit van de moeders van pasgeborenen naar gemeente

Iets meer dan de helft van de niet-Belgen (50,8 %) komen uit de 15 landen van de Europese Unie van vóór de uitbreiding in 2004^[8]. Onder de niet-Belgen blijft het aandeel Fransen (15,6 % van de niet-Belgen) het grootst. Hoewel het aantal Marokkanen afneemt, blijven ze nog steeds de tweede nationaliteit, gevolgd door de Italianen en de Spanjaarden die licht in aantal afnemen en de Portugezen die licht toenemen. Na de uitbreiding van de Europese Unie neemt het aantal Brusselaars afkomstig uit een van de 10 nieuwe lidstaten^[9] toe.

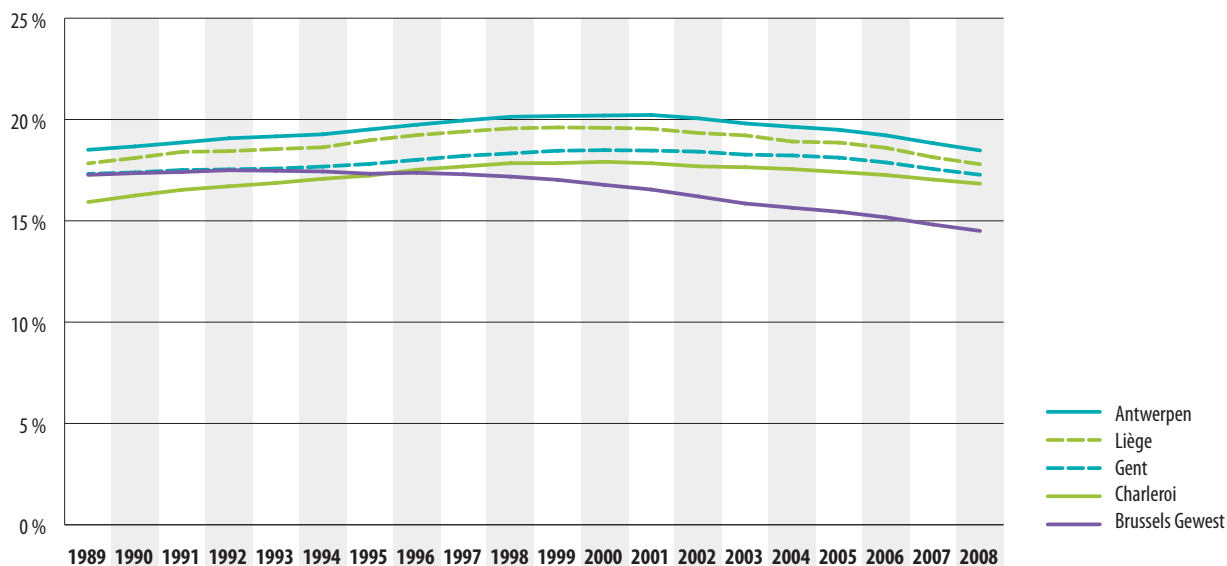
[8] EU-15: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland, Zweden.

[9] EU-10 nieuwe leden in 2004: Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië.

3.2 Bevolkingsstructuur naar leeftijd

Figuur 3: Evolutie van het aandeel 65-plussers in de bevolking van de grote steden en België, 1989-2008

Aandeel van de 65-plussers in de bevolking

Bron: ADSEI, Rijksregister

Tabel 1: Evolutie van het aandeel min 20-jarigen en 65-plussers in de totale bevolking, Brussels Gewest, 1998-2008

	<18 jaar	<20 jaar	≥65 jaar
1998	20,9	23,2	16,2
1999	21,0	23,3	16,1
2000	21,1	23,4	15,9
2001	21,2	23,5	15,7
2002	21,3	23,5	15,4
2003	21,4	23,6	15,1
2004	21,5	23,7	14,8
2005	21,6	23,8	14,7
2006	21,7	24,0	14,4
2007	21,9	24,1	14,2
2008	21,9	24,2	13,8

Bron: Rijksregister 1998-2008

Het Brussels Gewest is de enige Belgische grote stad waar het aandeel ouderen daalt sinds 1989 en het aandeel jongeren toeneemt. De jongeren zijn er oververtegenwoordigd ten opzichte van de andere grote steden.

“Sinds meerdere jaren verjongt de Brusselse bevolking sterk.”

4. SOCIO-ECONOMISCHE KENMERKEN VAN DE BEVOLKING

De crisis die in de loop van de zomer van 2007 ontstond op de financiële markten, sloeg eind 2008 om in een economische crisis. In de loop van 2009 werd de impact van deze economische en financiële crisis op de arbeidsmarkt zichtbaar. In dit hoofdstuk proberen we, op basis van de beschikbare gegevens, na te gaan hoe de armoede geëvolueerd is in deze crisisperiode.

4.1 Algemene socio-economische situatie van de bevolking

Veel armoede-indicatoren worden berekend op basis van de socio-economische situatie van de bevolking, op individueel niveau of op niveau van het huishouden. Alvorens op zoek te gaan naar de specifieke armoede-indicatoren, worden de bevolkingscategorieën geanalyseerd in functie van de positie op de arbeidsmarkt.

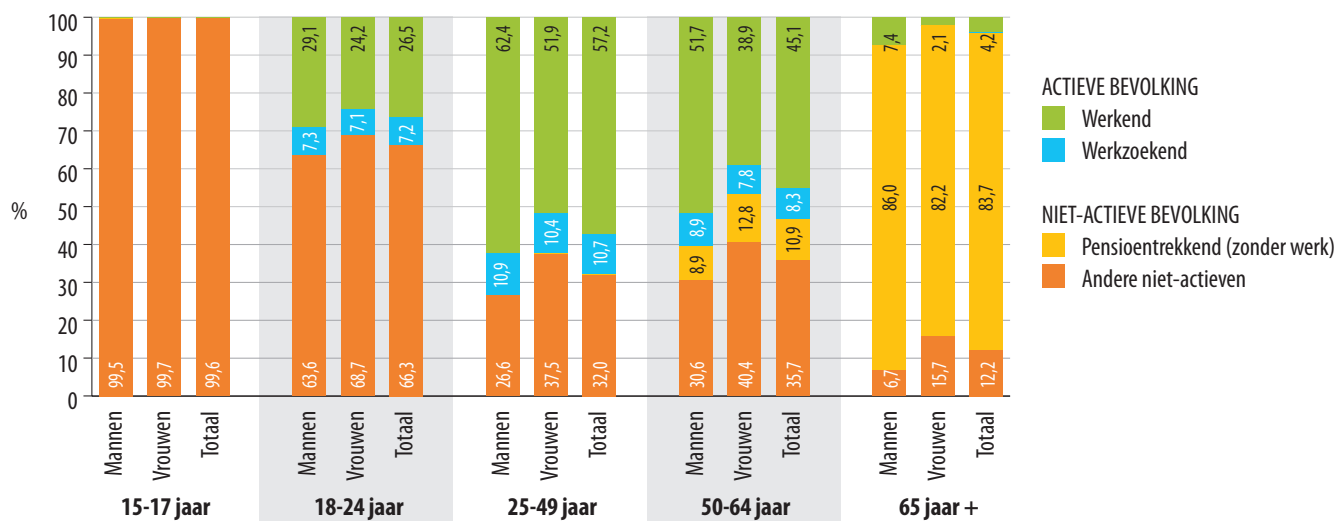
De socio-economische situatie wordt bepaald door de positie die de bevolking inneemt op de arbeidsmarkt (figuur 4). Men maakt een onderscheid tussen de actieve bevolking en de niet-actieve bevolking.

De **actieve bevolking** omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij werk vindt of niet. De actieve bevolking wordt opgesplitst in werkenden en werkzoekenden.

De **niet-actieve bevolking** bestaat uit gepensioneerden (zonder werk), (voltijds) bruggepensioneerden, en andere niet-actieven, verzameld in de restcategorie "andere niet-actieven". Deze groep is erg divers en omvat onder andere studenten, huismoeders en -vaders, mensen die vrijgesteld zijn van de inschrijving als werkzoekende (omwille van familiale of sociale redenen, of voor het volgen van een beroepsopleiding), mensen die een leefloon of equivalent leefloon ontvangen en niet werken, voltijds bruggepensioneerden en mensen die arbeidsongeschikt verklaard zijn,...

De socio-economische positie van een individu wordt sterk bepaald door de leeftijd, maar ook door het geslacht. Bij de jongvolwassenen (18-24) zijn de niet-actieven nog in de meerderheid (vooral studenten, maar ook gerechtigden op het leefloon of equivalent leefloon). Het aandeel actieven (werkenden en werkzoekenden) is het hoogst bij de Brusselaars tussen 25 en 49 jaar. Het percentage actieven ligt voor elke leeftijdscategorie telkens hoger bij de Brusselse mannen en het verschil neemt toe met de leeftijd.

Figuur 4: Socio-economische situatie van de Brusselse bevolking op 31/12/2008, naar leeftijd en geslacht

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, 31/12/2008

4.2 Armoede en inkomen

4.2.1 LEVEN ONDER DE ARMOEDERISICOGRENS

De meest gebruikte armoede-indicator op internationaal niveau is het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicogrens (NAPincl).

In België komt de armoederisicogrens in 2008 (inkomens 2007) voor een alleenstaande overeen met een inkomen van € 10 788 per jaar of € 899 per maand. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen ligt de grens op € 1 438 per maand, voor een koppel met twee kinderen op € 1 888 per maand.

“De armoederisicogrens bedraagt € 899 per maand voor een alleenstaande.”

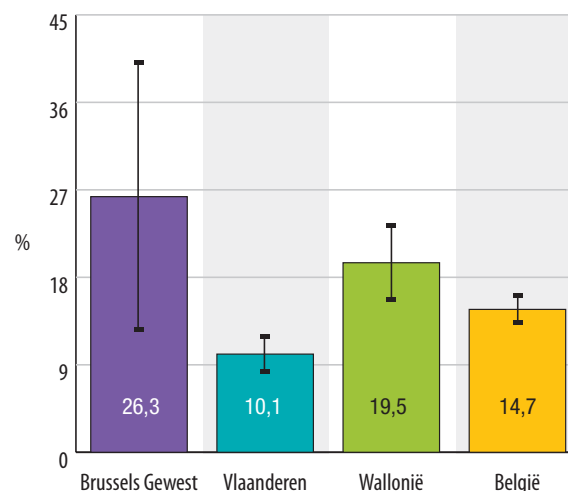
Figuur 5 toont aan dat Brussel het gewest is met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens. Het armoederisicopercentage ligt tussen 12,6 % en 40,0 % en is significant hoger dan in Vlaanderen^[10].

De impact van de financiële en economische crisis treedt in België pas op vanaf het najaar van 2008 en is dus nog niet zichtbaar in deze indicator die gebaseerd is op de inkomens van het jaar 2007.

“Brussel is het gewest met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens.”

De subjectieve inkomensindicator van het NAPincl meet het aandeel van de bevolking in een huishouden dat volgens de referentiepersoon grote of zeer grote moeilijkheden heeft om rond te komen. Dit percentage lag in 2008 op 33,5 % in het Brussels Gewest (28,3 % in 2007), wat veel hoger is dan in België (21,6 % in 2008, 15,3 % in 2007) en Vlaanderen (14,9 % in 2008 en 9,6 % in 2007) en hoger dan in Wallonië (29,8 % in 2008 en 21,6 % in 2007).

Figuur 5: Bevolking onder de armoederisicogrens per gewest, aandeel met betrouwbaarheidsinterval, inkomens 2007

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, EU-SILC 2008

“Het percentage Brusselaars dat in een huishouden leeft met grote moeilijkheden om rond te komen, ligt veel hoger in vergelijking met de rest van het land.”

[10] Het armoederisicopercentage in Vlaanderen ligt tussen 8,3 % en 11,9 %, dat van Wallonië tussen 15,7 % en 23,3 % en dat van het hele land tussen 13,3 % en 16,1 %. Het aandeel van de Brusselse bevolking onder de armoederisicogrens nam af, maar deze daling is niet statistisch significant (EU-SILC 2008 versus EU-SILC 2007).

4.2.2 MENSEN MET EEN LAAG INKOMEN (RVV EN OMNIO)

Tabel 2: Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste, Brussels Gewest, 1 januari 2010

Leeftijd	Aantal gerechtigden				Aantal personen ten laste				Totaal
	0-19	20-64	65+	Totaal	0-19	20-64	65+	Totaal	
WIGW	750	12 145	20 810	33 705	7 499	5 081	2 183	14 763	48 468
OCMW-steuntrekker (ten laste genomen door de federale staat)	447	28 209	1 016	29 672	23 266	9 913	376	33 555	63 227
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag	0	38	11 260	11 298	866	1 476	1 414	3 756	15 054
Mensen met een handicap	2	10 001	5 289	15 292	3 225	2 681	789	6 695	21 987
Kinderen met verhoogde kinderbijslag	1 223	113		1 336	137	119	4	260	1 596
Oudere langdurig werklozen	95	10 408	227	10 730	4 218	4 229	209	8 656	19 386
OMNIO-statuu	25 993	26 836	377	53 206					53 206
Totaal	28 510	87 750	38 979	155 239	39 211	23 499	4 975	67 685	222 924
Leeftijd	% de titulaires dans la population				% de personnes à charge dans la population				Totaal
	0-19	20-64	65+	Totaal	0-19	20-64	65+	Totaal	
WIGW	0,3 %	1,9 %	13,7 %	3,2 %	3,0 %	0,8 %	1,4 %	1,4 %	4,6 %
OCMW-steuntrekker (ten laste genomen door de federale staat)	0,2 %	4,4 %	0,7 %	2,8 %	9,2 %	1,5 %	0,2 %	3,2 %	6,0 %
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag	0,0 %	0,0 %	7,4 %	1,1 %	0,3 %	0,2 %	0,9 %	0,4 %	1,4 %
Mensen met een handicap	0,0 %	1,6 %	3,5 %	1,5 %	1,3 %	0,4 %	0,5 %	0,6 %	2,1 %
Kinderen met verhoogde kinderbijslag	0,5 %	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,2 %
Oudere langdurig werklozen	0,0 %	1,6 %	0,1 %	1,0 %	1,7 %	0,7 %	0,1 %	0,8 %	1,8 %
OMNIO-statuu	10,3 %	4,2 %	0,2 %	5,1 %					5,1 %
Totaal	11,3 %	13,6 %	25,6 %	14,8 %	15,5 %	3,7 %	3,3 %	6,5 %	21,3 %

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid 2010, Rijksregister 2008.

Het aantal rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) is een alternatieve indicator op basis van administratieve gegevens voor het aantal mensen dat in financieel moeilijke omstandigheden leeft.

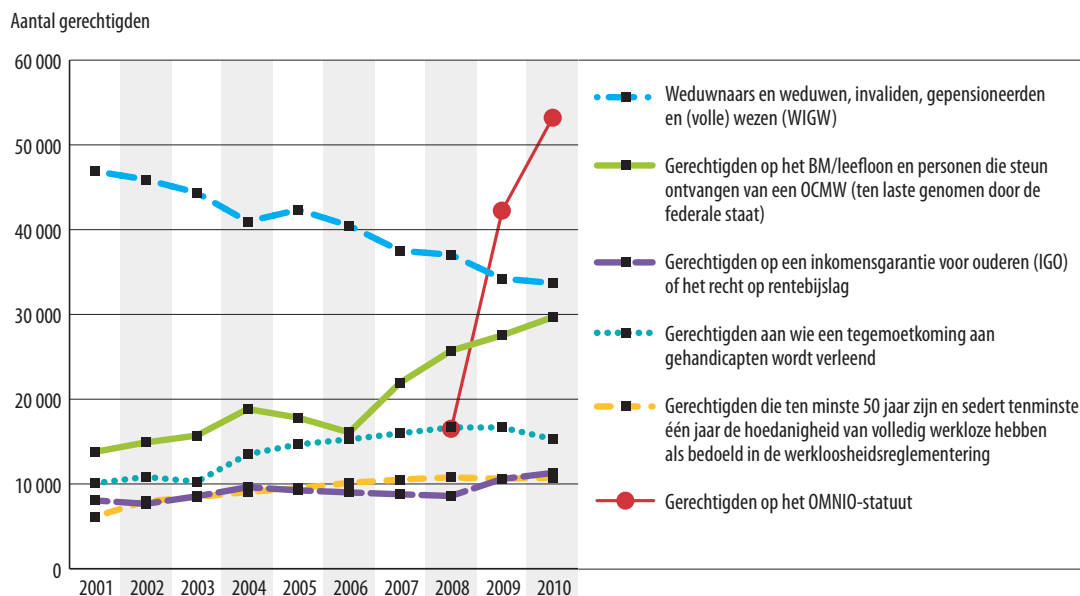
Tussen 1 januari 2009 en 1 januari 2010 nam dit aantal toe met 15 408 personen.

In 2010 heeft 21,3 % van de Brusselse bevolking, als gerechtigde of als persoon ten laste, recht op een verhoogde tussenkomst (26,8 % van de 0-19 jarigen, 17,3 % van de 20-64 jarigen en 28,9 % van de 65-plussers).

Op 1 januari 2010 genoten 53 206 Brusselaars van het Omnio-statuu, ongeveer 11 000 personen meer dan vorig jaar. Deze stijging is waarschijnlijk in grote mate te wijten aan een betere opname van het recht op dit statuu.

“Meer dan een vijfde van de totale Brusselse bevolking leeft in financieel moeilijke omstandigheden.”

Figuur 6: Evolutie van het aantal belastingplichtigen die recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging in het Brussels Gewest, 2001-2010

Bron: Kruispuntbank Sociale Zekerheid, 2001-2010

Op 1 januari 2010 genoten 53 206 Brusselaars van het Omnio-statuut, ongeveer 11 000 personen meer dan vorig jaar. Deze stijging is waarschijnlijk in grote mate te wijten aan een betere opname van het recht op dit statuut.

Het Omnio-statuut is sinds 1 april 2007 van toepassing en breidt het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging uit naar verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen^[11]. Merk op dat het Omnio-statuut op individueel niveau wordt toegekend en niet op het niveau van het huishouden. Het komt vooral mensen jonger dan 65 jaar ten goede (10,3 % van de 0-19-jarigen, 4,2 % van de 20-64-jarigen).

Door de invoering van dit nieuw statuut, is het aantal rechthebbenden op een voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging gevoelig toegenomen.

Ook de categorie van OCMW-steuntrekkers blijft sterk toenemen (+7,8 % tussen 2009 en 2010). Het aantal gerechtigden met een WIGW-statuut blijft verder dalen tussen 2009 en 2010 (-1,5 %). Deze daling is grotendeels te verklaren door een daling van het aantal 65-plussers. Toch blijft het aantal gerechtigden op een Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) stijgen tussen 2009 en 2010, wat wijst op een verarming van de oudere bevolking.

Het aantal rechthebbenden op een voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging aan wie een tegemoetkoming aan gehandicapten wordt verleend is voor het eerst sinds 2003 gedaald.

[11] Voor meer informatie in verband met de verbetering van de toegang tot de gezondheidszorg dankzij de invoering van het OMNIO-statuut, verwijzen we naar het tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting 2008-2009. www.armoedebestrijding.be/publications/verslag5/rap5_Uitoegening_rechten_inhoud_NL.pdf

4.2.3 BELASTBAAR INKOMEN

Op basis van de fiscale statistieken krijgen we een beeld van het belastbaar inkomen van de Brusselaars.

Tabel 3: Het gemiddeld en mediaan netto belastbaar inkomen in € per jaar, Belgische grote steden (inkomens 2007, aangifte 2008)			
	Gemiddeld inkomen per aangifte	Mediaan inkomen per aangifte	Gemiddeld inkomen per inwoner
Brussels Gewest	23 100	16 254	12 374
Antwerpen	23 270	18 161	13 804
Gent	24 911	19 181	15 391
Liège	21 002	15 776	12 439
Charleroi	19 581	15 052	11 433
België	25 680	19 276	14 691
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2008			

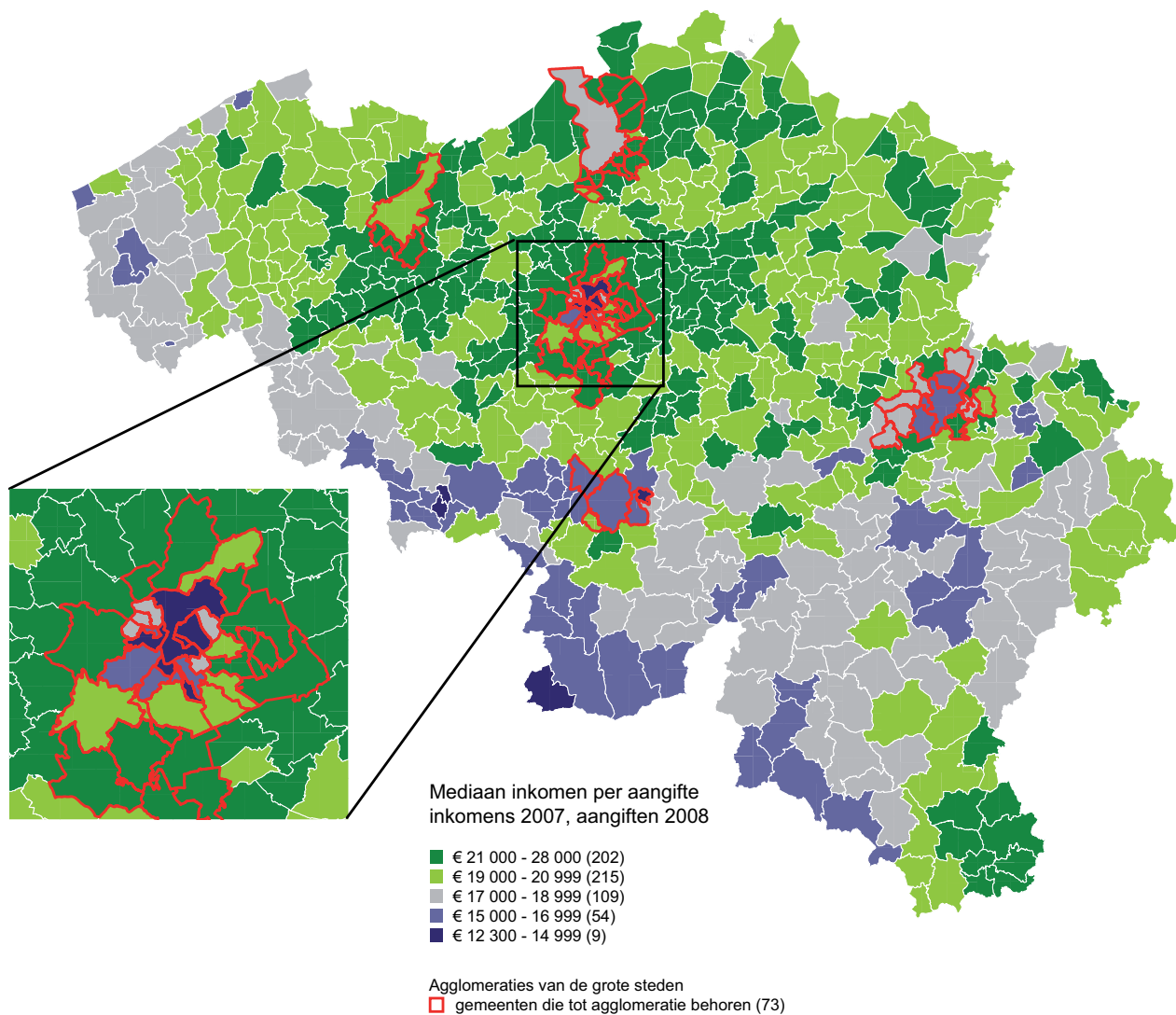
Tussen 2006 en 2007 is het gemiddeld en mediaan inkomen **per aangifte** licht toegenomen in het Brussels Gewest en in de andere grote steden. Het gemiddeld en mediaan inkomen ligt lager in Brussel in vergelijking met de Vlaamse grote steden, maar hoger in vergelijking met de Waalse grote steden.

Het mediaan inkomen per aangifte verschilt sterk tussen de verschillende Brusselse wijken^[12] en gemeenten. Het mediaan inkomen varieert van € 12 312 in Sint-Joost-ten-Node tot € 21 140 in Sint-Pieters-Woluwe, en ligt nog hoger in de gemeente van de Brusselse periferie (kaart 2).

“Het gemiddeld en mediaan inkomen per aangifte ligt lager in het Brussels Gewest in vergelijking met het land en de Vlaamse grote steden, maar hoger dan in de Waalse grote steden.”

[12] Zowel in de monitoring van de wijken als in de gemeentefiches zijn gedetailleerde gegevens op infra-gemeentelijke schaal opgenomen. Op p. 21 van de 4e katern van dit armoederapport, het Brussels actieplan armoedebestrijding, is een kaart opgenomen met het mediaan inkomen per wijk.

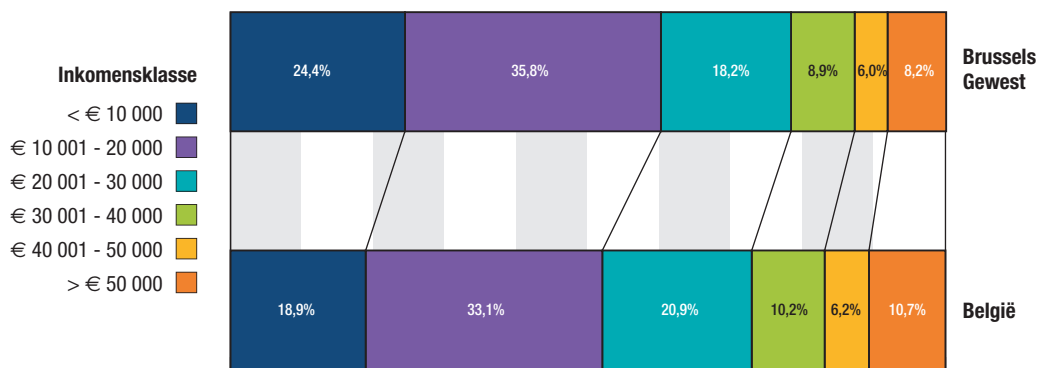
Kaart 2: Mediaan inkomen per aangifte, naar gemeente, België (inkomens 2007, aangifte 2008)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2008
 Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

Inkomensklasse

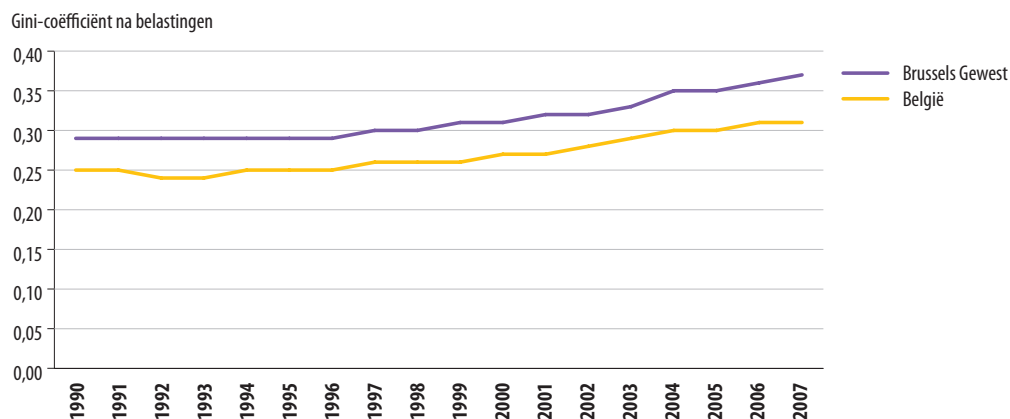
Figuur 7: Aandeel aangiften naar inkomensklasse (inkomens 2007, aangifte 2008), Brussels Gewest en België

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2008

Het Brussels Gewest telt een groter aandeel aangiften onder de € 20 000 en een ondervertegenwoordiging van de hogere (belastbare^[13]) inkomensklassen in vergelijking met het land (figuur 7).

Figuur 8: Evolutie van de inkomensongelijkheden (Gini-coëfficiënt), Brussels Gewest en België, 1990-2007

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken

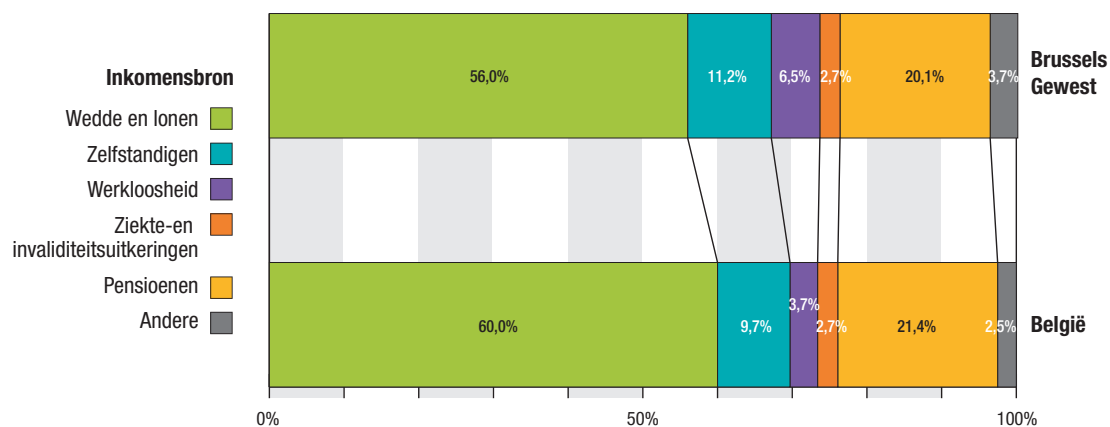
De Gini-coëfficiënt (na belastingen) is toegenomen in het Brussels Gewest, van 0,29 in 1996 tot 0,37 in 2007. Dit wijst er op dat de inkomensongelijkheden toegenomen zijn. Deze coëfficiënt is hoger in het Brussels Gewest in vergelijking met het hele land. Dit wijst er op dat de inkomens ongelijker verdeeld zijn in het Brussels Gewest in vergelijking met het hele land.

“De inkomensongelijkheden nemen toe en zijn het grootst in het Brussels Gewest.”

[13] Een belangrijk deel van de hogere inkomens in Brussel zijn niet opgenomen in de fiscale statistieken, denk maar aan de huishoudens van bepaalde werknemers die functies bekleden voor de Europese Unie.

Inkomensbron

Figuur 9: Inkomensbron (inkomens 2007, aangifte 2008), Brussels Gewest en België

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2008

In het Brussels Gewest is 67,2 % van het totale belastbaar inkomen afkomstig uit arbeid (inkomsten uit zelfstandige arbeid en uit lonen), wat minder is dan in het land (69,7 %). Het aandeel inkomens uit werkloosheidsuitkeringen (6,5 %) ligt dan weer hoger in Brussel. Het hogere aandeel in de categorie “andere” (3,7 % t.o.v. 2,5 %) heeft ten slotte te maken met een hoger aandeel inkomsten uit onroerende goederen in het Brussels Gewest.

4.2.4 INKOMENS UIT SOCIALE ZEKERHEID EN SOCIALE BIJSTAND

De sociale zekerheid voorziet verschillende instrumenten om het inkomen te verzekeren van mensen die niet meer kunnen participeren op de arbeidsmarkt (o.a. pensioenen, werkloosheidsuitkering, ziekte- en invaliditeitsuitkering). Om een beroep te kunnen doen op een dergelijk **vervangingsinkomen** moet men echter voldoende bijdragen hebben betaald. De hoogte van de uitkering is afhankelijk van het loon dat men voordien had.

Aan werknemers met een (té) laag arbeidsinkomen wordt wel een minimumgrens gegarandeerd. Mensen die niet of slechts een korte periode gewerkt hebben en bijgevolg door de mazen van het sociale beschermingsnet vallen, kunnen een **bijstandsuitkering** aanvragen (in de vorm van OCMW-steun of een inkomensgarantie voor ouderen).

4.2.4.1 het bedrag van de minimumuitkeringen

Tabel 4: Armoederisicogrens en bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand), geldig op 01/08/2010

	Alleenstaande	Samenwonend	Koppel met 2 kinderen of gezinshoofd	Eénoudergezin met 2 kinderen
Armoederisicogrens (SILC 2007)	899,00		1 888,00	1 438,00
Leefloon (OCMW)	725,79	483,86	967,72	967,72
Gewaarborgde kinderbijslag (voor 2 kinderen < 6 jaar)			306,51	306,51
Wachtuitkering RVA (ouder dan 21 jaar)	726,18	361,68 (normaal) 406,64 (bevoorrecht)	981,76	
Minimum werkloosheidsuitkering (zonder anciënniteitstoeslag)	846,56	634,40	1 007,50	
Minimum inkomensvervangende tegemoetkoming gehandicapten	726,15	484,10	968,20	
Minimumpensioen werknemers voor een volledige loopbaan	1 004,87		1 255,69	
Minimumpensioen zelfstandigen voor een volledige loopbaan	945,62	1 233,44 voor het gezin		
Overlevingspensioen (werknemers)*	989,07			
Overlevingspensioen (zelfstandigen)*	945,62			
Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)**	898,35	598,90	1 190,64	

* Laatste aanpassing op 01/08/2010 ; ** Laatste aanpassing op 01/01/2010

Bron: EU-SILC 2008, POD Maatschappelijke integratie, Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers, RVA, Rijksdienst voor Pensioenen

4.2.4.2 Sociale doelmatigheid van de minimumuitkeringen

Het aantal mensen dat afhankelijk is van een vervangingsinkomen of bijstandsuitkering is een indicator voor het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven. Om de sociale doelmatigheid van de uitkeringen na te gaan, vergelijken we de bedragen van de minimumuitkeringen met de **relatieve armoederisicogrens**^[14]. De minimumbedragen van deze uitkeringen liggen onder de armoederisicogrens, behalve voor de pensioenen (tabel 4). De Inkomensgarantie voor ouderen valt er mee samen.

De armoederisicogrens steeg met 2,3 % tussen EU-SILC 2007 en 2008 (inkomens 2006 en 2007), wat een weerspiegeling is van een stijging van het mediaan inkomen in het land. Tussen 1/9/2009 en 1/8/2010, is het bedrag van de minimumuitkeringen, buiten de IGO en het minimum- en overlevingspensioen voor zelfstandigen, niet gestegen.

“De bedragen van de minimumuitkeringen liggen, behalve voor de pensioenen, onder de armoederisicogrens.”

We kunnen het niveau van de sociale minima ook vergelijken met een **budgetstandaard**: een budget dat nodig is voor de aanschaf van een korf van goederen en diensten die noodzakelijk zijn voor een menswaardig leven. In tegenstelling tot de relatieve armoederisicogrens vertrekt de budgetstandaard niet van het feitelijk, maar wel van het noodzakelijk inkomen.

In 2009 werd voor het eerst zo'n budgetstandaard berekend voor een (beperkt) aantal typegezinnen in Vlaanderen. Globaal genomen lag de budgetstandaard dicht bij het niveau van de armoederisicogrens. Herinner dat het bedrag van de minimumuitkeringen over het algemeen onder de armoederisicogrens ligt, wat de vaststelling dat het algemene niveau van de minimuminkomensbescherming onvoldoende is om menswaardig te leven, bevestigt. De auteurs

stellen dat “zelfs wanneer gezinnen met een laag inkomen geen gezondheidsproblemen hebben, en zij hun inkomen op de ideale wijze budgetteren, zij de materiële voorwaarden voor goede gezondheid en autonomie niet kunnen realiseren” (Storms, 2009).

Voortgaand op dit onderzoek werkte een interuniversitair project **referentiebudgetten** uit voor het land en voor een groter aantal gezinstypes. Verschillende woonsituaties van gezinnen (huur in privésector, sociale huur, eigenaar met of zonder hypotheeklasten) en de daarmee samenhangende kosten werden in rekening gebracht (Baldewijns e.a., 2010, in opdracht van de POD Wetenschapsbeleid).

Voor de meeste gezinstypes zijn het leefloon en de minimumwerkloosheidsuitkering te laag om een menswaardig leven mogelijk te maken. Ook bij werkende gezinnen, waar de kostwinner het

minimumloon verdient, ligt het totale beschikbare inkomen vaak onder het referentiebudget. De minimuminvaliditeitsuitkering is voor een aantal gezinstypes dan weer wel voldoende hoog om menswaardig te leven.

Over het algemeen is de minimuminkomensbescherming slechter voor koppels dan voor alleenstaanden. De verhoging van de uitkering voor de personen ten laste is immers te klein (of ontbreekt) om de kosten van een bijkomende volwassene te dekken. De minimuminkomensbescherming is ten slotte slechter naarmate de kinderen ouder worden: de leeftijdstoelagen houden geen gelijke tred met de toenemende kosten van kinderen naarmate ze ouder worden.

[14] We vergelijken de cijfers uit tabel 7 met de cijfers uit dezelfde tabel in de vorige editie van de Welzijnsbarometer. De armoederisicogrens kan slechts met enkele jaren vertraging worden bepaald aangezien ze gebaseerd is op enquêtegegevens van EU-SILC. Het is dus onmogelijk om de bedragen van de actuele uitkeringen met de armoederisicogrens voor het lopende jaar te vergelijken.

De woonsituatie en de hiermee samenhangende kosten zijn doorslaggevend voor het bepalen van het nodige budget om menswaardig te leven. Voor vrijwel alle gezinstypes met hoge huisvestingskosten (huurders op de private markt of eigenaars met hypotheekkosten), schieten de minimumuitkeringen tekort. Voor een aantal gezinstypes is het beeld wat rooskleuriger wanneer de huisvestingskosten beperkt zijn: voor alleenstaanden (zonder of met jonge kinderen) die huren in de sociale sector of eigenaar zijn zonder hypotheeklasten, liggen het leefloon en de minimumwerkloosheidsuitkering ongeveer op het niveau van de budgetstandaard. Voor ouderen is de IGO voldoende wanneer ze eigenaar zijn zonder hypotheek of huren in de sociale sector, maar onvoldoende wanneer ze huren in de privésector.

De hogere huisvestings- (en in mindere mate) mobiliteitskosten maken dat de referentiebudgetten in het Brussels Gewest systematisch hoger liggen dan in de rest van het land. De verschillen tussen de referentiebudgetten en het niveau van de minimuminkomensbescherming zijn dan ook het grootst in Brussel.

De vergelijking met onze buurlanden toont eveneens dat het welvaartsniveau van de sociale minima in België relatief laag is (Cantillon e.a., 2007).

“De minimuminkomensbescherming is onvoldoende om menswaardig te leven, vooral in Brussel waar de hoge huisvestingskosten zwaar beslag leggen op het beschikbaar inkomen van de armste gezinnen.”

4.2.4.3 Aantal mensen met een vervangings- of minimuminkomen

Tabel 5: Aantal personen die leven van bijstand of een vervangingsinkomen, naar leeftijd, januari 2009-2010, Brussels Gewest

	Januari 2009 (bevolking januari 2008)		Januari 2010 (bevolking januari 2008)	
	Aantal	%	Aantal	%
Jongeren (18-25 jaar)	93 462		93 462	
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	7 596	8,1 %	8 449	9,0 %
Werkloosheidsuitkering	8 202	8,8 %	9 150	9,8 %
Uitkering voor mensen met een handicap	535	0,6 %	743	0,8 %
<i>Totaal aantal jongeren met een uitkering</i>	<i>16 333</i>	<i>17,5 %</i>	<i>18 342</i>	<i>19,6 %</i>
Actieve bevolking (18-64 jaar)	667 026		667 026	
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	28 708	4,3 %	31 853	4,8 %
Werkloosheidsuitkering	91 847	13,8 %	102 147	15,3 %
Uitkering voor mensen met een handicap	11 532	1,7 %	12 388	1,9 %
<i>Totaal aantal mensen op actieve leeftijd met een uitkering</i>	<i>132 087</i>	<i>19,8 %</i>	<i>146 388</i>	<i>21,9 %</i>
Ouderen (≥65 jaar)	152 045		152 045	
Inkomensgarantie voor ouderen en GIB	12 028	7,9 %	13 258	8,7 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	1 376	0,9 %	1 443	0,9 %
Uitkering voor mensen met een handicap	8 363	5,5 %	8 803	5,8 %
<i>Totaal aantal ouderen met een uitkering</i>	<i>21 767</i>	<i>14,3 %</i>	<i>23 504</i>	<i>15,5 %</i>

Bron: POD Maatschappelijke integratie (gegevens augustus 2010), RVA, FOD Sociale Zekerheid, Rijksdienst voor Pensioenen, Rijksregister 01/01/2008

Tabel 5 geeft een overzicht van het aantal personen dat een beroep moet doen op een van de vervangingsinkomens (de werkloosheidsuitkering of uitkering voor mensen met een handicap) of bijstandsuitkeringen (leefloon, equivalent leefloon of inkomensgarantie voor ouderen). De pensioenen zijn niet opgenomen, aangezien het niet mogelijk is om de minimumpensioenen van de andere te onderscheiden.

Het betreft louter een schatting op basis van de gegevens van de verschillende overheidsdiensten afzonderlijk. Sommige diensten tellen het aantal gerechtigden op 1 januari, andere het gemiddelde voor de maand, de RVA telt het aantal betaaldossiers en niet het aantal mensen. Het is mogelijk dat dezelfde mensen tot verschillende categorieën

behoren. De Kruispuntbank Sociale Zekerheid maakt het mogelijk om deze cijfers te integreren, maar slechts met enkele jaren vertraging.

“Het aantal rechthebbenden op een minimum- of vervangingsinkomen steeg tussen 2008 en 2010, zowel bij de jongvolwassenen, de actieve bevolking als bij de ouderen.”

Op 1 januari 2010 ontving 19,6 % van de Brusselse jongvolwassenen, 21,9 % van de bevolking op actieve leeftijd en 15,5 % van de ouderen een minimum-of vervangingsuitkering (exclusief pensioenen).

In vergelijking met 1 januari 2008 steeg het aantal rechthebbenden voor alle categorieën, zowel bij de jongvolwassenen, de bevolking op actieve leeftijd als bij de ouderen. Het aantal gerechtigden op een werkloosheidsuitkering steeg het sterkst (tussen 1 januari 2009 en 1 januari 2010).

4.2.4.4 OCMW-steun

In de volgende pagina’s wordt verder ingegaan op de OCMW-steungerechtigden. Gegevens met betrekking tot werkloosheid komen in een volgend hoofdstuk (4.3 arbeidsmarkt) verder aan bod.

Om beroep te kunnen doen op OCMW-steun in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden) moet aan twee essentiële voorwaarden voldaan zijn: niet beschikken over voldoende bestaansmiddelen en geen inkomen kunnen verwerven via sociale zekerheidsrechten.^[15]

Tabel 6: Aantal en aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar gewest en stad, december 2009

	Aantal gerechtigden			Aandeel in de totale bevolking (%) ^[16]		
	Leefloon	Equivalent leefloon	Leefloon + equivalent	Leefloon	Equivalent leefloon ^[17]	Leefloon + equivalent
Brussels Gewest	25 749	6 596	32 345	2,46 %	0,63 %	3,08 %
Antwerpen	4 635	1 849	6 484	0,98 %	0,39 %	1,37 %
Gent	4 530	754	5 284	1,91 %	0,32 %	2,23 %
Charleroi	4 946	265	5 211	2,45 %	0,13 %	2,58 %
Liège	7 393	1 658	9 051	3,89 %	0,87 %	4,76 %
Wallonië	42 457	5 787	48 244	1,23 %	0,17 %	1,40 %
Vlaanderen	25 720	8 330	34 050	0,42 %	0,14 %	0,55 %
België	93 926	20 713	114 639	0,88 %	0,19 %	1,07 %

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010, Rijksregister 01/01/2008

In december 2009 ontvingen 25 749 Brusselaars een leefloon en 6 596 Brusselaars een equivalent leefloon, een stijging van respectievelijk 8,1 % en 9,2 % ten opzichte van december 2008^[18].

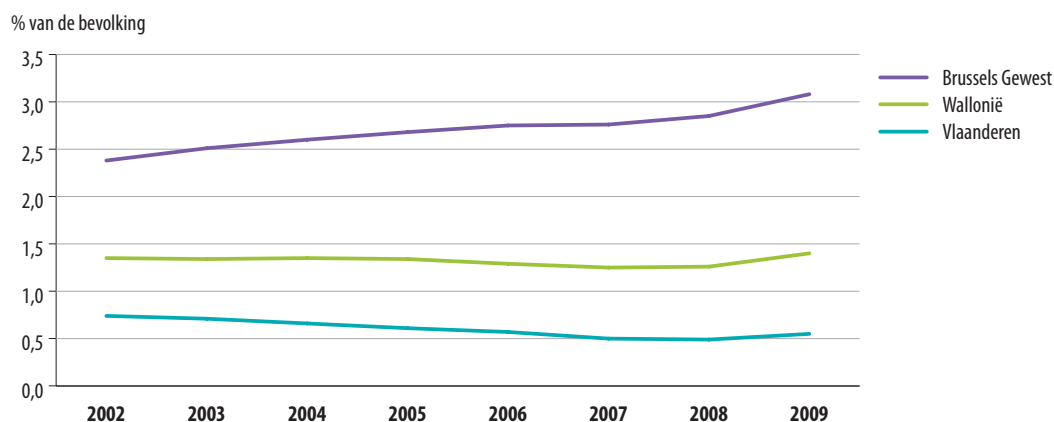
Dit komt in december 2009 neer op 3,08 % van de totale Brusselse bevolking. Dat is driemaal zoveel als in het hele land, maar ook aanzienlijk hoger in vergelijking met de andere gewesten en steden, met uitzondering van Liège (4,76 % van de totale bevolking, 7,26 % van de 18-64 jarigen) (tabel 6).

“3,1 % van de Brusselse bevolking ontvangt een OCMW-uitkering (leefloon of equivalent leefloon). Dat is driemaal zoveel als in het hele land.”

- [15] Andere voorwaarden liggen op het vlak van nationaliteit, verblijfplaats, leeftijd en werkbereidheid. Meer informatie vindt u onder andere op www.ocmw-infocpas.be.
- [16] Zoals reeds vermeld in de inleiding dateren de recentst beschikbare bevolkingscijfers van 2008. Aangezien de bevolkingvooruitzichten (Federaal Planbureau 2008, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse 2010) een verdere stijging van de bevolking voorspellen, zal het aandeel gerechtigden in deze barometer waarschijnlijk lichtjes overschat worden. Anderzijds weten we dat kinderen en jongeren (jonger dan 18 jaar) en ouderen (65-plussers) in principe niet in aanmerking voor een leefloon of equivalent leefloon, terwijl ze wel in de noemer zijn opgenomen. Dit zorgt dan weer voor een onderschatting van het werkelijk aandeel. Dit laatste verklaart ook dat de percentages in tabel 6 lager liggen in vergelijking met de percentages in tabel 5. In figuur 12 vindt u het aandeel gerechtigden tussen 18 en 24 jaar, tussen 25 en 44 jaar en tussen 45 en 64 jaar.
- [17] Voor het equivalent leefloon is de berekening van het aandeel (ten opzichte van de bevolking die ingeschreven is in het Rijksregister) niet helemaal correct. We weten namelijk dat de meerderheid van de gerechtigden op een equivalent leefloon niet opgenomen zijn in het Rijksregister (zie woordenlijst RMH).
- [18] Het betreft hier de stijging ten opzichte van het aantal gerechtigden in 2008, geactualiseerd op de website van de POD Maatschappelijke integratie, en niet ten opzichte van het aantal gerechtigden zoals gepubliceerd in de Welzijnsbarometer 2009.

Het aantal mensen dat in de loop van het jaar 2009 een OCMW-uitkering ontving^[19], ligt nog een stuk hoger. 37 840 Brusselaars ontvingen in de loop van 2009 een leefloon (een stijging van 7,4 % t.o.v. 2008), 11 131 een equivalent leefloon (een stijging van 5,9 % t.o.v. 2008), wat samen neerkomt op 4,67 % van de Brusselse bevolking.

Figuur 10: Evolutie van het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar gewest, december 2002-2009

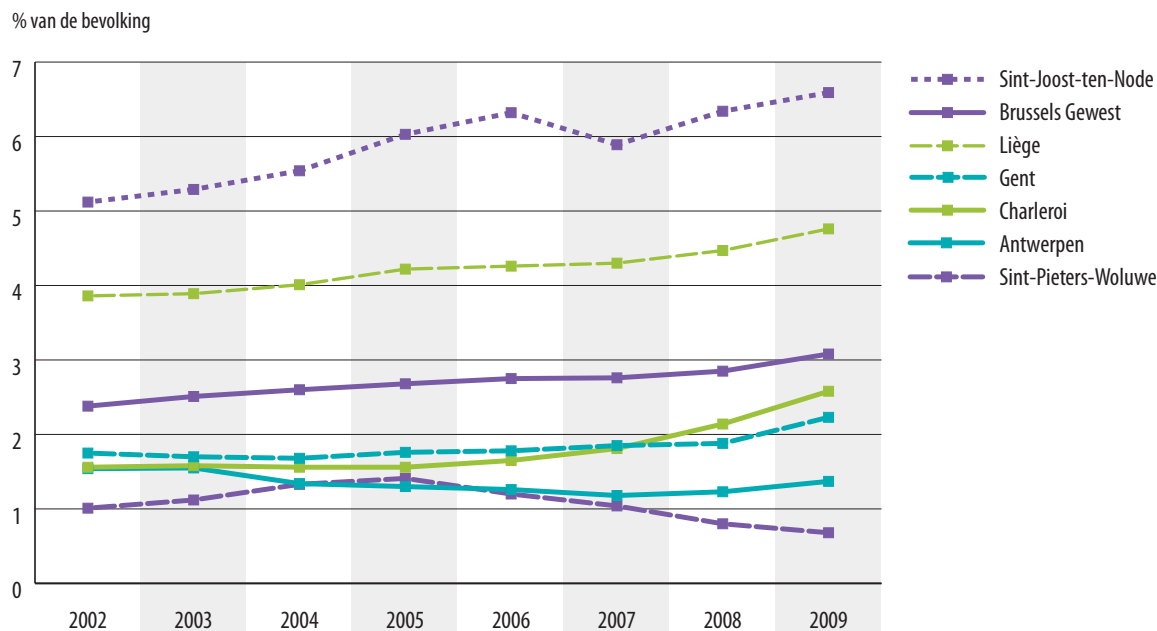

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010, Rijksregister 2002-2008

Sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in 2002, bleef het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon stijgen in het Brussels Gewest. In tegenstelling tot deze stijging in Brussel, bleef het aandeel in de andere twee gewesten stabiel tot in 2008. Tussen 2008 en 2009 stijgt het aandeel in de drie gewesten.

[19] Het maandcijfer geeft een momentopname van het aantal gerechtigden op 31 december 2009. Het jaarcijfer geeft het totaal aantal begunstigten in de loop van 2009. Indien een persoon in de loop van 2009 meerdere malen voor dezelfde maatregel in aanmerking kwam, zal deze slechts eenmaal worden geteld.

Figuur 11: Evolutie van het aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar woonplaats, december 2002-2009

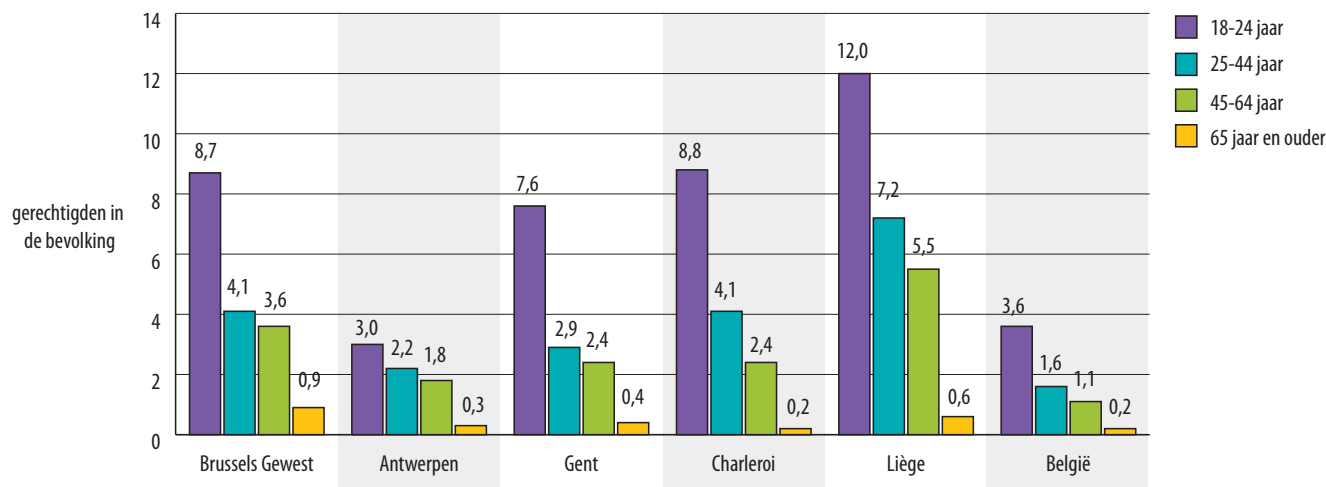

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010, Rijksregister 2003-2008

In de Waalse en Vlaamse grote steden steeg het aandeel gerechtigden op een OCMW-uitkering ook tussen december 2008 en december 2009.

In het Brussels Gewest verloopt de evolutie sterk verschillend tussen de verschillende Brusselse gemeenten. Sint-Joost-ten-Node telt het hoogste aandeel OCMW-steuntrekkers; het aandeel steeg er opnieuw tot 6,6 % in december 2009. Vanaf 2008 werd Sint-Pieters-Woluwe de Brusselse gemeente met het laagste aandeel gerechtigden (0,7 % in 2009).

Figuur 12: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar leeftijd, grote steden, december 2009

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010, Rijksregister 2008

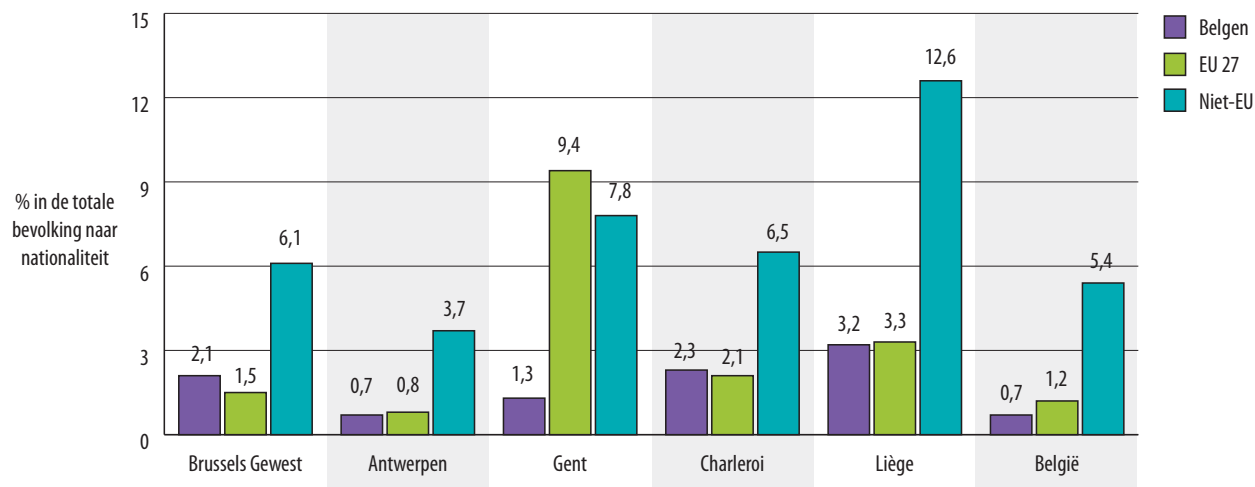
Het aandeel gerechtigden varieert sterk met de leeftijd (figuur 12). Van de bevolking op actieve **leeftijd** (18-64 jaar) ontvangt 4,6 % een leefloon of equivalent leefloon. Het aandeel bij de 65-plussers ligt zeer laag aangezien deze in principe recht hebben op een IGO. Het aandeel bij de Brusselse jongeren ligt opvallend hoog (10,3 % bij de 18-19 jarigen en 8,1 % bij de 20-24 jarigen) en nam bovendien nog toe tussen 2008 en 2009.

Deze oververtegenwoordiging van jongeren – met een aandeel dat dubbel zo groot is als bij de totale actieve bevolking – zien we terugkomen in alle Brusselse gemeenten, in de andere grote steden en op Belgisch niveau.

2 345 Brusselse jongvolwassenen^[20] (2,5 % van de 18-24 jarigen) werden in 2009 door een OCMW ondersteund om voltijds te studeren, dit om de inschakelingskansen op de arbeidsmarkt van de betrokkenen te verhogen. Dit aandeel ligt hoger in Liège (4,4 % van de 18-24 jarigen) en Gent (2,6 %) en lager in Charleroi (1,7 %) en Antwerpen (0,4 %).

[20] De betrokkene moet meerderjarig zijn en jonger dan 25 jaar oud op het ogenblik waarop hij aanspraak maakt op het recht op maatschappelijke integratie.

Figuur 13: Gerechtigden op het leefloon naar nationaliteit, grote steden, december 2009

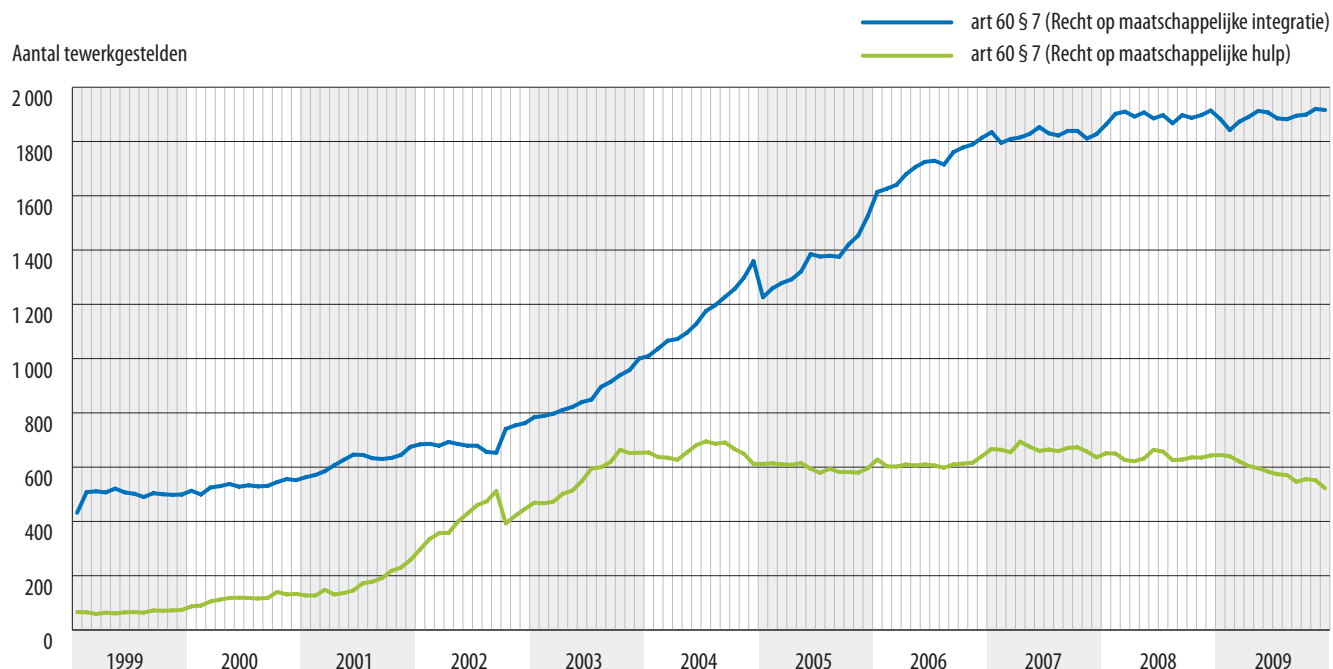
Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010, Rijksregister 2008

Het aandeel gerechtigden op het leefloon^[21] varieert verder ook sterk met de **nationaliteit** (figuur 13). 2,46 % van de totale Brusselse bevolking ontvangt een leefloon. Voor de buitenlandse Brusselaars van buiten de Europese Unie loopt dit op tot 6,15 %. Voor de Belgische Brusselaars bedraagt dit 2,11 %, voor de buitenlandse Brusselaars afkomstig uit de Europese Unie 1,49 %.

De maatschappelijke dienstverlening van het OCMW kan tenslotte ook de vorm aannemen van een **ondersteuning bij socio-professionele inschakeling**. Deze taak werd bevestigd en versterkt in de wet op maatschappelijke integratie van 2002. Het OCMW beschikt over drie tewerkstellingsmaatregelen: tewerkstelling met toepassing van artikel 60§7, tewerkstelling met toepassing van artikel 61 en activeringsmaatregelen (POD Maatschappelijke integratie, 2008).

[21] Het betreft hier enkel het leefloon en niet het equivalent leefloon.

Figuur 14: Aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7 in de Brusselse OCMW's, evolutie 1999-2009

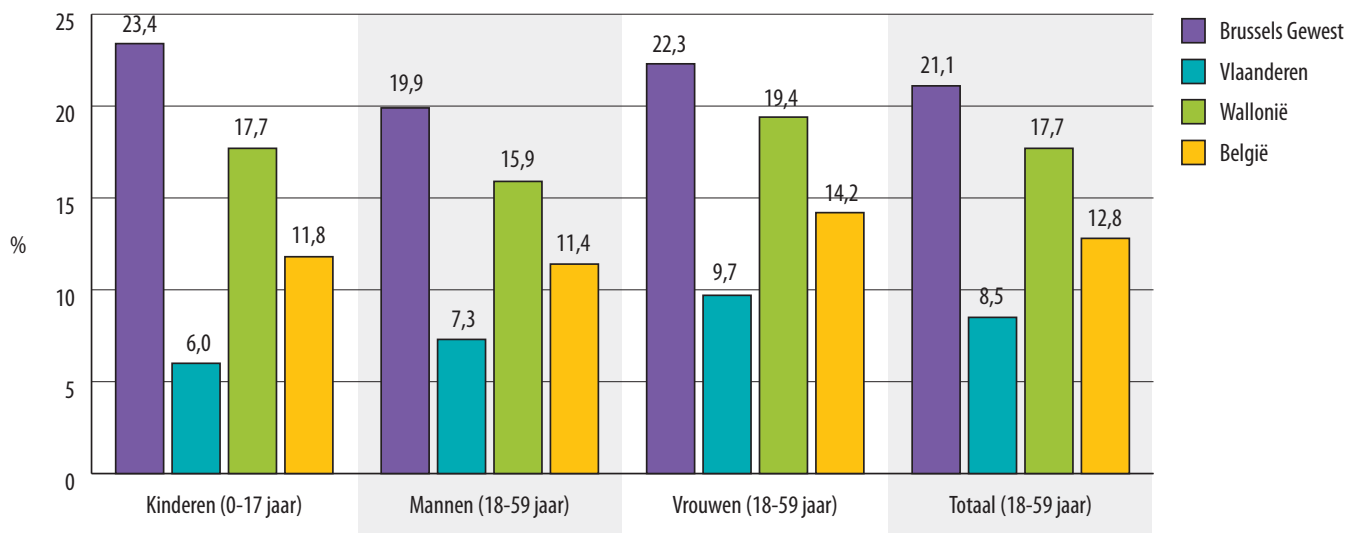

Bron: POD Maatschappelijke integratie: gegevens op 02/08/2010

In december 2009 waren 2 438 personen tewerkgesteld via artikel 60§7. Zowel RMI-gerechtigden (1 916 tewerkgestelden) als RMH-gerechtigden (552 tewerkgestelden) komen in aanmerking voor dit type tewerkstelling (figuur 14). In de loop van 2008 konden 4 612 Brusselaars gebruik maken van deze maatregel. In de loop van 2009 maakten 4 550 Brusselaars gebruik van deze maatregel.

4.2.5 MENSEN IN EEN HUISHOUDEN ZONDER INKOMEN UIT ARBEID

Figuur 15: Bevolking in een huishouden zonder betaald werk, naar leeftijd, geslacht en gewest, 2009 (NAPincl)

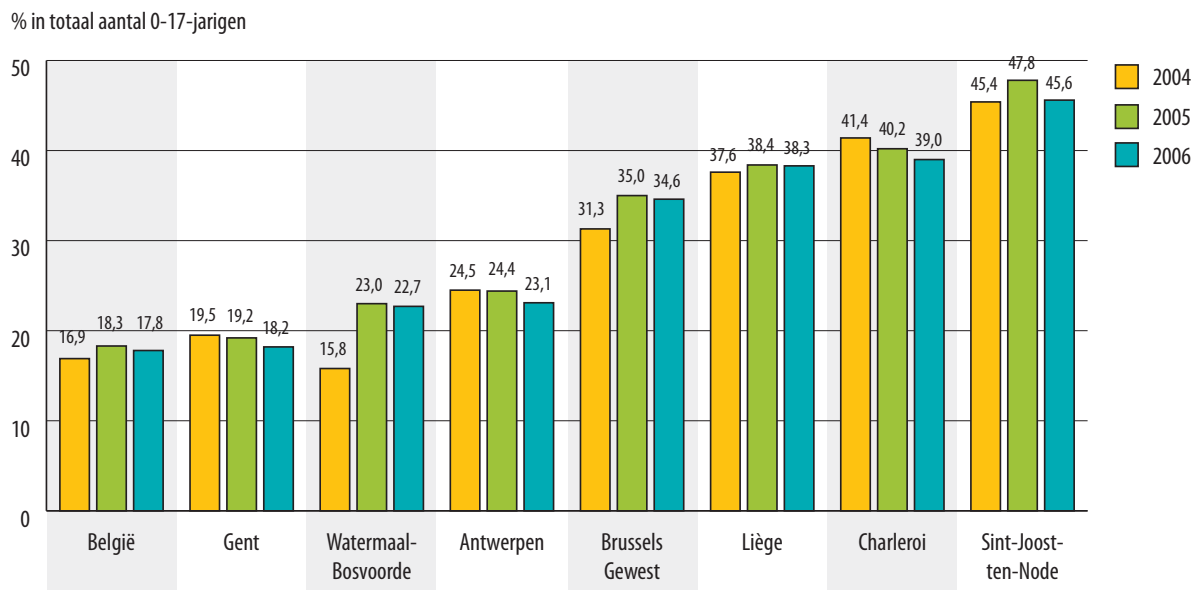
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

Deze NAPincl-indicator maakt op basis van de Arbeidskrachtenenquête een schatting van het aandeel kinderen en volwassenen dat leeft in een huishouden zonder betaald werk (figuur 15).

Dit aandeel ligt systematisch hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land en is het hoogst bij de kinderen van 0 tot 17 jaar: het gaat over bijna een kwart van de Brusselse kinderen en jongeren.

“Het aandeel kinderen en volwassenen in een huishouden zonder betaald werk ligt systematisch hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.”

Figuur 16: Aandeel kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een huishouden zonder betaald werk, naar woonplaats, december 2004, 2005 en 2006 (NAPind)

Bron: Kruispuntbank Sociale zekerheid 2004, 2005 en 2006, Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, basistoepassing 11

Deze indicator kan ook berekend worden op basis van de gegevens uit de KBSZ (figuur 16). Deze administratieve gegevens maken het mogelijk om de ongelijkheden nauwkeuriger en gedetailleerder (o.a. naar huishoudenssamenstelling en per gemeente) in beeld te brengen. De gegevens zijn echter slechts met enkele jaren vertraging beschikbaar.

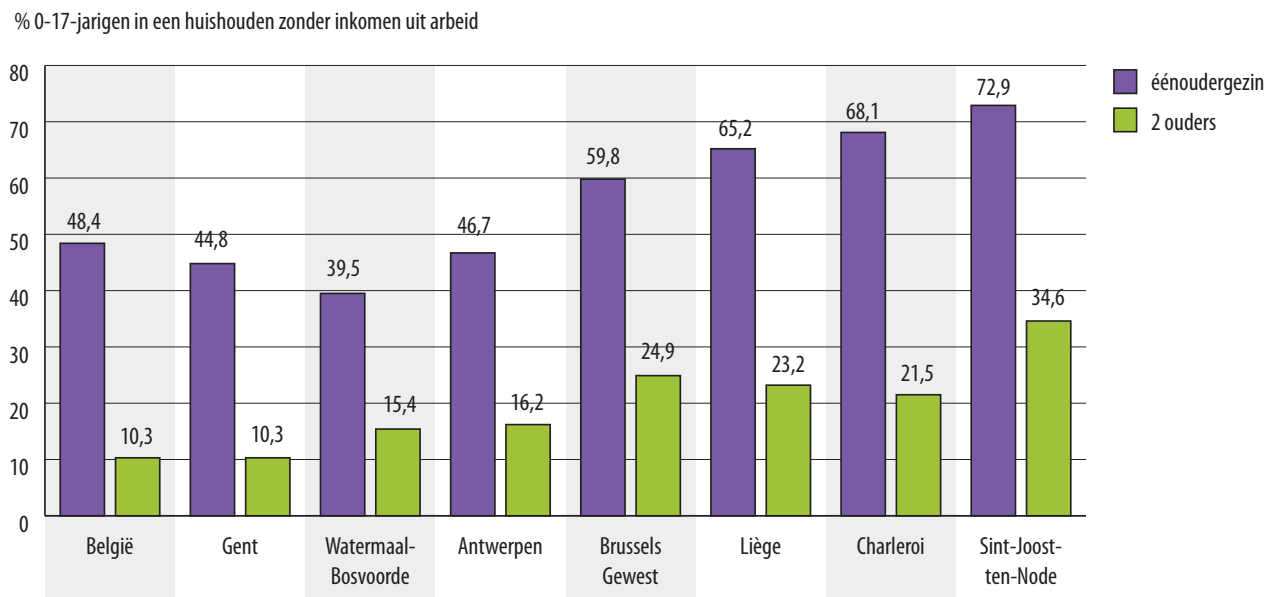
De gegevens in de KBSZ tonen dat in 2006 iets meer dan een derde van de Brusselse kinderen en jongeren tussen 0 en 17 jaar (34,6 %) opgroeiden in een gezin zonder betaald werk. Dit aandeel blijft stabiel.

“Iets meer dan een derde van de Brusselse kinderen en jongeren groeien op in een gezin zonder inkomen uit werk.”

In het Brussels Gewest ligt het aandeel kinderen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid een stuk hoger dan in de Vlaamse grote steden (18,2 % in Gent, 22,1 % in Antwerpen) en iets lager dan de Waalse grote steden (38,3 % in Liège, 39,0 % in Charleroi).

De ongelijkheden tussen de Brusselse gemeenten zijn zeer groot: in Sint-Joosten-Node gaat het bijna om de helft van de kinderen en jongeren, in Watermaal-Bosvoorde over ongeveer 1 op vijf.

Figuur 17: Aandeel kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een huishouden zonder betaald werk, naar huishoudentype en woonplaats, 2006

Bron: Kruispuntbank Sociale zekerheid 2006, Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, basistoepassing 11

Kinderen in een éénoudergezin lopen in het Brussels Gewest meer dan twee keer zoveel risico om in een huishouden zonder inkomen uit arbeid te moeten opgroeien dan kinderen in een huishouden met twee ouders. 59,8 % van de kinderen en jongeren (0-17 jaar) in een éénoudergezin in het Brussels Gewest, leeft in een huishouden zonder inkomen uit arbeid. Bij kinderen en jongeren die in een huishouden met twee ouders opgroeien, leeft 24,9 % in een huishouden zonder inkomen uit arbeid.

“Van de Brusselse kinderen en jongeren uit een éénoudergezin, leeft zes op tien in een huishouden zonder inkomen uit werk.”

4.2.6 OVERMATIGE SCHULDENLAST

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België is één van de instrumenten die door de Belgische overheid ingesteld is om overmatige schuldenlast bij gezinnen te bestrijden. De Centrale registreert sinds 2003 alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten die in België door natuurlijke personen worden afgesloten. Het gaat daarbij om kredieten die om privé-doeleinden worden aangegaan. De Centrale registreert eveneens de eventuele betalingsachterstanden die uit deze kredieten voortvloeien.

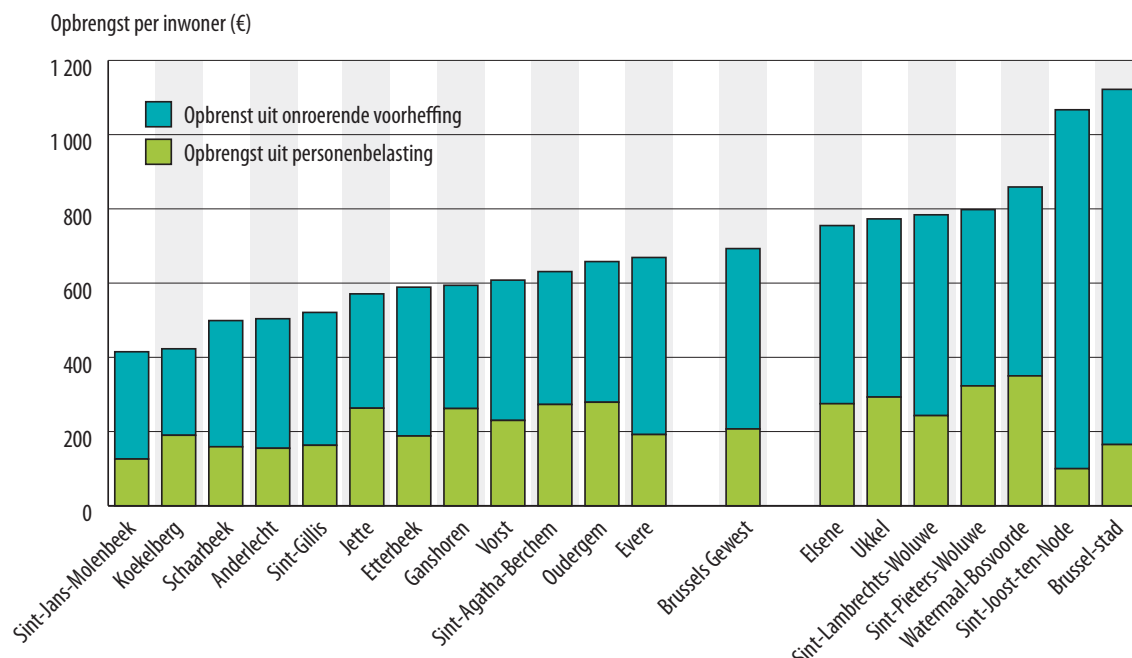
In 2009 stond 5,2 % van de Brusselse meerderjarige bevolking omwille van een achterstallig contract geregistreerd bij de Kredietcentrale. Voor de totale Belgische bevolking ging het om 4,1 %.

De impact van de economische crisis liet zich in 2009 voelen door een toename van betalingsmoeilijkheden: zowel in Brussel als in België nam het aantal personen met een betalingsachterstand en het aantal achterstallige contracten toe tussen 2008 en 2009 (NAPincl) (Observatorium Krediet en Schuldenlast).

Dit betekent dat één op de tien Brusselse kredietnemers (10,2 %) met een betalingsachterstand kampt. Dit aandeel is gelijk aan dat van Wallonië maar is dubbel zo groot als dat van Vlaanderen (5,2 %) (Bron: Nationale Bank van België, 2010). Deze NAPincl-indicator omvat enkel schulden inzake consumentenkrediet. Dat betekent dat andere soorten schulden zoals voor huur, gezondheidszorg, alimentatie, belastingen, energie en water,... niet worden geregistreerd.

4.2.7 INKOMENS VAN DE GEMEENTEN UIT PERSONENBELASTINGEN EN ONROERENDE VOORHEFFING

Figuur 18: Opbrengst uit gemeentelijke belastingen, Brussels Gewest, per gemeente, 2009

Bron: Plaatselijke besturen, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2009

Er bestaan grote verschillen tussen de inkomsten van de verschillende Brusselse gemeenten, maar in elke gemeente zijn de opbrengsten uit de onroerende voorheffing belangrijker dan die uit de personenbelasting.

4.3 Arbeidsmarkt

4.3.1 TEWERKSTELLING

Aantal tewerkgestelden

Volgens de Arbeidskrachtenquête telde het Brussels Gewest in 2009 gemiddeld 400 000 tewerkgestelden tussen 15 en 64 jaar. De stijging tussen 2008 en 2009 is niet statistisch significant.

Tewerkstellingsgraad

De tewerkstellingsgraad meet het aandeel van de bevolking tussen 15 en 64 jaar dat een job heeft.

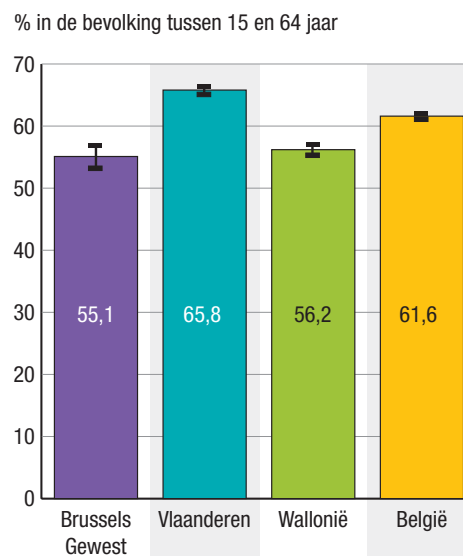
$$\text{Tewerkstellingsgraad: } \frac{\text{Aantal personen tussen 15 en 64 jaar met een job}}{\text{Totaal aantal personen tussen 15 en 64 jaar}}$$

De Brusselse tewerkstellingsgraad lag in 2009 tussen 53,2 % en 56,9 % en blijft hiermee significant lager dan in Vlaanderen en België in het algemeen. Deze tewerkstellingsgraad blijft stabiel tussen 2008 en 2009 (de lichte daling is niet statistisch significant).

De Lissabondoelstellingen inzake tewerkstellingsgraad zullen niet behaald worden; Brussel is nog een eind verwijderd van een tewerkstellingsgraad van 70 % voor de 15 tot 64-jarigen die voor 2010 in het Verdrag van Lissabon vooropgesteld werd. De nieuwe strategie "Europa 2020" streeft tegen 2020 naar een tewerkstellingsgraad van 75 % bij de 20 tot 64 jarigen^[22]; in 2009 bedroeg deze in Brussel slechts 59,5 %.

"De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft onder het niveau van het land en van Vlaanderen en onder de Europese doelstelling."

Figuur 19: Tewerkstellingsgraad naar gewest, jaargemiddelde 2009 en betrouwbaarheidsinterval

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

[22] De leeftijdscategorie is dus gewijzigd ten opzichte van het Verdrag van Lissabon. Men berekent de tewerkstellingsgraad nu vanaf de leeftijd van 20 jaar en niet langer vanaf 15 jaar, aangezien de meeste jongeren tussen 15 en 20 jaar nog studeren.

Tewerkstellingsgraad naar leeftijd en geslacht

De tewerkstellingsgraad verschilt naar leeftijd en geslacht (tabel 7).

De tewerkstellingsgraad van 50 tot 64-jarige Brusselaars verschilt niet significant van het Belgisch niveau. Bij de 55-64-jarigen ligt de tewerkstellingsgraad echter duidelijk hoger in Brussel (42,3 %) in vergelijking met België (35,3 %). Dit blijft echter nog ver verwijderd van de 50 % van de Europese doelstelling voor 2010. Bij de 15-24-jarigen en (in het bijzonder) de 25-49-jarigen ligt de tewerkstellingsgraad lager voor Brussel in vergelijking met België.

De tewerkstellingsgraad ligt systematisch lager bij de vrouwen dan bij de mannen, behalve voor de Brusselse vrouwen tussen 15 en 24 jaar die een inhaalbeweging maken ten opzichte van hun mannelijke leeftijdsgenoten^[23].

Ten opzichte van 2008 is de tewerkstellingsgraad van de mannen (15-64 jaar) gedaald en die van de vrouwen gestegen. Het verschil in tewerkstellingsgraad tussen mannen en vrouwen is dus kleiner geworden, maar blijft groter in vergelijking met het hele land.

Waar de Belgische tewerkstellingsgraad van vrouwen (56,0 %) de Europese doelstelling (60 % in 2010) benadert, ligt er voor de Brusselse vrouwen (49,3 %) nog werk voor de boeg.

Tabel 7: Tewerkstellingsgraad in het Brussels Gewest en België, naar leeftijd en geslacht, jaargemiddelde 2009				
Brussels Gewest				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	61,0 %	18,9 %	75,2 %	56,5 %
Vrouwen	49,3 %	19,2 %	61,4 %	43,1 %
Totaal	55,1 %	19,1 %	68,4 %	49,6 %
België				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	67,2 %	27,4 %	86,4 %	57,3 %
Vrouwen	56,0 %	23,2 %	75,8 %	40,9 %
Totaal	61,6 %	25,3 %	81,2 %	49,1 %
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009				

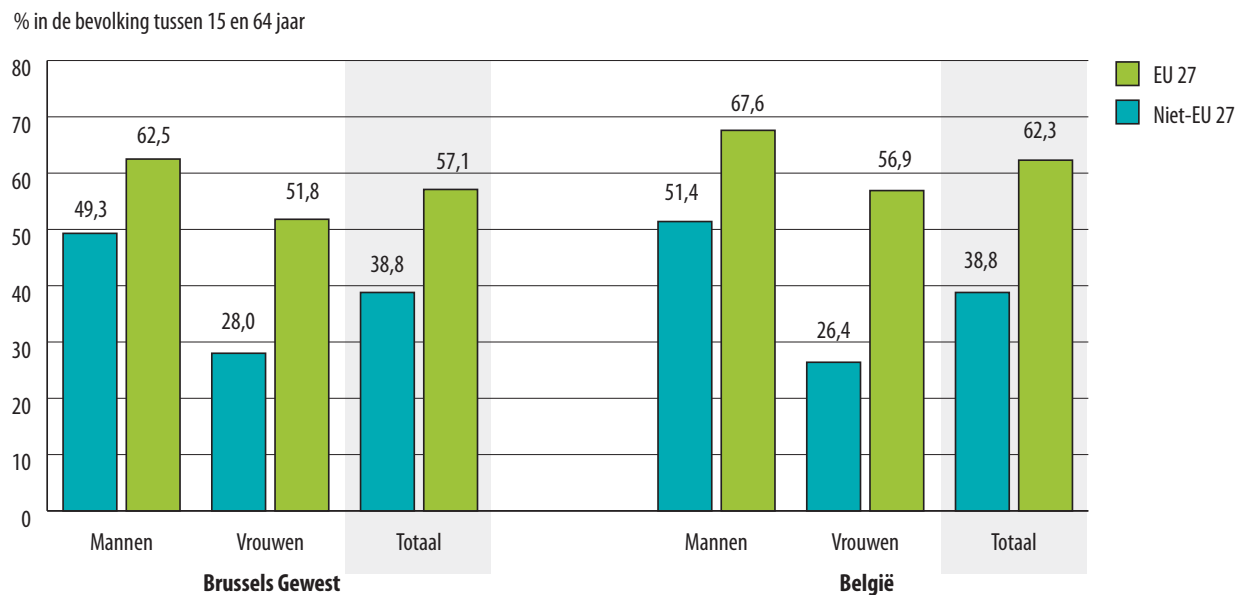
[23] Het zou interessant zijn om na te gaan of deze tendens zich verder zet in de volgende jaren. De brede betrouwbaarheidsintervallen maken het niet mogelijk om de evoluties nauwkeurig in te schatten.

Tewerkstellingsgraad naar nationaliteit en geslacht

De NAPincl-indicator in figuur 20 meet de verschillen in tewerkstellingsgraad naar nationaliteit. De tewerkstellingsgraad van Brusselaars met een nationaliteit van buiten de EU27 (38,8 %) ligt 18,3 procentpunten lager dan bij hun stadsgenoten met een Europese nationaliteit (57,1 %).

Het verschil in tewerkstellingsgraad tussen mannen en vrouwen is groter bij de niet-Europeanen (21,3 procentpunten) dan bij de Europeanen (10,7 procentpunten); dit verschil is in Brussel en België van eenzelfde grootteorde.

Figuur 20: Tewerkstellingsgraad naar nationaliteit en geslacht, Brussels Gewest en België, 2009 (NAPincl)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

“De tewerkstellingsgraad van Brusselaars met een nationaliteit van buiten de EU27 ligt lager dan die van hun stadsgenoten met een Europese nationaliteit. De verschillen in tewerkstellingsgraad naar nationaliteit zijn groter bij de vrouwen dan bij de mannen.”

Tewerkstellingsgraad naar opleidingsniveau en geslacht

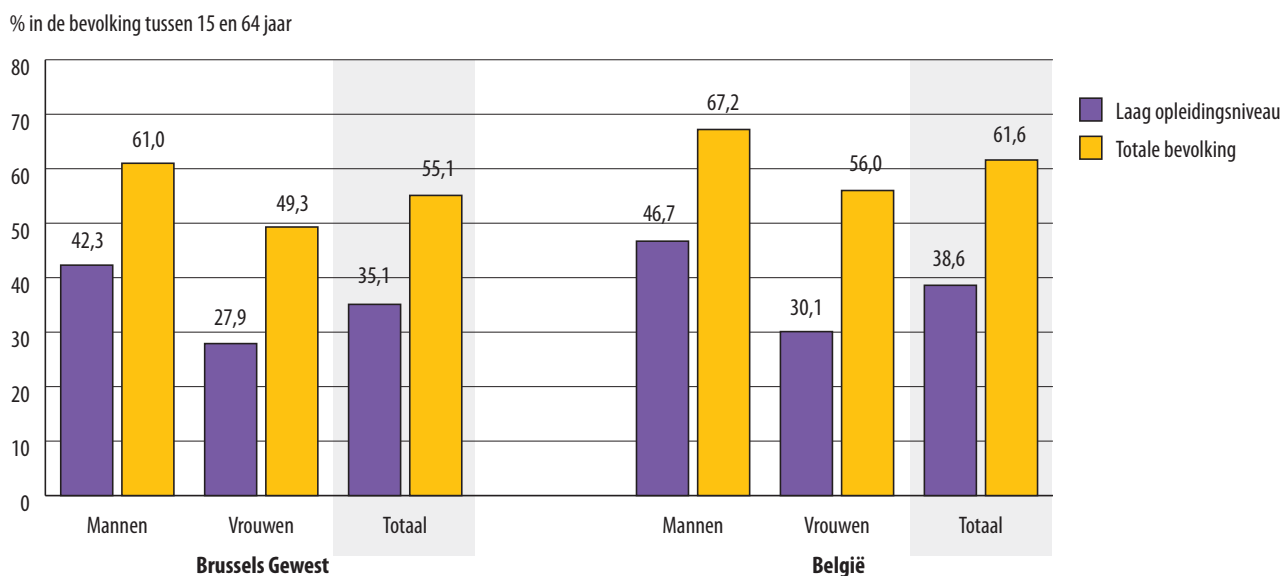
De NAPincl-indicator in figuur 21 meet de verschillen in tewerkstellingsgraad naar opleidingsniveau.

De tewerkstellingsgraad van Brusselaars met een laag opleidingsniveau ligt 20 procentpunten lager dan dat van de totale bevolking. In België bedraagt dit verschil 23 procentpunten. Zowel in Brussel als in België is het verschil in

tewerkstellingsgraad naar opleidingsniveau groter bij vrouwen dan bij mannen.

Deze indicatoren tonen aan dat niet-Europeanen en laaggeschoolden minder toegang hebben tot de arbeidsmarkt en dat de verschillen groter zijn voor vrouwen dan voor mannen.

Figuur 21: Tewerkstellingsgraad naar opleidingsniveau en geslacht, Brussels Gewest en België, 2009 (NAPincl)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

“Laaggeschoolden hebben minder toegang tot de arbeidsmarkt; de verschillen in tewerkstellingsgraad zijn groter voor vrouwen dan voor mannen.”

Working poor

In de vorige hoofdstukken hadden de armoede-indicatoren hoofdzakelijk betrekking op de bevolking zonder inkomen uit arbeid. Tewerkstelling biedt echter niet altijd voldoende bescherming tegen de risico's op armoede en sociale uitsluiting. Drie factoren kunnen dit fenomeen van "working poor" verklaren (Flohimont, 2006):

- Een laag loon, bijvoorbeeld voor halftijdse tewerkstelling, interim-contracten, seizoensarbeid,...;
- de gezinssituatie van laagbetaalde werknemers. Het armoederisico wordt groter wanneer er meer kinderen ten laste zijn en wanneer er binnen het huishouden geen ander inkomen uit arbeid is;
- de index die aan de basis ligt van de indexering van de lonen, die geen rekening houdt met een stijging van de energiekosten, huisvestingskosten,...

Deze working poor vormen een nieuw publiek voor de OCMW's waarop zij zich kunnen richten voor een specifieke ondersteuning, zoals voor het betalen van een factuur voor een ziekenhuisopname, een elektriciteitsfactuur,...

"Tewerkstelling biedt niet altijd voldoende bescherming tegen de risico's op armoede en sociale uitsluiting."

4.3.2 ACTIEF OP DE ARBEIDSMARKT

Aantal actieven op de arbeidsmarkt

Onder beroepsbevolking of actieve bevolking verstaat men het totale aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij werkt vindt of niet (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg). Personen tussen 15 en 64 jaar die niet werken en niet op zoek zijn naar werk, vallen buiten de actieve bevolking of beroepsbevolking, zoals bijvoorbeeld studenten, huismannen en -vrouwen, bruggepensioneerden,...

Activiteitsgraad

De activiteitsgraad meet het aandeel van de bevolking tussen 15 en 64 jaar dat actief is op de arbeidsmarkt.

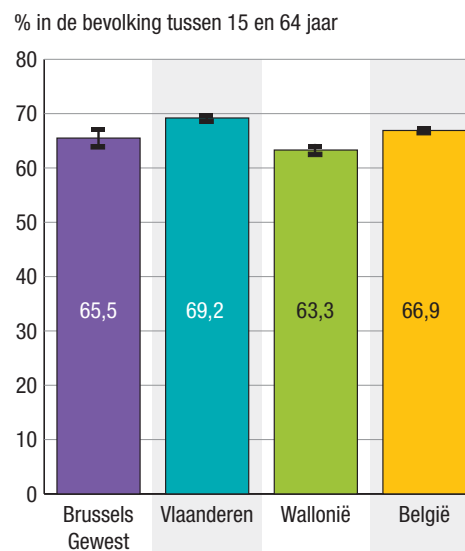
$$\text{Activiteitsgraad: } \frac{\text{Aantal werkenden + aantal werkzoekenden tussen 15 en 64 jaar (= beroepsbevolking)}}{\text{Totaal aantal personen tussen 15 en 64 jaar}}$$

In 2009 lag de activiteitsgraad in het Brussels Gewest tussen 63,9 % en 67,0 %, wat significant lager is in vergelijking met Vlaanderen (tussen 68,6 % en 69,7 %).

De Brusselse activiteitsgraad blijft, net als in de andere gewesten, stabiel ten opzichte van 2008 (de lichte daling tussen 2008 en 2009 is niet statistisch significant).

Volgens de Arbeidskrachtenenquête waren er in 2009 gemiddeld 475 000 Brusselaars tussen 15 en 64 jaar actief op de arbeidsmarkt. Dat zijn er 6 000 meer dan in 2007, een stijging met 1,3 % (+0,5 % in België).

Figuur 22: Activiteitsgraad per gewest, jaargemiddelde 2009 en betrouwbaarheidsinterval

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

4.3.3 WERKLOOSHEID

Verskillende gegevensbronnen

Om de werkloosheid in Brussel te meten kunnen we terugvallen op verschillende gegevensbronnen (administratieve gegevens en enquêtegegevens) die elk een eigen definitie van werkloosheid hanteren. Afhankelijk van de gebruikte bron zullen de cijfers dan ook verschillen.

Zowel Actiris, de RVA als de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KBSZ) produceren **administratieve werkloosheidsstatistieken**.

De werkloosheidsstatistieken van Actiris zijn gebaseerd op het aantal personen dat ingeschreven is als werkzoekende. Het betreft dus een zeer brede definitie van werkloosheid die naast de uitkeringsgerechtigde werklozen ook de jongeren in de wachtlijd en andere werkzoekenden (vrijwillig of verplicht ingeschreven) omvat.

De RVA-statistieken tellen het aantal betaaldossiers voor werklozen die recht hebben op een werkloosheidsuitkering.

In de tabellen van de KBSZ worden enkel de werkzoekenden opgenomen die niet werken of gewerkt hebben in het betreffende trimester én een werkloosheidsuitkering ontvangen. Dat is de meest enge definitie, waardoor de werkloosheidscijfers op basis van de gegevens van de KBSZ steeds lager liggen (zie ook figuur 4).

De werkloosheidsstatistieken op basis van de Arbeidskrachtenenquête zijn vooral interessant om internationale vergelijkingen te maken. Dat is ook de reden waarom deze enquête gebruikt wordt voor het berekenen van heel wat NAPincl-indicatoren. De indicatoren worden berekend volgens de definities van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB). Een persoon tussen 15 en 64 jaar wordt als werkloze beschouwd wanneer die tijdens de referentieweek van de enquête geen werk had, voor werk beschikbaar was én actief werk zocht. De Arbeidskrachtenenquête zal over het algemeen minder werklozen bevatten dan de databank van Actiris, maar meer dan die van de KBSZ.

Aantal werklozen

In 2009 telde Actiris gemiddeld 99 377 niet-werkende werkzoekenden (NWW)^[24], een stijging van 7,9 % ten opzichte van 2008. De economische crisis brengt hiermee een einde aan de dalende trend die sinds 2006 was ingezet (-3,5 % tussen 2006 en 2007, -1,7 % tussen 2007 en 2008). Het stijgingsritme van het aantal niet-werkende werkzoekenden is toegenomen in de loop van het jaar 2009: tussen januari 2008 en januari 2009 steeg het aantal NWW met 1,9 %, tussen juni 2008 en juni 2009 met 8,9 % en tussen september 2008 en september 2009 tenslotte met 10,8 %.

De RVA telde in 2009 gemiddeld 92 886 betaaldossiers voor uitkeringsgerechtigde werklozen in het Brussels Gewest, 3 252 meer dan in 2008 (+ 3,6 %).

Het meest recente cijfer van de KBSZ betreft de situatie op 31 december 2008. Toen waren er 66 684 NWW met een werkloosheidsuitkering en zonder werk in de loop van het laatste trimester.

[24] Meer recente gegevens over het aantal niet-werkende werkzoekenden worden verder in dit hoofdstuk opgenomen, meer bepaald in hoofdstuk 4.4.

Werkloosheidsgraad

De werkloosheidsgraad meet het aandeel van de actieve bevolking of beroepsbevolking (de werkenden en werkzoekenden) dat geen werk heeft.

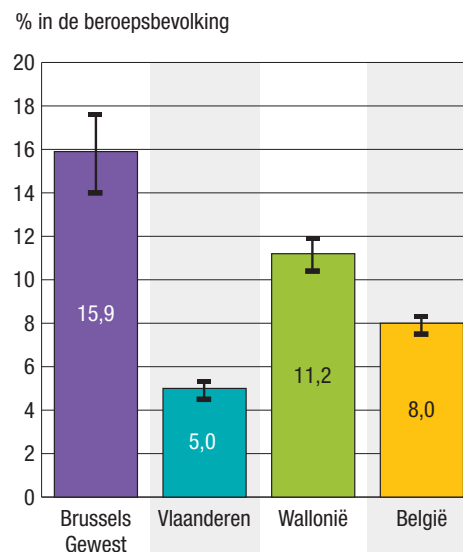
De internationaal vergelijkbare werkloosheidsgraad wordt berekend op basis van de Arbeidskrachtenenquête volgens de definitie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB):

$$\text{Werkloosheidsgraad (IAB): } \frac{\text{Aantal werklozen (IAB) tussen 15 en 64 jaar}}{\text{Aantal werkenden + aantal werkzoekenden tussen 15 en 64 jaar (beroepsbevolking)}}$$

Volgens de Arbeidskrachtenenquête ligt de Brusselse werkloosheidsgraad (IAB) in 2009 tussen 14,0 % en 17,6 %. De werkloosheidsgraad ligt hiermee een stuk hoger dan in de andere twee gewesten (tussen 4,5 % en 5,3 % in Vlaanderen, tussen 10,4 % en 11,9 % in Wallonië) en dubbel zo hoog als in het land (tussen 7,5 % en 8,3 %).

In Vlaanderen is de werkloosheidsgraad significant toegenomen ten opzichte van 2008; de lichte daling in Wallonië is niet statistisch significant. De brede betrouwbaarheidsintervallen maken het onmogelijk om op basis van de Arbeidskrachtenenquête voor Brussel de evolutie tussen 2008 en 2009 te schetsen. Hiervoor moeten we beroep doen op administratieve gegevens die meer geschikt zijn om de conjuncturele evoluties op korte termijn weer te geven.

Figuur 23: Werkloosheidsgraad (IAB) naar gewest, jaargemiddelde 2009 en betrouwbaarheidsinterval

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

De **administratieve werkloosheidsgraad** meet het aandeel van de beroepsbevolking dat bij de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdienst (Actiris) ingeschreven is als niet-werkende werkzoekende. Deze administratieve werkloosheidsgraad ligt hoger dan de werkloosheidsgraad op basis van de Arbeidskrachtenenquête (IAB).

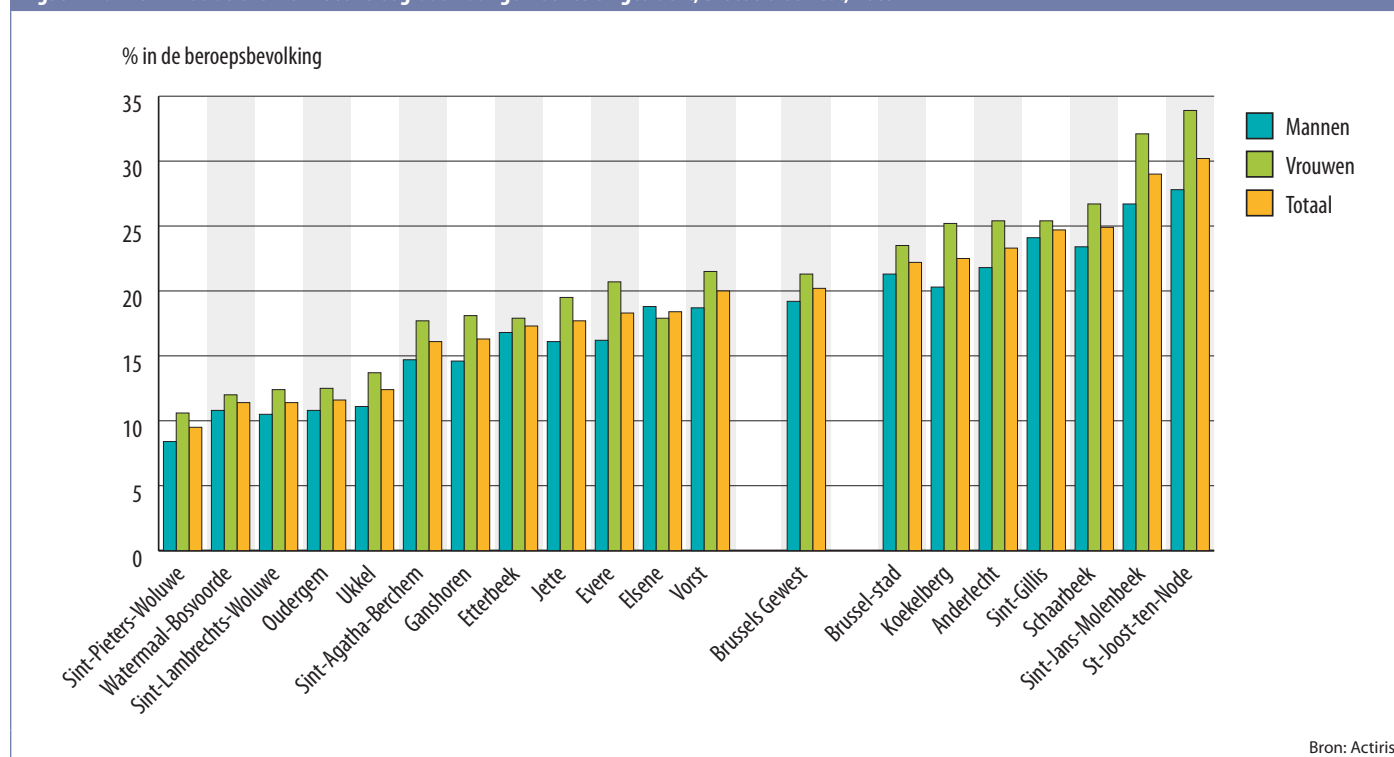
$$\text{Werkloosheidsgraad (Actiris): } \frac{\text{Aantal ingeschreven niet-werkende werkzoekenden}}{\text{Aantal werkenden + aantal niet-werkende werkzoekenden (=beroepsbevolking)}}$$

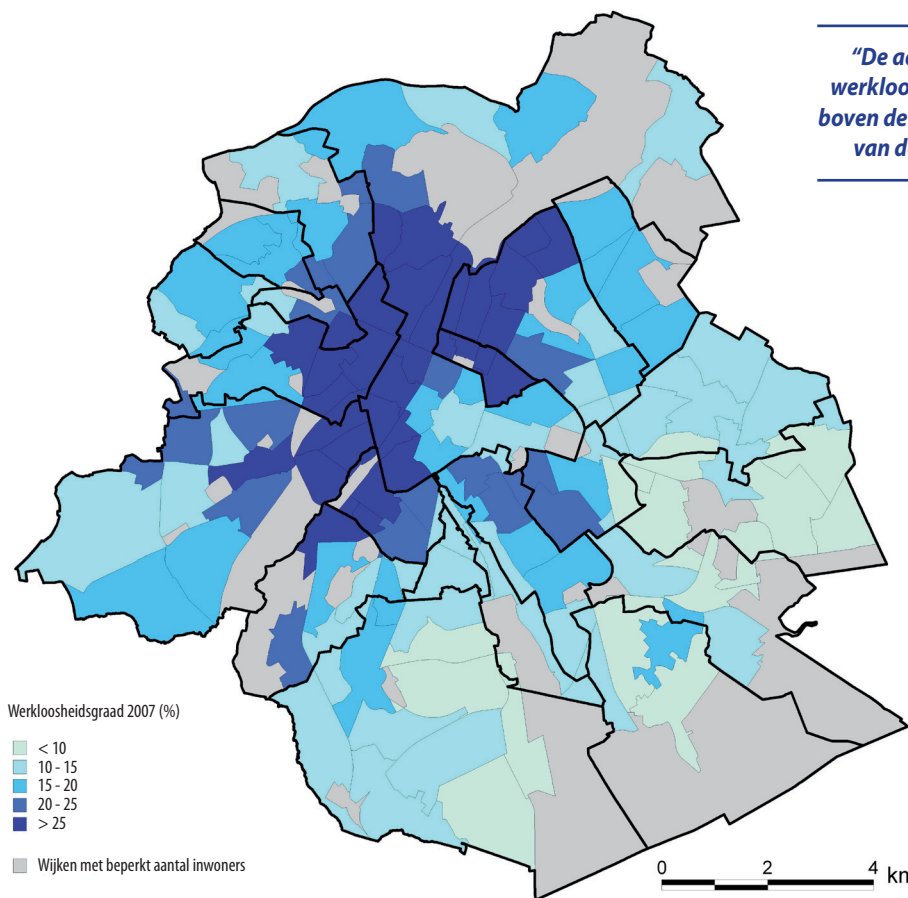
In 2009 bedroeg de administratieve werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest gemiddeld 20,2 % (19,0 % in 2008)

Werkloosheidsgraad naar gemeente en buurt

De werkloosheidsgraad varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten: van 9,5 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 30,2 % in Sint-Joost-ten-Node (figuur 24). Tussen 2008 en 2009 nam de werkloosheidsgraad toe in alle gemeenten. De werkloosheidsgraad steeg sterker bij de mannen dan bij de vrouwen.

Figuur 24: Administratieve werkloosheidsgraad naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2009

Kaart 3: Administratieve werkloosheidsgraad naar wijk, Brussels Gewest, 2007^[25]

“De administratieve werkloosheidsgraad ligt boven de 25 % in de wijken van de arme sikkels”

Cartografie: BISA Wijkmonitoring
Bronnen: Actiris en KBSZ

De werkloosheidsgraad varieert bovendien ook sterk tussen de Brusselse wijken. Binnen het Brussels Gewest ligt de administratieve werkloosheidsgraad boven de 25 % in de wijken van de arme sikkels (van Sint-Gillis tot Sint-Joost-ten-Node langs oud Molenbeek).

[25] Deze kaart werd opgesteld in het kader van de wijkmonitoring (www.wijkmonitoring.irisnet.be) en is gebaseerd op de gegevens van de KBSZ wat ervoor zorgt dat de werkloosheidsgraad lichtjes lager ligt in vergelijking met de werkloosheidsgraad op basis van gegevens van Actiris. De meest recent beschikbare gegevens dateren van 2007.

Werkloosheidsgraad naar leeftijd en geslacht

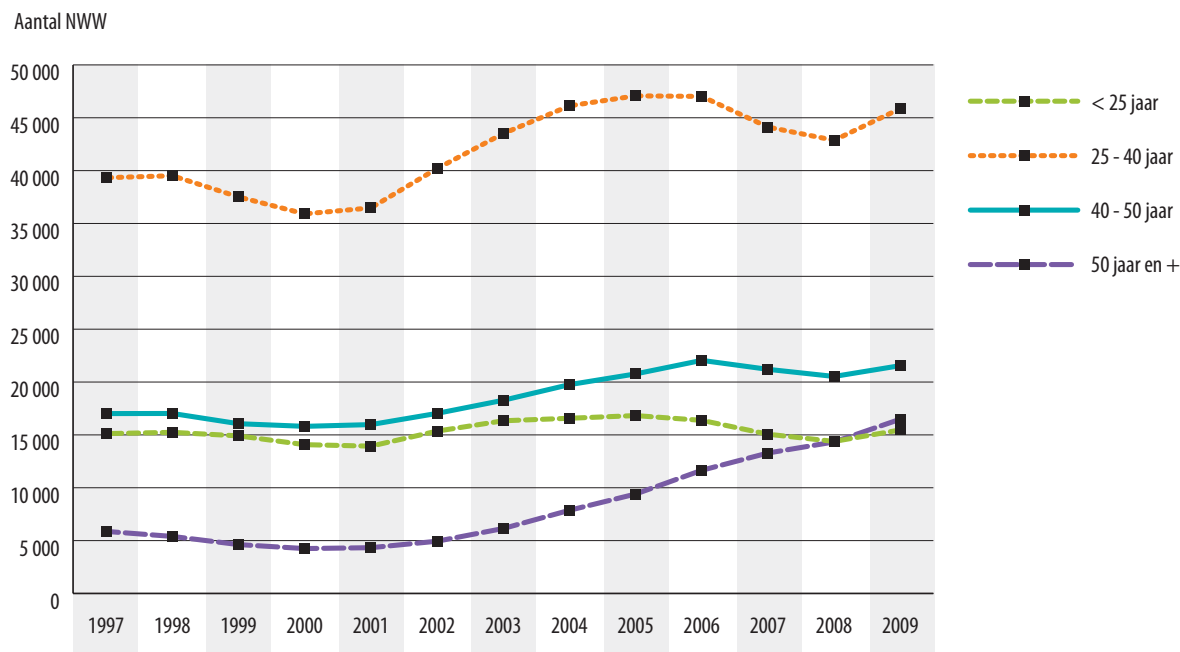
De werkloosheidsgraad (IAB) verschilt sterk naar leeftijd en geslacht. De werkloosheidsgraad is het hoogst voor de jongeren (tabel 8). Iets minder dan een derde (31,7 %) van de jongvolwassen Brusselaars (15-24 jaar) die zich aanbieden op de arbeidsmarkt (werkend of werkzoekend) blijft werkloos. De werkloosheidsgraad van de Brusselse vrouwen is min of meer gelijk aan die van de Brusselse mannen, maar lijkt lager te liggen voor de Brusselse vrouwen tussen 15 en 24 jaar en tussen 50 en 64 jaar in vergelijking met de Brusselse mannen in dezelfde leeftijdscategorieën^[26]. Voor België zien we het omgekeerde.

“Iets minder dan een derde van de jongvolwassen Brusselaars (15-24 jaar) die zich aanbieden op de arbeidsmarkt blijft werkloos.”

Tabel 8: Werkloosheidsgraad (IAB) in het Brussels Gewest en België, naar leeftijd en geslacht, jaargemiddelde 2009				
Brussels Gewest				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	15,9 %	33,1 %	15,5 %	11,4 %
Vrouwen	15,8 %	30,4 %	15,6 %	9,7 %
Totaal	15,9 %	31,7 %	15,6 %	10,7 %
België				
	15-64 jaar	15-24 jaar	25-49 jaar	50-64 jaar
Mannen	7,8 %	21,5 %	7,1 %	4,8 %
Vrouwen	8,1 %	22,5 %	7,1 %	5,4 %
Totaal	8,0 %	21,9 %	7,1 %	5,1 %
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009				

[26] Deze tendens moet in de loop van de volgende jaren opgevolgd worden om na te gaan of het om significante verschillen gaat.

Figuur 25: Evolutie van het aantal NWW, naar leeftijd, Brussels Gewest, 1997-2009

Bron: Actiris

Tussen 2008 en 2009 steeg het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) in alle leeftijdscategorieën. De stijging is het grootst bij de 50-plussers: het aantal NWW van 50 jaar en ouder stijgt van 14 334 naar 16 486, een stijging van 15,0 % (in vergelijking met een stijging van 7,9 % tussen 2007 en 2008). De sterke stijging bij de 50-plussers begon in 2000 en kan deels verklaard worden door een gewijzigd beleid (juli 2002)^[27]. De

stijging van het aantal NWW bij de Brusselaars jonger dan 40 jaar (+7,6 % bij de Brusselaars jonger dan 25 jaar, +7,0 % bij de 25-40-jarigen) brengt een einde aan een daling in de loop van de twee laatste jaren (figuur 25).

De stijging van het aantal NWW tussen 2008 en 2009 is sterker bij de mannen (+10,0 %) dan bij de vrouwen (+5,7 %).

[27] Sinds juli 2002 gelden strengere voorwaarden om op grond van leeftijd toegang te krijgen tot het statuut van werkzoekende die vrijgesteld is van het actief zoeken naar werk.

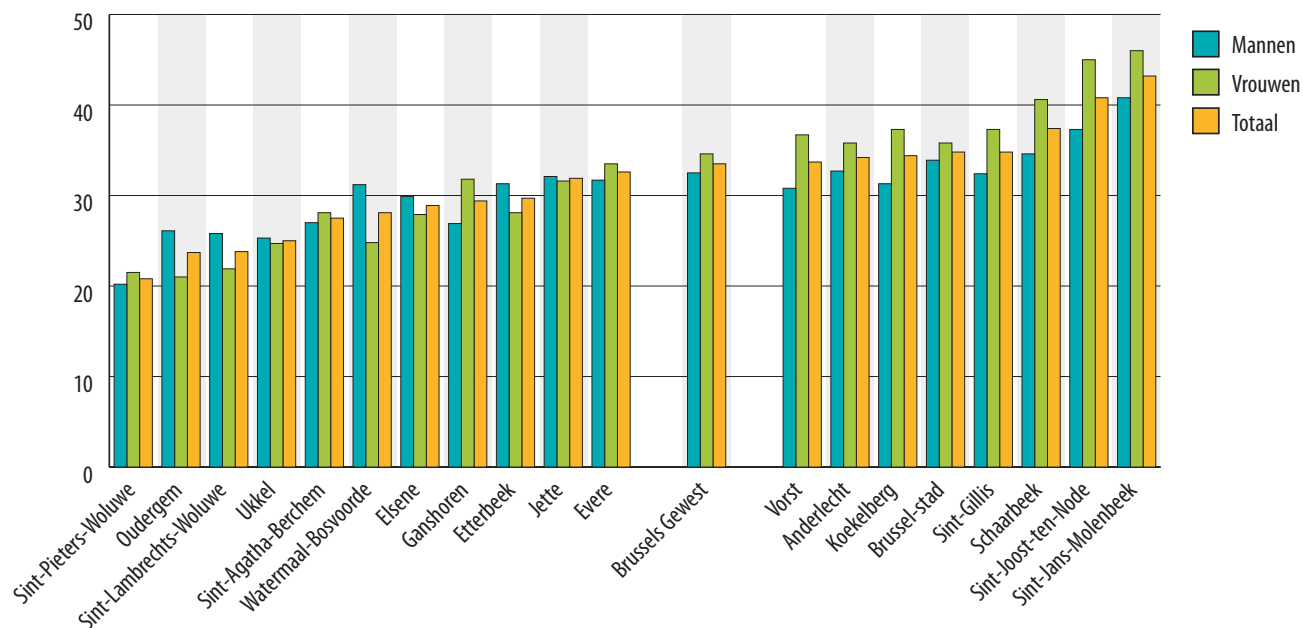
Jongerenwerkloosheid

De administratieve werkloosheidsgraad bij Brusselse jongeren (< 25 jaar) bedraagt gemiddeld 33,5 % in 2009 (31,7 % in 2008). Dit cijfer varieert tussen 20,8 % in Sint-Pieters-Woluwe en 43,2 % in Sint-Jans-Molenbeek (figuur 26). Tussen 2008 en 2009 steeg de jongerenwerkloosheidsgraad in alle gemeenten, buiten Sint-Pieters-Woluwe, en in het bijzonder in de gemeenten met een gemiddelde werkloosheidsgraad (Evere en Jette, Etterbeek en Ganshoren). De jongerenwerkloosheidsgraad steeg sterker bij de Brusselse mannen dan bij de vrouwen.

“De jongerenwerkloosheidsgraad steeg tussen 2008 en 2009. Deze stijging is groter bij de Brusselse mannen dan bij de vrouwen.”

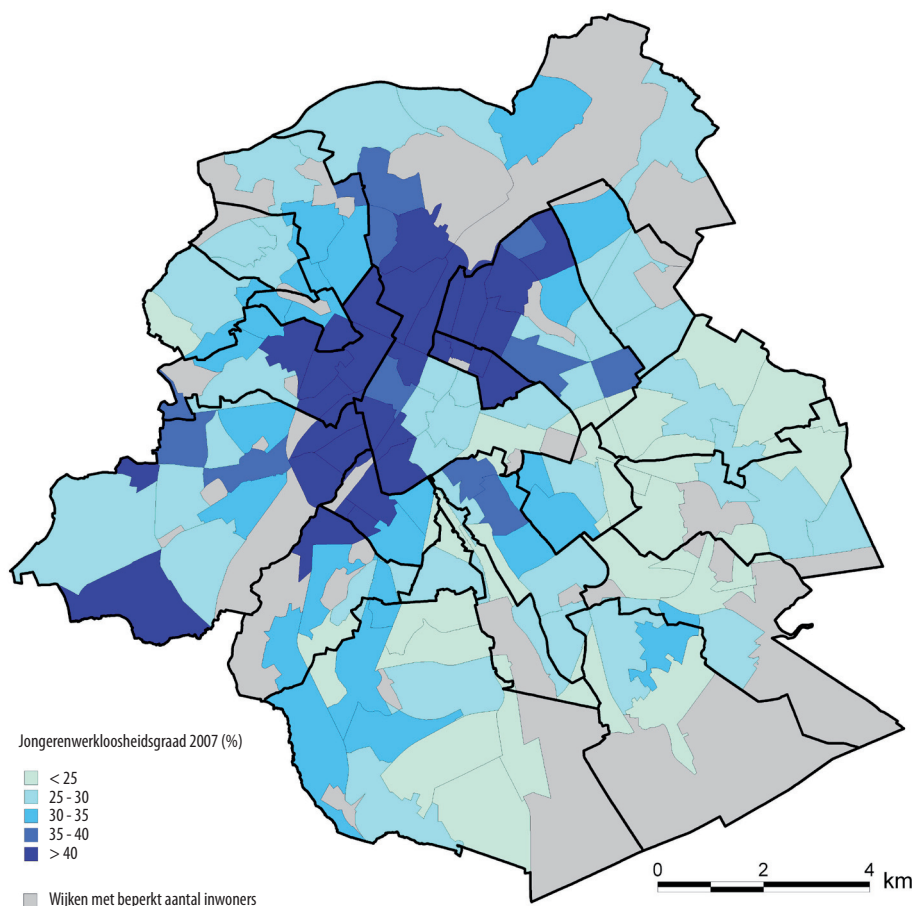
Figuur 26: Administratieve jongerenwerkloosheidsgraad (< 25 jaar), naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2009

% in de beroepsbevolking jonger dan 25 jaar

Bron: Actiris

Kaart 4: Administratieve jongerenwerkloosheidsgraad, naar wijk, Brussels Gewest, 2007

Cartografie: BISA Wijkmonitoring
Bronnen: Actiris en KBSZ

De jongerenwerkloosheidsgraad verschilt ook sterk tussen de wijken. Binnen het Brussels Gewest ligt de administratieve jongerenwerkloosheidsgraad boven de 40 % in de wijken van de arme sikkkel.

“De jongerenwerkloosheidsgraad ligt boven de 40 % in de wijken van de arme sikkkel.”

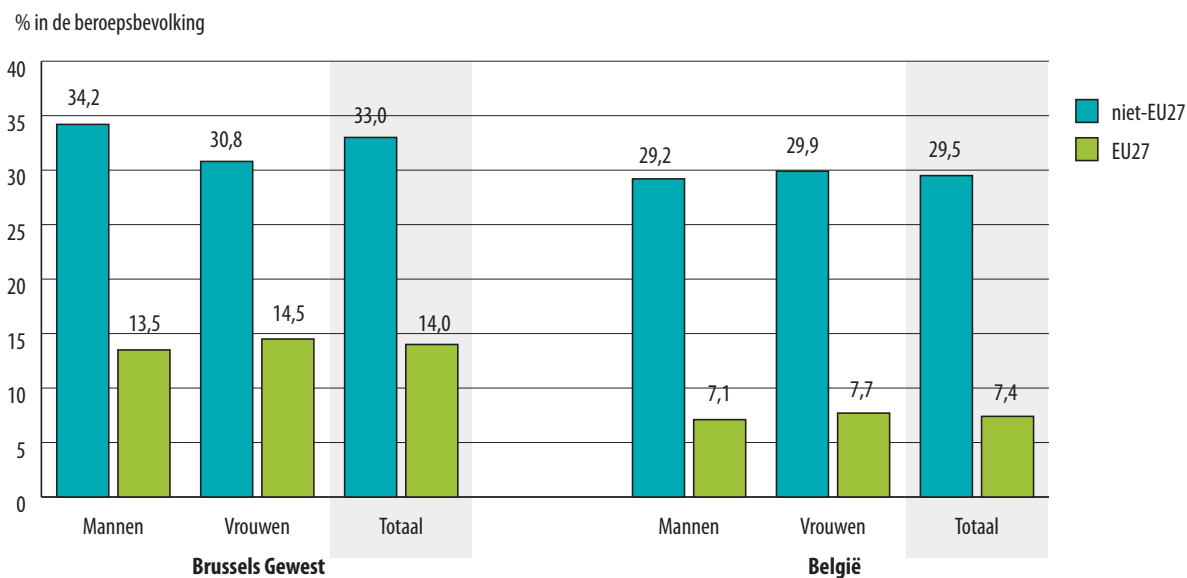
Verschillen in werkloosheidsgraad naar nationaliteit

De werkloosheidsgraad verschilt sterk naar nationaliteit (figuur 27) en opleidingsniveau (figuur 28).

De NAPincl-indicator in figuur 27 meet de verschillen in werkloosheidsgraad naar nationaliteit. Niet-Europese Brusselaars zijn vaker werkloos (33,0 %) dan Brusselaars met EU27-nationaliteit (14,0 %), een verschil van 19,0 procentpunten. Het verschil in werkloosheidsgraad is nog groter voor het hele land (22,1 procentpunten), omdat de werkloosheid van EU27-burgers twee keer lager ligt op Belgisch niveau in vergelijking met Brussel.

“De werkloosheidsgraad ligt veel hoger bij niet-Europese Brusselaars in vergelijking met Brusselaars met EU27-nationaliteit. De werkloosheidsgraad van EU27-burgers ligt twee keer hoger in Brussel in vergelijking met het hele land.”

Figuur 27: Werkloosheidsgraad (IAB) naar nationaliteit, Brussels Gewest en België, 2009 (NAPincl)

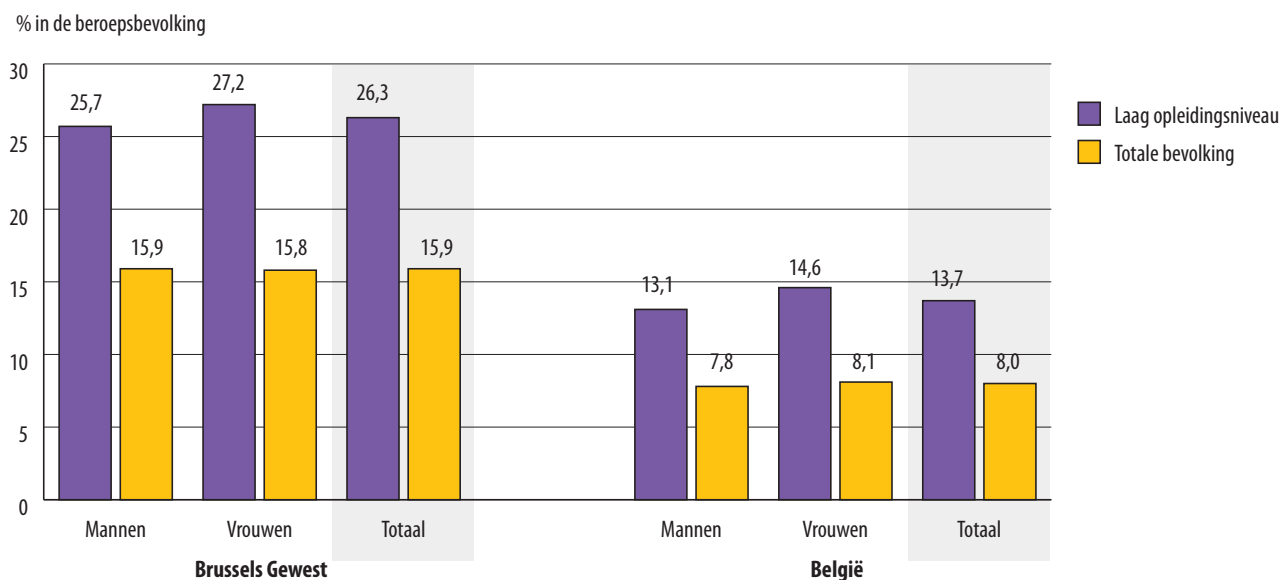

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

Verschillen in werkloosheidsgraad naar opleidingsniveau

De NAPincli-indicator in figuur 28 meet de verschillen in werkloosheidsgraad naar opleidingsniveau. Mensen met een laag opleidingsniveau worden zowel in Brussel als in België vaker uitgesloten van de arbeidsmarkt in vergelijking met de totale bevolking. De werkloosheidsgraad van laag opgeleiden ligt op 26,3 % in Brussel (15,9 % voor de totale bevolking) en op 13,7 % in België (8,0 % voor de totale bevolking).

Figuur 28: Werkloosheidsgraad (IAB) naar opleidingsniveau, Brussels Gewest en België, 2009 (NAPincli)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

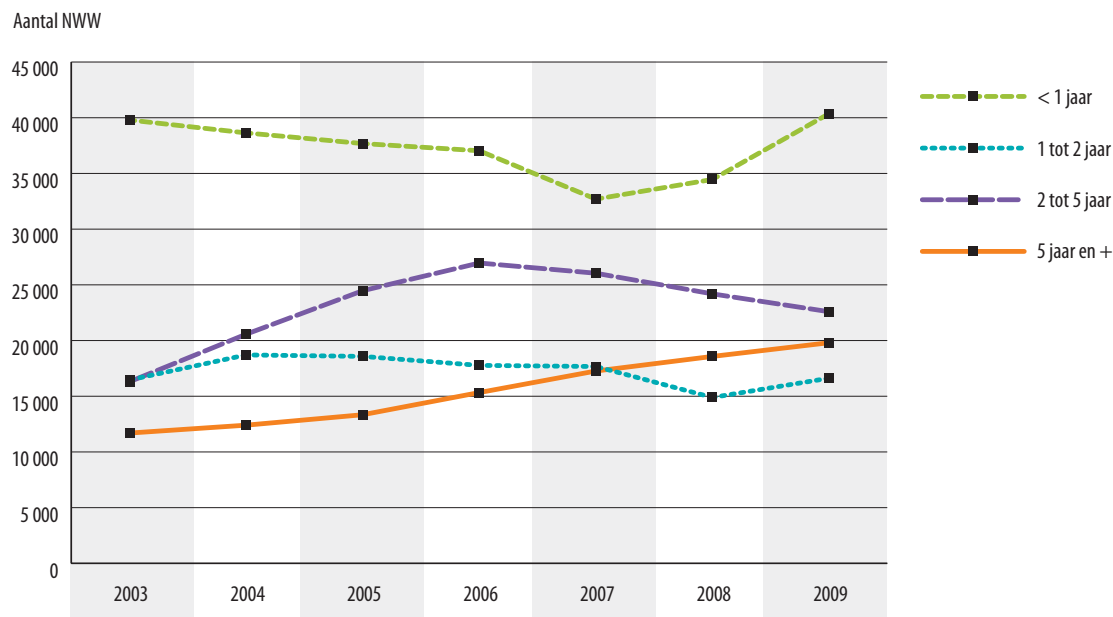
Langdurige werkloosheid

Voor heel wat mensen is de werkloosheid niet tijdelijk, maar een situatie die langere tijd duurt. In 2009 was een vijfde (19,9 %) van de niet-werkende werkzoekenden langdurig werkloos (inactiviteitsduur van minstens 5 jaar). Dit aantal blijft stijgen (+ 6,6 % tussen 2008 en 2009).

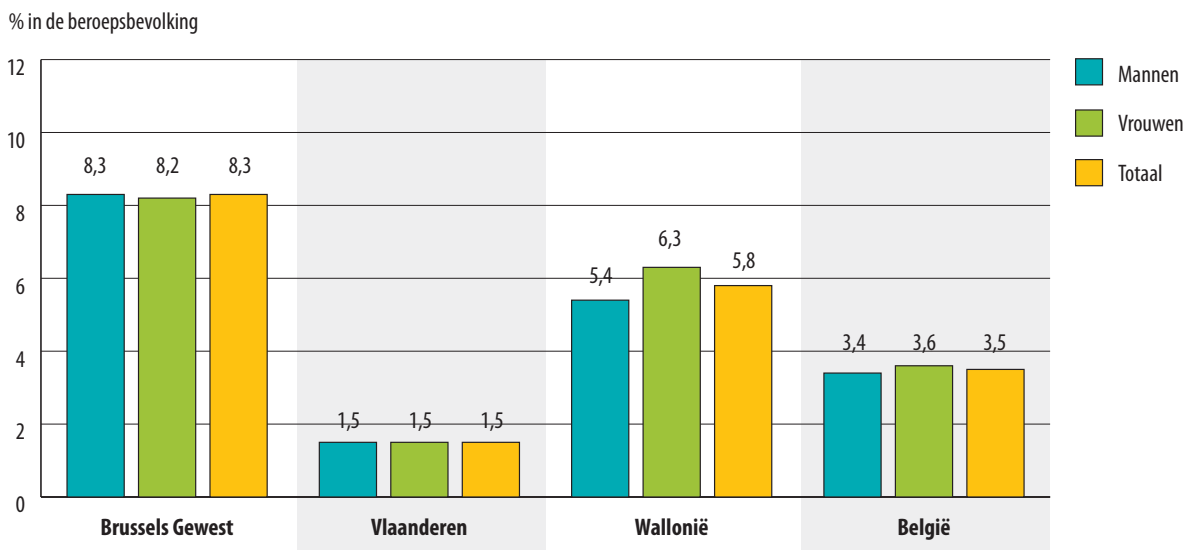
In totaal nam het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) toe tussen 2008 en 2009. Deze stijging was, als gevolg van de economische crisis, het sterkst bij de NWW met een inactiviteitsduur van minder dan een jaar (van 34 460 tot 40 365, een stijging van 17,1 %). Het aantal NWW met een inactiviteitsduur van een tot twee jaar nam toe met 11,6 %, terwijl dit tussen 2007 en 2008 nog was afgenomen met 15,7 % (figuur 29).

“Een vijfde van de NWW is dat al sinds minstens vijf jaar.”

Figuur 29: Evolutie van het aantal NWW naar werkloosheidsduur, Brussels Gewest, jaargemiddelde 2003-2009

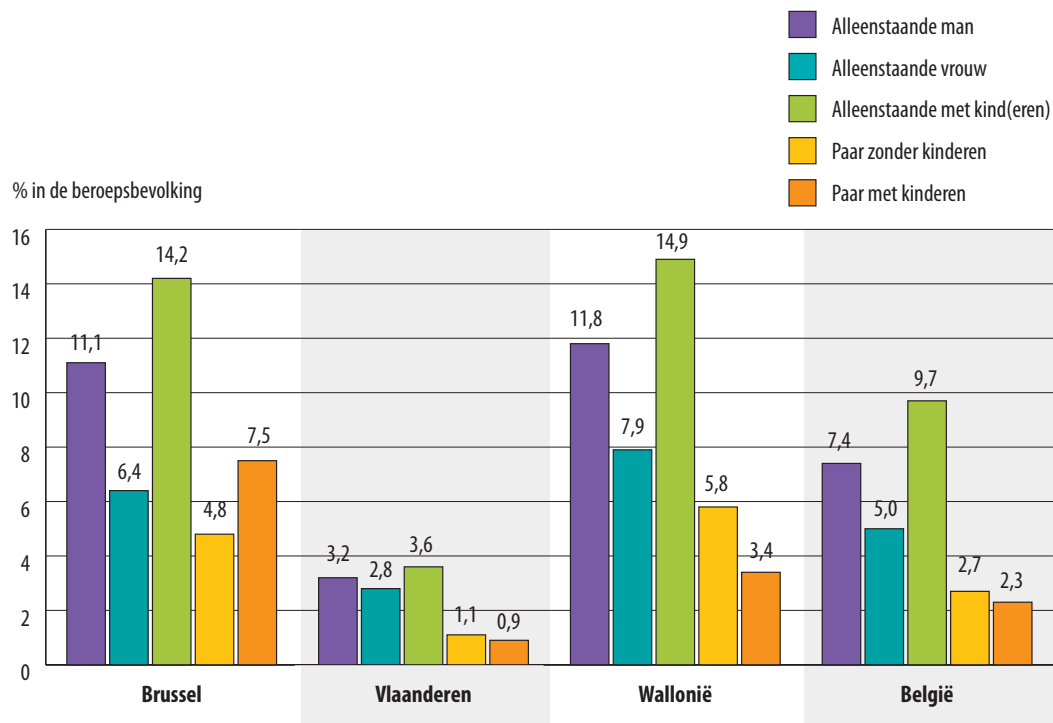
Bron: Actiris

Figuur 30: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB), naar geslacht en gewest, 2009 (NAPind)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

De langdurige werkloosheidsgraad (vanaf een inactiviteitsduur van een jaar) is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.

Figuur 31: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) naar huishoudenstype en gewest, 2009 (NAPind)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenquête 2009

De eenoudergezinnen worden in het hele land het zwaarst getroffen door langdurige werkloosheid. In het Brussels Gewest loopt de langdurige werkloosheidsgraad zorgwekkend hoog op tot bijna een op zeven eenoudergezinnen (14,2 %). Ook de langdurige werkloosheidsgraad bij alleenstaande Brusselse mannen (11,1 %) ligt boven het gewestelijk gemiddelde (8,8 %).

4.4 Recente evolutie van de werkloosheid en OCMW-steun

Voorgaande paragrafen (4.2 en 4.3) bespreken de stand van zaken en de evolutie van het inkomen, de tewerkstelling en de werkloosheid van de Brusselaars op basis van jaargemiddeldes van 2009 of eerder. Deze cijfers geven een idee van de impact van de crisis die in de zomer van 2007 ontstond op de financiële markten en die eind 2008 omsloeg in een economische crisis.

Aan de hand van de meest recente gegevens gaan we in dit hoofdstuk na hoe de trends uit 2009 zich voortzetten begin 2010. Deze gegevens moeten echter met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Het is namelijk niet mogelijk om deze gegevens te kruisen met andere gegevens, noch om in te schatten in hoeverre de gegevens met betrekking tot de OCMW-uitkeringen nog zullen veranderen na correctie^[28].

4.4.1 WERKLOOSHEID

Evolutie van het aantal werklozen

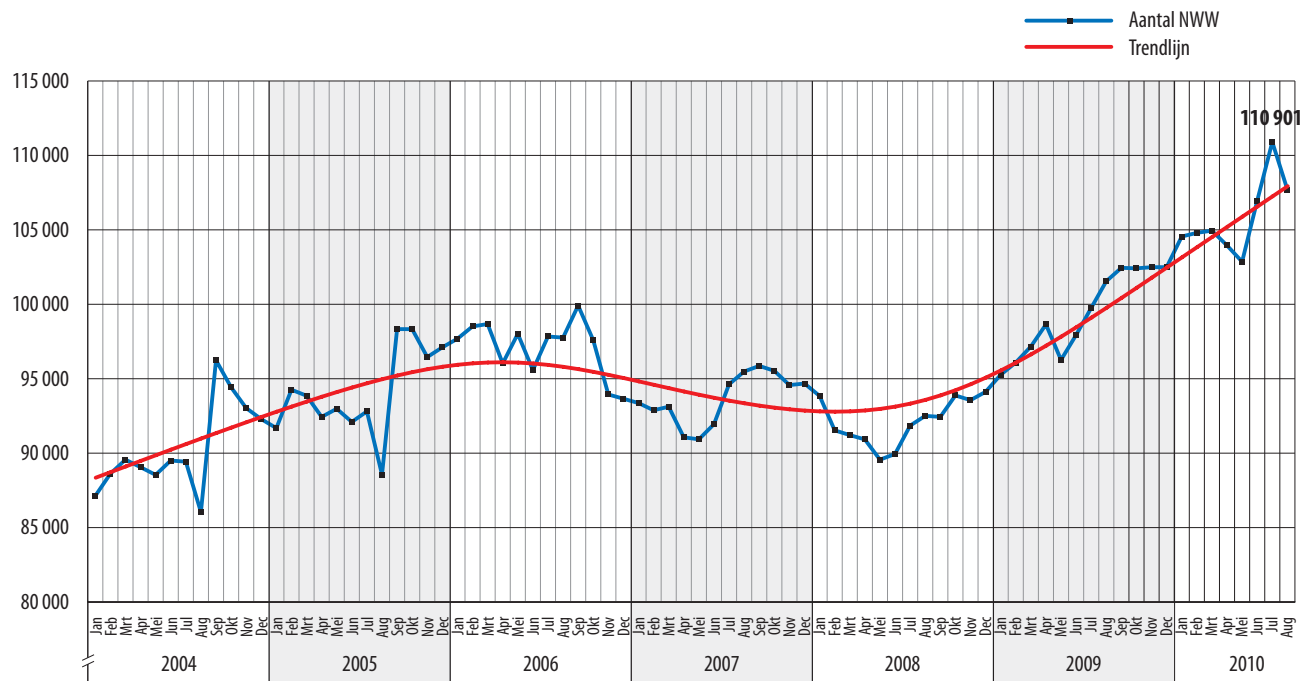
In hoofdstuk 4.3.3 zagen we reeds dat het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) tussen 2008 en 2009 toenam met 7,9 %. Deze stijgende trend zet zich voort begin 2010. In het eerste en tweede kwartaal van 2010 telde het Brussels Gewest telkens gemiddeld 105 000 NWW, oftewel een stijging van respectievelijk 8,9 % en 7,1 % in vergelijking met een jaar eerder. In vergelijking met de twee eerste kwartalen van 2008, dus net voor de economische crisis, is dit aantal gestegen met respectievelijk 13,6 % en 16,0 %.

“In het tweede kwartaal van 2010 ligt het aantal niet-werkende werkzoekenden in Brussel 16 % hoger dan in 2008, net voor de economische crisis. Brussel is het gewest met de sterkste groei van het aantal werkzoekenden.”

Brussel is hiermee het gewest met de sterkste groei van het aantal NWW. Het Waals Gewest is het eerste gewest waar de werkloosheid op jaarbasis daalt. Het aantal Brusselse NWW bereikt een hoogtepunt in juli 2010 met 110 901 NWW, een stijging van 11,2 % t.o.v. juli 2009. Tussen juli en augustus 2010 daalde het aantal NWW tot 107 706, wat nog altijd een stijging van 6,1 % is ten opzichte van een jaar eerder (figuur 32).

[28] De OCMW-statistieken zijn administratieve gegevens op basis van de subsidiëring van elk leefloon en equivalent leefloon door de federale overheid (via de POD Maatschappelijke Integratie). Aangezien administratieve aanpassingen met terugwerkende kracht kunnen worden uitgevoerd, worden de reeds gepubliceerde statistieken regelmatig weer aangepast. De meest recente gegevens (vanaf april 2010) zijn daarom het moeilijkst te interpreteren.

Figuur 32: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), Brussels Gewest, 2004-2010

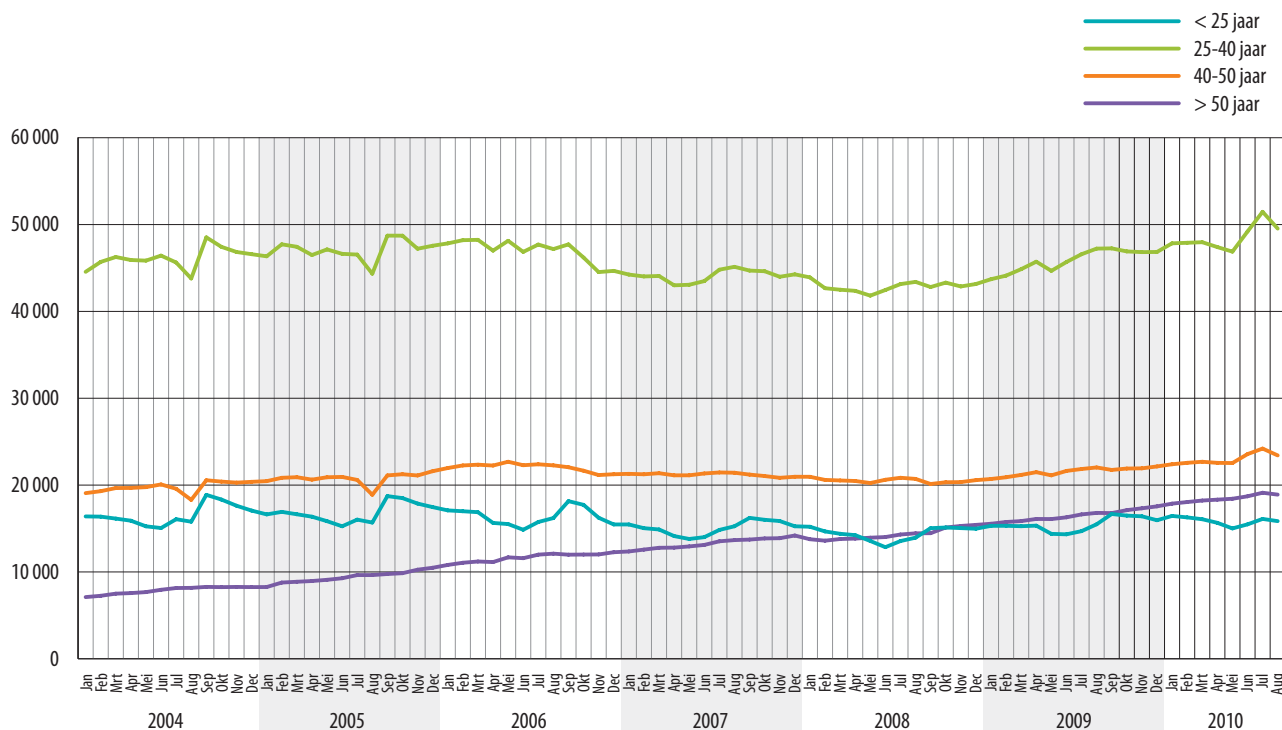

Bron: Actiris

We zagen reeds in hoofdstuk 4.3.3 dat mannen sterker getroffen werden door de toenemende werkloosheid in 2009. Begin 2010 zet deze trend zich voort. In het eerste en tweede kwartaal van 2010 steeg het aantal NWW mannen respectievelijk met 10,7 % en 8,9 % in vergelijking met de twee eerste kwartalen van 2009, bij de NWW vrouwen was de stijging iets minder groot (respectievelijk 7,0 % en 5,2 %).

De stijging van het aantal NWW begin 2010 zet zich verder door in alle leeftijdscategorieën. De stijging is opnieuw het grootst bij de oudste Brusselaars (50 jaar en ouder): het aantal oudere NWW lag in de eerste twee kwartalen van 2010 respectievelijk 14,8 % en 14,4 % hoger dan een jaar eerder. Bij de jonge Brusselaars (jonger dan 25 jaar) gaat het om een stijging van respectievelijk 6,3 % en 4,8 %, bij de 25-40 jarigen 8,3 % en 5,4 %, bij de 40-49 jarigen 7,8 % en 6,9 %.

Figuur 33: Evolutie van het aantal NWW volgens leeftijdscategorie, Brussels Gewest, 2004-2010

Bron: Actiris

Vooruitzichten

In een studie over de regionale economische vooruitzichten 2009-2015, voorspelt het Federaal Planbureau (in samenwerking met het BISA, IWEPS en SVR) voor 2010 een verdere stijging van de werkloosheidsgraad in de drie gewesten^[29] (Federaal Planbureau e.a., juli 2010). Deze stijging zou vooral in Brussel aanzienlijk zijn, als gevolg van een sterke stijging van het aantal werklozen, een daling van het aantal werkenden en een stijging van de bevolking op actieve leeftijd. In 2011 zou de werkloosheidsgraad in Vlaanderen en Wallonië blijven stijgen, in Brussel zou de werkloosheidsgraad stabiliseren dankzij een duidelijke groei van het aantal werkenden.

Op middellange termijn (2015) zou de werkloosheidsgraad zeer uitgesproken afnemen in het Brussels Gewest en terugvallen op het niveau van 2008. In Vlaanderen en Wallonië zou de werkloosheidsgraad merkbaar hoger blijven dan in 2008.

[29] De projecties van regionale werkloosheidsgraden moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden om diverse redenen, zoals de hypothesen inzake hoge migratiesaldi. Voor Brussel gaat het in het bijzonder om moeilijk te voorspellen ontwikkelingen van de activiteitsgraden en de zeer grote gevoeligheid van de werkloosheidsgraad voor evoluties op het vlak van pendelarbeid.

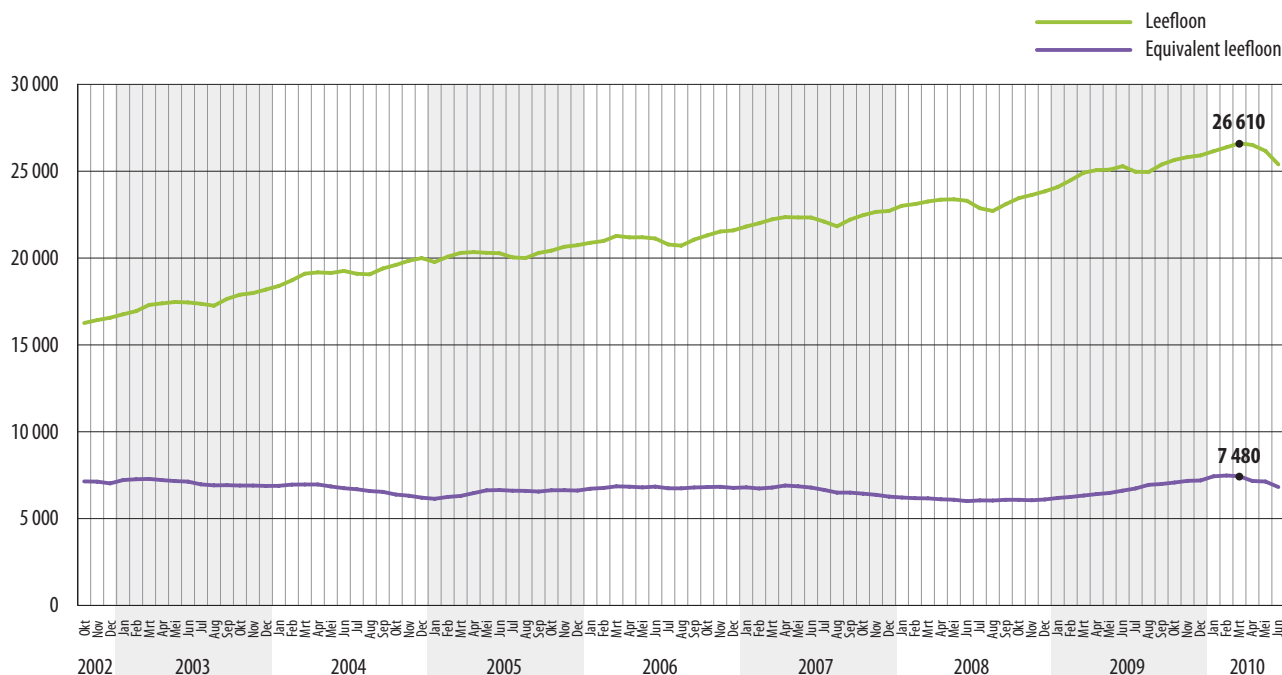
4.4.2 OCMW-STEUN

Het aantal gerechtigden op het **leefloon** blijft sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 voortdurend stijgen in het Brussels Gewest. De effecten van de economische crisis laten zich er vanaf het tweede kwartaal van 2009 duidelijk voelen (+7,7 % op jaarbasis). De stijging van het aantal leefloongerechtigden is vanaf dan duidelijk groter dan de voorbijaande jaren. In het bijzonder in de laatste twee kwartalen van 2009 (respectievelijk +9,6 % en 9,1 % op jaarbasis) maar ook in het eerste kwartaal van 2010 (+7,7 % op jaarbasis) is de stijging erg groot. Op niveau van het land zet er zich al vanaf begin 2009 een duidelijke stijging in (+10,7 % en +10,4 % op

jaarbasis in de laatste twee kwartalen van 2009), die bovendien groter is dan in het Brussels Gewest.

De evolutie van het aantal gerechtigden op het **equivalent leefloon** is eerder gelinkt aan de evolutie in het asielbeleid. Het aantal neemt vrij sterk af vanaf midden 2007 om op het einde van 2008 het laagste niveau te bereiken sinds oktober 2002. In de loop van 2009 neemt het aantal dan weer zeer sterk toe. Deze sterke stijging zet zich voort begin 2010 en brengt het aantal in maart 2010 op het hoogste niveau sinds oktober 2002.

Figuur 34: Evolutie van het aantal gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, Brussels Gewest, 2004-2010

Bron: POD Maatschappelijke integratie, gegevens op 14/09/2010

5. HUISVESTING

5.1 Sociale huisvesting en aanverwante

Op 31/12/2008 telde de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) 39 010 sociale woningen (waarvan 35 946 bewoond) in het Brussels Gewest.

Op 31/12/2009 stonden er 36 867 huishoudens ingeschreven op de wachtlijst. Dat is een stijging van 11,7 % ten opzichte van 31/12/2008 en van 22,0 % ten opzichte van 31/12/2004. Het tekort aan sociale huisvesting is dus zeer groot. De toekenning van een sociale woning is met andere woorden niet gegarandeerd, ook niet voor een persoon die aan de voorwaarden voldoet, zijn rechten kent en de procedures correct volgt.

Het sociale woningpark breidt zich wel gestaag uit met aanverwante woonformules. Op 31/12/2009 telde het Brussels Gewest 2 471 woningen die verhuurd worden door een sociaal verhuurkantoor (Federatie van de Sociale Verhuurkantoren in het Brussels Gewest). Dit aantal stijgt sterk maar voldoet nog niet aan de behoeften.

5.2 Private huurmarkt

De belangrijkste indicatoren met betrekking tot de huurprijs en de kenmerken van de Brusselse huurmarkt zijn gebaseerd op een enquête die in 2008 plaatsvond in het kader van het Observatiecentrum van de huurprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze enquête heeft betrekking op een steekproef van 3 000 woningen die representatief zijn voor alle huurwoningen op het Brusselse grondgebied. De huurders van deze woningen werden bevraagd tussen 1 april en 10 november

2008. In 2010 werd een nieuwe enquête georganiseerd; de resultaten zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

De huurprijs op de private woningmarkt is evenredig met de grootte van de woning, het woningtype, het comfortpeil en de locatie (met een concentrisch patroon en een oost-westtegenstelling).

Tabel 9: Aandeel van de huurprijs in het budget van Brusselaars met een leefloon, 2010

Huishoudentype	Leefloon (1)	Kenmerken woning huurwoning (2)			Aandeel van de huur in het budget	Budget na de betaling van de huur
		Aantal slaapkamers	Comfortpeil (3)	Gemiddelde huurprijs (4)		
Alleenstaande	€ 725,79	0	Comfort 0	€ 385,60	53,1 %	€ 340,19
		0	Comfort 1	€ 342,52	47,2 %	€ 383,27
		1	Comfort 0	€ 468,66	64,6 %	€ 257,13
		1	Comfort 1	€ 449,18	61,9 %	€ 276,61
Gezin: alleenstaande persoon met kind(eren) of koppel met of zonder kind(eren)	€ 967,72	1	Comfort 0	€ 468,66	48,4 %	€ 499,06
		1	Comfort 1	€ 449,18	46,4 %	€ 518,54
		2	Comfort 0	€ 605,06	62,5 %	€ 362,66
			Comfort 1	€ 527,12	54,5 %	€ 440,60

(1) Bedrag op 01/08/2010
(2) Cijfers van het Observatiecentrum van de huurprijzen 2008, p. 58. De enquête 2008 werd uitgevoerd tussen 1 april 2008 en 10 november 2008. We hebben in deze tabel enkel rekening gehouden met het goedkoopste woningtype, namelijk appartementen in een gebouw
(3) Comfortpeil 0 wijst op afwezigheid van basiscomfort, comfortpeil 1 op de aanwezigheid van een toilet in de woning en een individuele bad- of douchekamer
(4) De huurprijs werd geïndexeerd ten opzichte van april 2008

Een alleenstaande met een leefloon die een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort huurt, moest in 2010 (indexering van huurprijzen 2008) gemiddeld meer dan de helft (53,1 %) van zijn of haar inkomen aan huur besteden (tabel 9). Voor een appartement met een slaapkamer zonder basiscomfort loopt dit op tot 64,6 %. Voor een gezin met een leefloon in een woning zonder basiscomfort met twee slaapkamers bedraagt dit aandeel 62,5 %.

“Een alleenstaande met een leefloon moet meer dan de helft van zijn of haar inkomen spenderen aan de huur van een appartement zonder slaapkamer en zonder basiscomfort.”

6. GEZONDHEID

Armoede heeft een belangrijke impact op gezondheid die alle leeftijden treft. De sociale gezondheidsongelijkheden in de Brusselse bevolking zijn uitvoerig geïllustreerd in het hoofdstuk “Sociale gezondheidsongelijkheden” van de Gezondheidsindicatoren 2010 van het Brussels Gewest^[30] (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2010). Analyses per gemeente vindt u terug in de Gemeentelijke fiches (ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2010).

In deze Welzijnsbarometer worden grotendeels de gezondheids-indicatoren uit het NAPincl weergegeven. De cijfers komen uit de

gepubliceerde resultaten van de Gezondheidsenquête 2008 (Van der Heyden J *et al.*, 2010 ; Gisle L *et al.*, 2010 ; Demarest S *et al.*, 2010).

De meest gebruikte indicator voor het sociaal statuut is het opleidingsniveau. Als men het equivalent inkomen van het huishouden als indicator gebruikt, komt men tot dezelfde types ongelijkheden.

Voor gezondheidsproblemen die sterk verbonden zijn met de leeftijd of het geslacht, worden de gegevens in de figuren, daar waar mogelijk, gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht. Dit maakt vergelijkingen bij gelijke leeftijd en geslacht mogelijk.

6.1 Sociale gezondheidsongelijkheden bij de geboorte

De sociale gezondheidsongelijkheden worden duidelijk vanaf de geboorte.

In 2007 vonden 28 % van de geboorten in het Brussels Gewest plaats in een huishouden zonder inkomen uit arbeid en 17 % bij een alleenstaande moeder. Deze kinderen lopen een verhoogd risico om te overlijden in de perinatale periode of in de loop van het eerste levensjaar: kinderen die geboren worden in een huishouden zonder inkomen uit arbeid hebben 2 keer meer kans om dood geboren te worden of te sterven in de eerste levensmaand dan kinderen in een huishouden met 2 inkomens (Welzijnsbarometer 2009, p. 60-62).

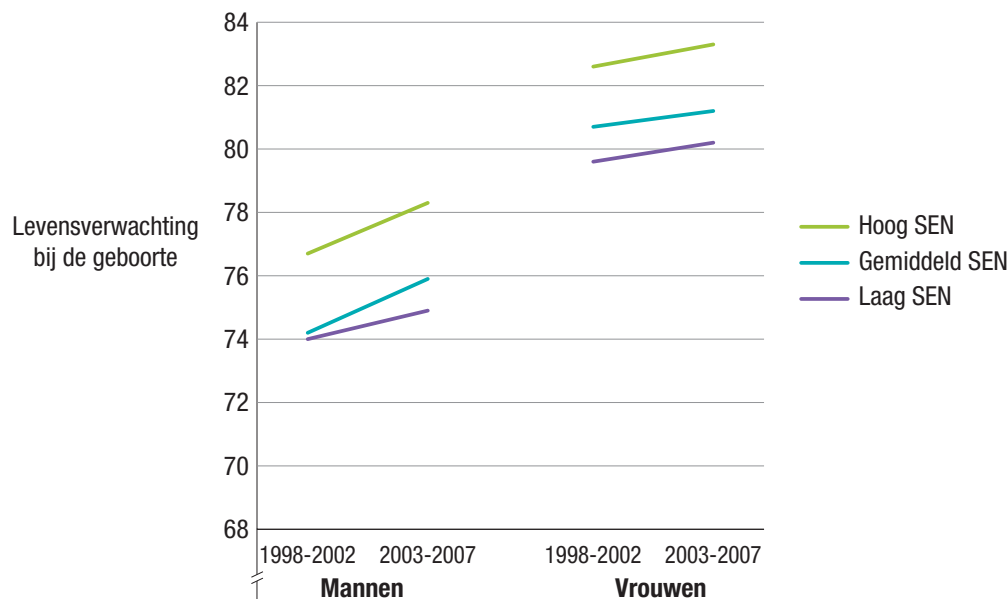
Het verschil in foeto-infantiele mortaliteit tussen de armste en de meest welstellende sociale klassen is tussen de periodes 1998-2002 en 2003-2007 groter geworden. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van de toename van de doodgeboorten bij kinderen uit de armste gezinnen (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Gezondheidsindicatoren 2010, p. 148).

“Het verschil in foeto-infantiele mortaliteit tussen de armste en de meest welstellende sociale klassen is toegenomen”

[30] De Gezondheidsindicatoren zijn beschikbaar op de website van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn (www.observatbru.be) of worden u gratis toegestuurd op eenvoudig verzoek (via de website of telefonisch).

6.2 Ongelijkheden op het vlak van levensverwachting

Figuur 35: Evolutie van de levensverwachting bij de geboorte, naar categorie van gemeenten en geslacht, Brussel, 1998-2002 en 2003-2007

Bron: Statistische formulieren voor overlijden, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

De levensverwachting bij de geboorte verschilt in het Brussels Gewest naargelang het socio-economisch niveau (SEN) van de verblijfsgemeente^[31]. Het verschil in levensverwachting tussen de armste en de rijkste Brusselse gemeenten loopt op tot 3,4 jaar voor de mannen en 3,1 jaar voor de vrouwen.

Tussen 1998-2002 en 2003-2007 steeg de levensverwachting in alle gemeenten. Bij de mannen is de stijging sterker in de rijke en intermediaire gemeenten dan in de armste gemeenten, met een toename van de verschillen als gevolg. Bij de vrouwen is de stijging van de levensverwachting gelijklopend in de drie categorieën van gemeenten.

“In de rijkste gemeenten van het Brussels Gewest ligt de levensverwachting bij de geboorte meer dan drie jaar hoger dan in de armste gemeenten.”

[31] We beschikken niet over betrouwbare gegevens om de sociale ongelijkheden op het vlak van mortaliteit op individueel niveau te meten. Daarom gebruiken we de gemiddelde socio-economische status van de verblijfsgemeente als indicator van de socio-economische status van de inwoners van deze gemeenten. De gemeenten werden ondergebracht in drie categorieën op basis van een clusteranalyse: hoog, gemiddeld en laag socio-economisch niveau (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Gezondheidsindicatoren 2010, p.26).

6.3 Ongelijkheden op het vlak van gezondheidstoestand

De ongelijkheden in levensverwachting en op het vlak van mortaliteit zijn een weerspiegeling van de sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheidstoestand. Voor de meeste gezondheidsproblemen zien we niet alleen ongelijkheden tussen de rijkste en armste categorieën, maar ook een duidelijke sociale gradiënt (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Gezondheidindicatoren 2010).

Subjectieve gezondheid

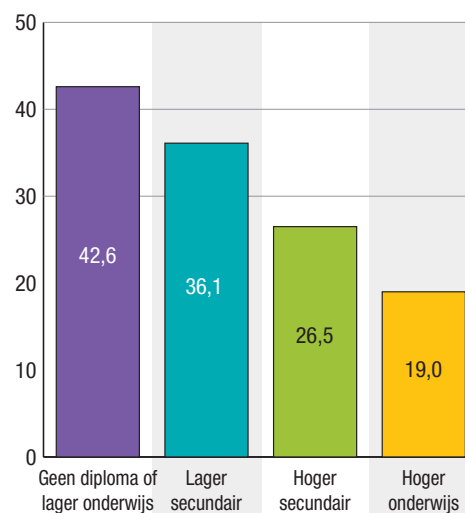
De gezondheidstoestand kan worden geschat via het persoonlijk oordeel over de eigen gezondheid (subjectieve gezondheid).

Het aandeel van de bevolking van 15 jaar en ouder dat aangeeft in slechte gezondheid te verkeren (van heel slecht tot redelijk) bedraagt in 2008 25,4 % voor het hele Brussels Gewest en verschilt naargelang de sociale status^[32]. Na standaardisatie naar leeftijd en geslacht, ligt het aandeel personen dat aangeeft in slechte gezondheid te verkeren twee keer hoger bij de laaggeschoolden dan bij de hooggeschoolden (diploma hoger onderwijs).

“Het aandeel personen dat aangeeft in slechte gezondheid te verkeren ligt twee keer hoger bij laaggeschoolden dan bij mensen met een diploma van het hoger onderwijs.”

Figuur 36: Aandeel Brusselaars van 15 jaar en ouder (%) die aangeven in slechte gezondheid te verkeren, naar opleidingsniveau, Brussel, 2008

% (gestandaardiseerd voor leeftijd en geslacht)

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

[32] Figuur 36 illustreert een indicator die nauw aansluit bij de NAPIncl-indicator die het aandeel van de bevolking meet dat zijn gezondheid slecht of zeer slecht inschat, in het hoogste en laagste quintiel van de equivalente inkomensverdeling.

Obesitas

De prevalentie van obesitas (BMI > 30) bij de Brusselse bevolking van 18 jaar en ouder bedraagt 11,1 % (NAPIncl). Het aandeel is 3,5 maal zo hoog bij mensen die ten hoogste over een diploma lager onderwijs beschikken dan bij mensen met een diploma van het hoger onderwijs.

Mensen in armoede zijn bijzonder kwetsbaar voor obesitas. De levensgewoonten die tot obesitas leiden worden immers in sterke mate bepaald door de sociale status; zo zijn producten met te veel vetten en/of suikers goedkoper dan fruit en groenten.

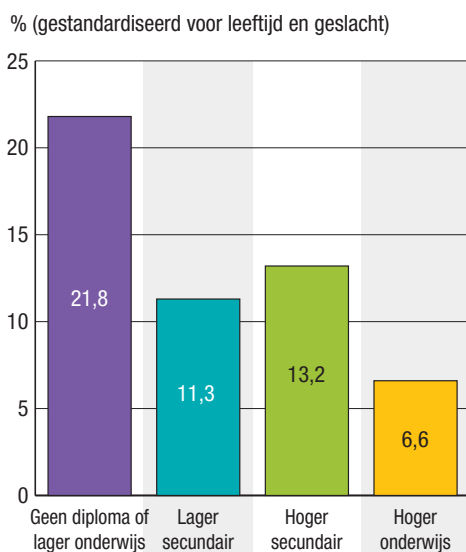
Deze ongelijkheden op het vlak van obesitas verklaren voorts ook in grote mate de ongelijkheden die worden waargenomen

voor diabetes (figuur 38) (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2010).

Voor de prevalentie van diabetes zien we een duidelijke sociale gradiënt.

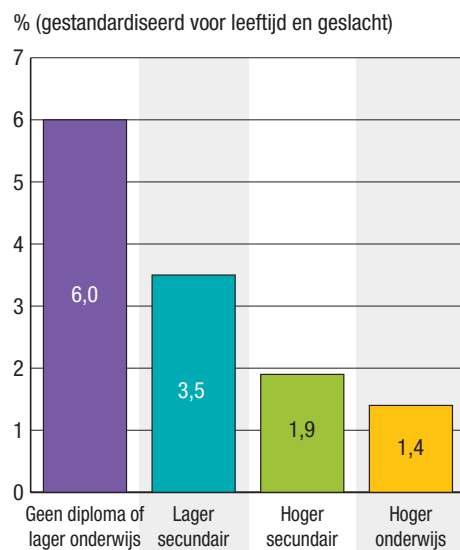
“Voor diabetes en obesitas stellen we grote sociale ongelijkheden in het Brussels Gewest. Dat zijn belangrijke uitdagingen inzake volksgezondheid.”

Figuur 37: Prevalentie van obesitas (BMI > 30) bij volwassenen (18 jaar en ouder), naar opleidingsniveau, Brussel, 2008

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

Figuur 38: Prevalentie van diabetes naar opleidingsniveau, Brussel, 2008

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

Geestelijke gezondheid

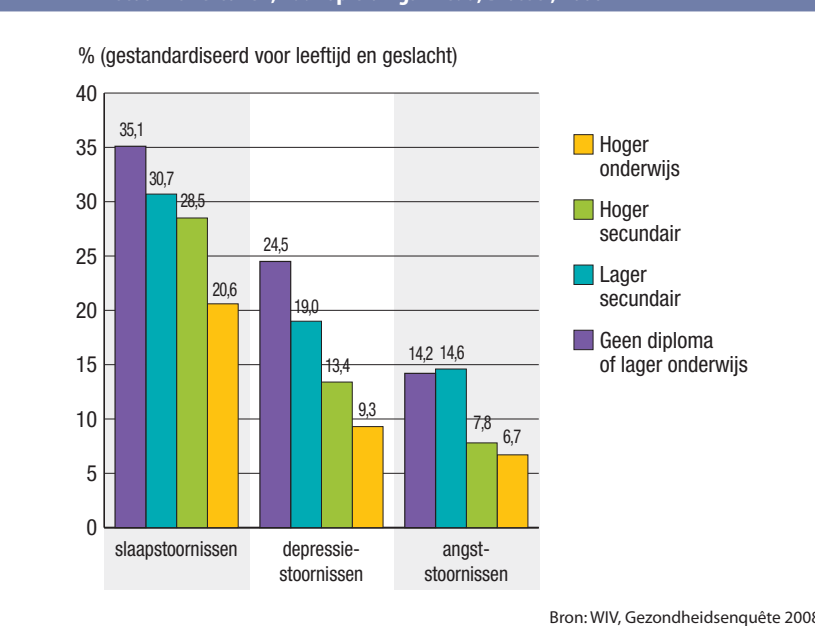
De prevalentie van geestelijke gezondheidsproblemen en psychisch leiden neemt eveneens toe naarmate we afdalen op de maatschappelijke ladder.

In 2008 vertoont 25,5 % van de Brusselaars van 15 jaar en ouder recente symptomen van slaapstoornissen, 13,2 % van depressiestoornissen en 8,8 % van angststoornissen.

We zien een duidelijke sociale gradiënt voor deze drie psychologische problemen.

De omvang van de mentale problemen maakt van de geestelijke gezondheid een prioriteit voor de volksgezondheid in het Brussels Gewest. Mentale problemen zijn de eerste invaliditeitsoorzaak bij Brusselaars (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, Gezondheidindicatoren 2010, p. 105-116).

Figuur 39: Percentage van volwassenen die recente symptomen van een psychologische stoornis vertonen, naar opleidingsniveau, Brussel, 2008

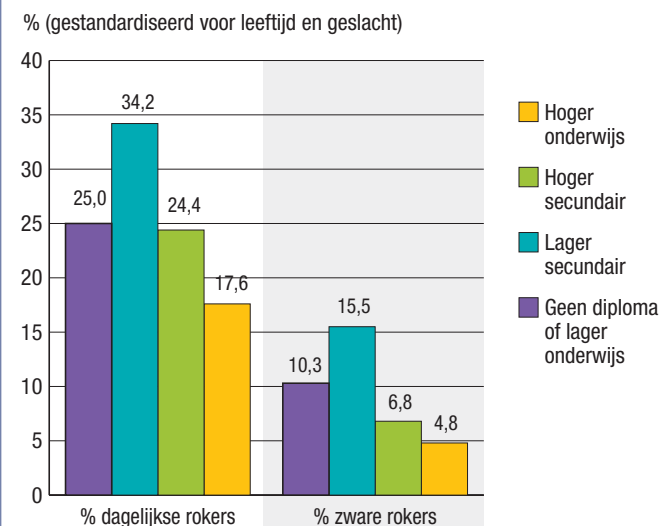
6.4 Levensstijl

Levensstijl en -gewoonten worden nog al te vaak gezien als individuele gedragingen, terwijl ze grotendeels bepaald worden door een ruimere context. Dit wordt uitgebreid geïllustreerd en besproken in de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010 (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2010, p. 129-203).

Tabaksgebruik

Meer dan een op vijf (22,3 %) van de Brusselaars van 15 jaar en ouder rookt dagelijks, 7,4 % rookt 20 sigaretten of meer per dag (NAPinl). De sociale ongelijkheden blijven zeer uitgesproken.

Figuur 40: Aandeel dagelijkse rokers en zware rokers (> 20 sigaretten/dag) bij Brusselaars van 15 jaar en ouder, naar opleidingsniveau, Brussel, 2008

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

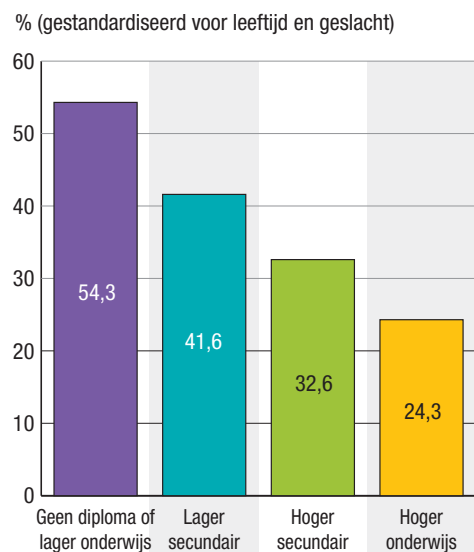
Lichaamsbeweging

Regelmatige lichaamsbeweging beschermt ons tegen talrijke gezondheidsproblemen (obesitas, diabetes, cardiovasculaire aandoeningen, kankers, angst- en depressiestoornissen).

Onderstaande indicator analyseert het risico als gevolg van een gebrek aan lichaamsbeweging, zelfs in lichte vorm.^[33]

In 2008 was bijna een derde (31,4 %) van de volwassen Brusselaars risicopersoon als gevolg van een gebrek aan lichaamsbeweging. Dit aandeel is twee keer zo groot voor laagopgeleiden (maximum diploma lager onderwijs) dan voor hoger opgeleiden (diploma hoger onderwijs).

Figuur 41: Aandeel sedentaire Brusselaars van 15 jaar en ouder, naar opleidingsniveau, 2008

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

[33] De risicopersonen, omschreven als sedentair, zijn die mensen die in hun vrije tijd minder dan eenmaal per week aan lichaamsbeweging doen, zelfs in lichte vorm (wandelen, fietsen, ...). Sommige mensen die als risicopersoon worden omschreven kunnen wel degelijk aan lichaamsbeweging doen in het kader van hun professionele activiteiten.

6.5 Toegang tot gezondheidszorg

Uitstellen van gezondheidszorg

Het aanbod van gezondheidsdiensten in het Brussels Gewest is rijk en verscheiden. De financiële toegankelijkheid vormt echter een probleem voor talrijke Brusselaars (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2010, p.195).

De toegang tot gezondheidszorg blijft moeilijk voor heel wat Brusselse huishoudens. In 2008 verklaart meer dan een kwart (26,3 %) van de Brusselse huishoudens^[35] en bijna vier op tien (38,9 %) van de Brusselse gezinnen met een laag inkomen dat ze gezondheidszorg hebben moeten uitstellen om financiële redenen.

Dit aandeel neemt sterk toe wanneer men afdaalt op de maatschappelijke ladder (lager equivalent inkomen of een lager opleidingsniveau). Zelfs bij gelijk inkomen of diploma stellen Brusselaars vaker gezondheidszorg uit om financiële redenen dan in het hele land; de sociale gradiënt is duidelijk zichtbaar in Brussel.

“In 2008 verklaart een kwart van de Brusselse huishoudens dat ze gezondheidszorg hebben moeten uitstellen om financiële redenen.”

Tabel 10: Percentage ^[34] huishoudens die verklaren gezondheidszorg te hebben moeten uitstellen om financiële redenen, Brussel, 2008		
	Brussel (%)	België (%)
Geslacht		
Mannen	19,9	9,7
Vrouwen	31,8	21,5
Leeftijdsgroep		
15-24 jaar	27,5	16,5
25-34 jaar	22,4	16,9
35-44 jaar	30,6	16,7
45-54 jaar	38,1	17,7
55-64 jaar	20,2	14,4
65-74 jaar	24,1	11,3
75 jaar en +	11,2	7,2
Opleidingsniveau		
Geen diploma of lager onderwijs	34,9	23,9
Lager secundair	37,3	20,2
Hoger secundair	25,9	13,6
Hoger onderwijs	16,8	9,3
Huishoudtype		
Alleenstaande	23,3	17,1
Eénoudergezin	41,0	23,2
Koppel zonder kinderen	22,1	8,2
Koppel met kinderen	25,6	11,5
Equivalent inkomen		
1e kwintiel	38,9	26,6
2e kwintiel	33,4	21,7
3e kwintiel	25,8	13,8
4e kwintiel	18,4	8,7
5e kwintiel	7,5	4,3
Totaal		
1997	20,5	10,7
2001	23,7	12,5
2004	17,8	11,6
2008	26,3	14,9

Bron: WIV, Gezondheidsenquête 2008

[34] Gestandaardiseerd voor leeftijd en geslacht.

[35] Dit percentage is sterk toegenomen (statistisch significant) tussen 2004 en 2008. We hebben hiervoor momenteel geen elementen ter verklaring. Deze evolutie wordt momenteel meer nauwkeurig geanalyseerd.

7. ONDERWIJS EN VORMING

7.1 Schoolse vertraging

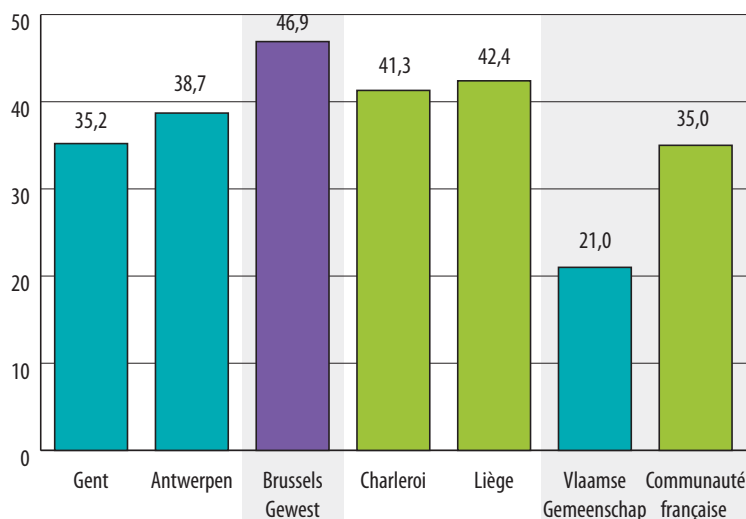
Van de leerlingen die in het schooljaar 2007-2008 in het Brussels Gewest woonden en in het eerste leerjaar secundair onderwijs zaten, heeft slechts de helft geen schoolse vertraging opgelopen.

Schoolvertraging of schoolachterstand is hier gedefinieerd als de vertraging die een leerling oploopt ten opzichte van de "normale leeftijd" om in het eerste leerjaar secundair onderwijs te zitten. Bij de interpretatie van deze gegevens moet men rekening houden met het feit dat een leerling om zeer verschillende redenen schoolachterstand kan oplopen^[36].

De schoolse vertraging is groter in het Brussels Gewest dan in de Waalse en Vlaamse grote steden. Waar in het Brussels Gewest 47 % van de leerlingen van het eerste leerjaar secundair onderwijs (50 % van de jongens en 44 % van de meisjes) schoolse vertraging opgelopen hebben, ligt dit cijfer lager in Charleroi en Liège (respectievelijk 41,3 % en 42,4 %) en aanzienlijk lager in Gent en Antwerpen (respectievelijk 35,2 % en 38,7 %).

Figuur 42: Schoolse vertraging van leerlingen in het eerste leerjaar secundair onderwijs, naar verblijfplaats, 2007-2008

% leerlingen van het eerste leerjaar secundair onderwijs die wonen in de grote steden

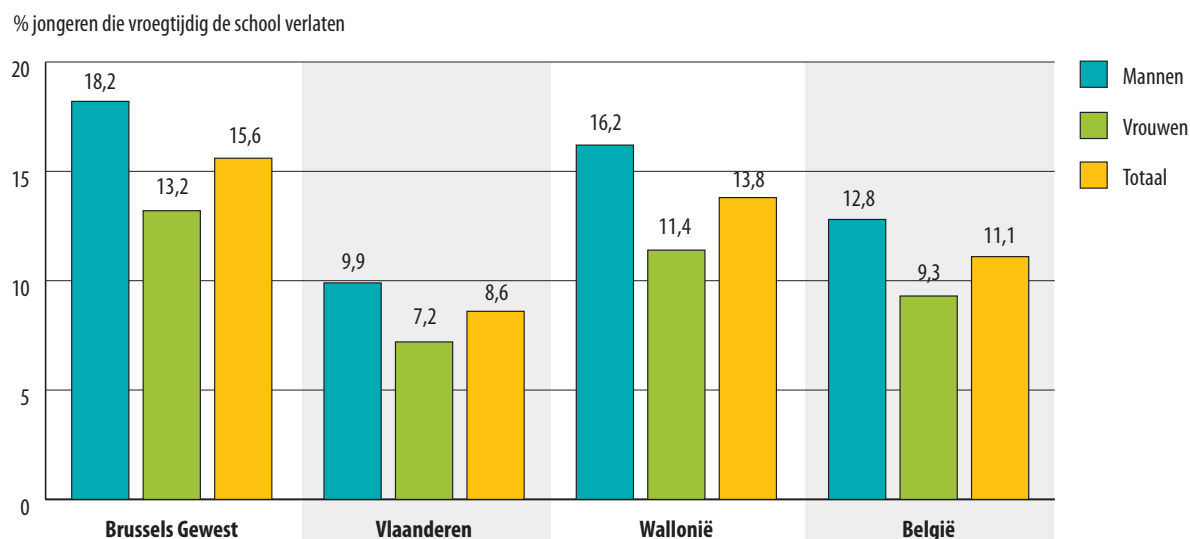
Bron: Communauté Française en Vlaamse Gemeenschap

"In het Brussels Gewest heeft de helft van de jongens in het eerste leerjaar secundair onderwijs schoolse vertraging opgelopen."

[36] Bijvoorbeeld gezondheidsproblemen of taalproblemen. Met het toenemend internationaal karakter van de Brusselse bevolking neemt het aantal kinderen zonder of met onvoldoende kennis van de onderwijstaal (Frans of Nederlands) toe. Hierover zijn echter geen cijfers beschikbaar, wel veel getuigenissen vanuit de onderwijswereld en belendende sectoren.

7.2 Vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar)

Figuur 43: Aandeel jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten, met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of vorming meer volgen, jaargemiddelde 2009 (NAPind)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

In het Brussels Gewest verlaat bijna een jongen op vijf en een meisje op zes de school vroegtijdig (jongeren tussen 18 en 24 jaar met maximum een diploma lager secundair onderwijs die geen onderwijs of vorming meer volgen)^[37]. Dit aandeel ligt veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.

De nieuwe strategie "Europa 2020" heeft als doelstelling tegen 2020 te komen tot een maximum aandeel van 10 % vroegtijdige schoolverlaters. Deze doelstelling is nog niet bereikt in het Brussels Gewest.

Van de jonge Brusselaars met de Belgische nationaliteit heeft 13,9 % de school vroegtijdig verlaten (versus 10,1 % voor het hele land). Van de jonge Brusselaars met een niet-Europese nationaliteit heeft meer dan een kwart (27,4 %) de school vroegtijdig verlaten, wat bijna twee keer hoger ligt in vergelijking met de niet-Belgische Brusselaars uit de Europese Unie (16,0 %).

"Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters ligt hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land."

Van de Brusselse jongere werklozen (IAB) heeft 37,0 % geen diploma lager secundair onderwijs (en volgt geen onderwijs meer) (versus 29,3 % in België). Bij de tewerkgestelde jongeren ligt het aandeel vroegtijdige schoolverlaters lager, namelijk 23,7 % (versus 14,8 % in België).

[37] Deze gegevens zijn niet vergelijkbaar met de vorige jaren, als gevolg van een wijziging in de definitie van de variable (jongeren worden nu niet langer als vroegtijdige schoolverlater gedefinieerd tijdens de schoolvakanties).

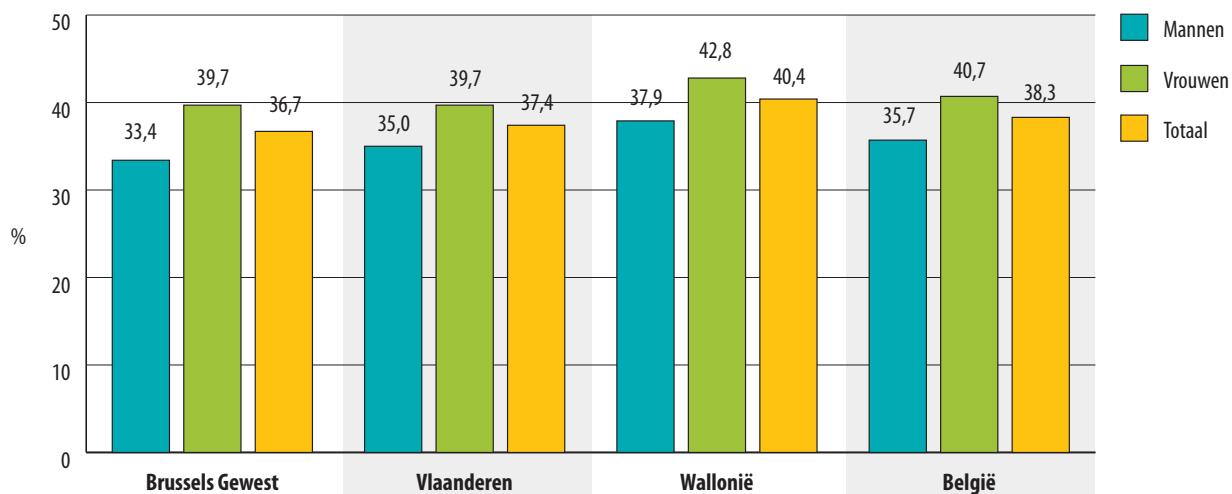
7.3 Lage scholing bij volwassenen (25 jaar en ouder)

Het aandeel laaggeschoolden (maximum een diploma lager secundair onderwijs) verschilt naar geslacht (figuur 44), leeftijd (figuur 45) en nationaliteit (figuur 46).

Laaggeschoolde volwassenen naar geslacht

In 2009 had meer dan een op de drie (36,7 %) Brusselaars van 25 jaar en ouder maximum een diploma van het lager secundair onderwijs behaald. Dit aandeel ligt iets lager in het Brussels Gewest dan in de rest van het land en is licht gedaald tussen 2008 en 2009.

Figuur 44: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs, naar geslacht en gewest, jaargemiddelde 2009 (NAPind)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

Laaggeschoolde volwassenen per leeftijdsgroep

In de eerste plaats zien we in figuur 45 een generatie-effect: het aandeel laaggeschoolden (maximum een diploma lager secundair onderwijs) ligt hoger in de oudere leeftijdscategorieën dan bij de jongeren.

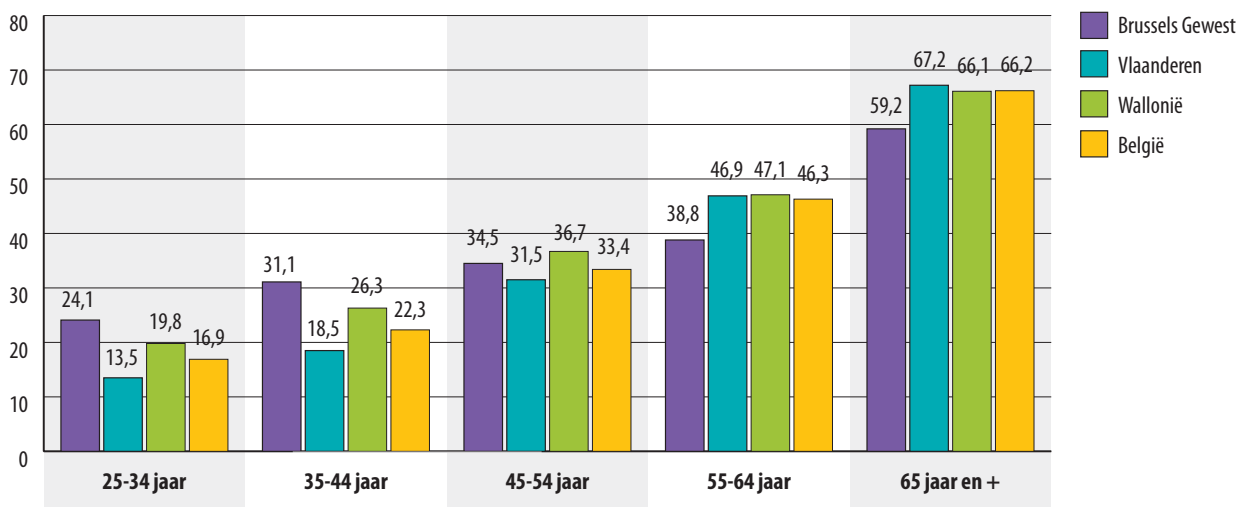
Het aandeel laaggeschoolde 55-plussers ligt lager in het Brussels Gewest dan in het hele land. Bij de bevolking jonger dan 55 jaar is de situatie net omgekeerd: de jongere leeftijdscategorieën tellen telkens een groter aandeel laaggeschoolden in vergelijking met

de rest van het land. Van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar is bijna een op vier (24,1 %) laaggeschoold (versus 16,9 % in heel België).

“De jongste leeftijdscategorieën tellen een groter aandeel laaggeschoolden in Brussel dan in de rest van het land”

Figuur 45: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs, naar leeftijd en gewest, jaargemiddelde 2009 (NAPincl)

% van de bevolking van 25 jaar en ouder

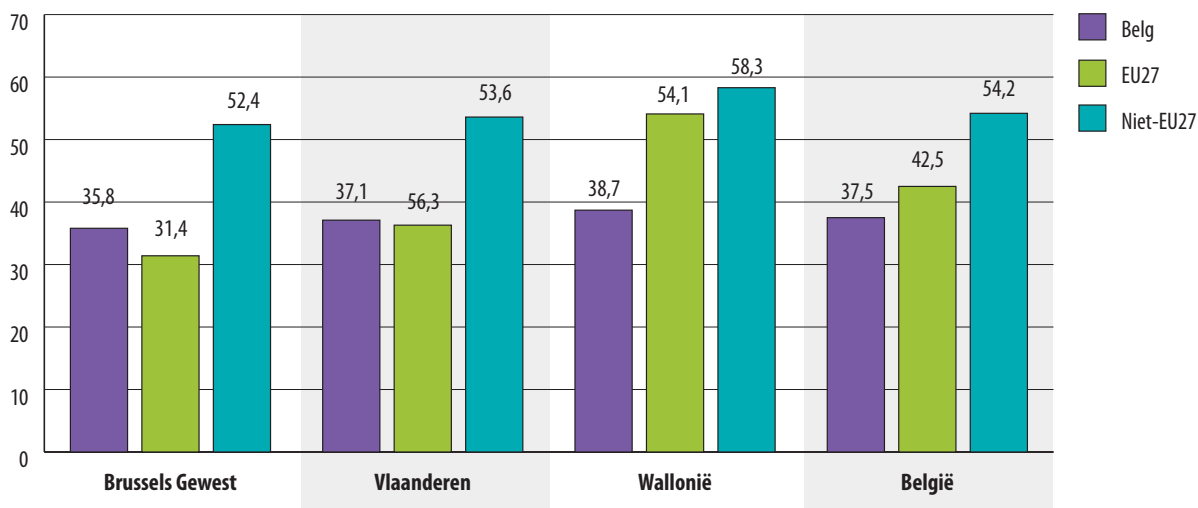
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

Laaggeschoolde volwassenen per nationaliteit

Net als bij de jongeren (jonger dan 25 jaar) ligt het aandeel laaggeschoolden bij de volwassenen (25 jaar en ouder) hoger bij de niet-Europeanen dan bij de Europeanen en Belgen. Het aandeel laaggeschoolde (niet-Belgische) Europeanen ligt lager in het Brussels Gewest dan in het hele land.

Figuur 46: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs, naar nationaliteit en gewest, jaargemiddelde 2009 (NAPincl)

% van de bevolking van 25 jaar en ouder

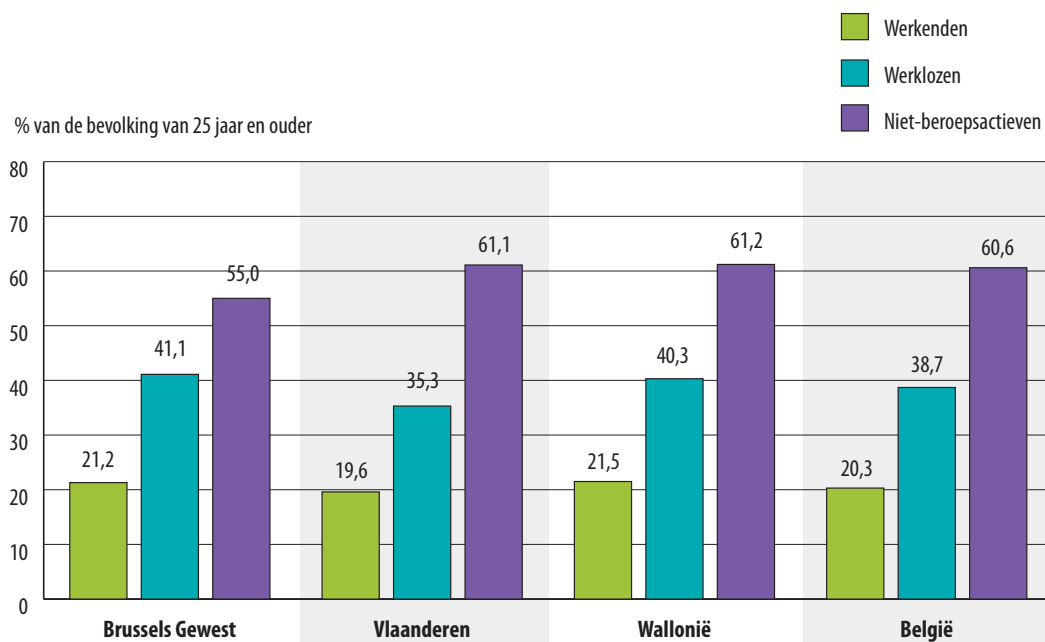

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

Laaggeschoolde volwassenen per statuut op de arbeidsmarkt

In 2009 lag het aandeel laaggeschoolden in Brussel dubbel zo hoog bij de werklozen (41,1 %) dan bij de tewerkgestelde volwassenen (25 jaar en ouder) (21,3 %).

Figuur 47: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs, naar statuut op de arbeidsmarkt (IAB) en gewest, jaargemiddelde 2009 (NAPinCl)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2009

8. WOORDENLIJST

Actieve bevolking: het totale aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij/zij werk vindt of niet (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg).

Actiris: Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling, voorheen afgekort als BGDA, belast met het uitvoeren van het gewestelijke werkgelegenheidsbeleid. Elke Brusselse werkzoekende moet er zich inschrijven. De werkloosheidsgegevens van Actiris zijn gebaseerd op deze inschrijvingen en betreffen bijgevolg een zeer brede interpretatie van werkloosheid.

Activeringsmaatregelen OCMW: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW RMI-gerechtigden kan tewerkstellen. Het OCMW neemt via een financiële tussenkomst een deel van de loonkost van de tewerkgestelde persoon (bij een private of overheidswerkgever) voor zijn rekening. Het gaat meer bepaald om het Activaplan (tewerkstelling bij verschillende soorten werkgevers), de sociale inschakelingsinitiatieven (sector van de sociale economie), de doorstromingsprogramma's (werkgevers die willen beantwoorden aan collectieve behoeften die niet of onvoldoende aan bod komen in het reguliere arbeidscircuit) en de invoeginterim (uitzendarbeid).

Agglomeratie: de ruimtelijke afbakening van de Belgische grote steden beperkt zich niet uitsluitend tot de gemeenten Antwerpen, Gent, Luik en Charleroi en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, maar omvat ook de omliggende gemeenten. Deze ruimtelijke afbakening komt overeen met de agglomeraties van de vijf stadsgewesten en werd gedefinieerd in een studie die verwezenlijkt werd onder leiding van professor Van Hecke^[38] (Luyten e.a., 2007). De afbakening van deze agglomeraties wordt weergegeven in kaart 2 (Mediaan inkomen per aangifte per gemeente).

Arbeidskrachtenenquête: sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie exhaustieve en onderscheiden groepen (tewerkgestelde personen, werklozen en niet-actieve personen) en over elk

van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken. Het betreft onder meer tewerkstellings- en werkloosheidscijfers overeenkomstig de terminologie van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en cijfers met betrekking tot het opleidingsniveau. Bedoeling is informatie te vergaren die op Europese vlak vergelijkbaar is. Het vormt dan ook de basis van een aantal NAPincl-indicatoren. Meer informatie op <http://statbel.fgov.be/lfs>

Arme sikkels: zone in het Brussels Gewest waar de meest (economisch) achtergestelde bevolkingsgroepen zich sinds meerdere decennia concentreren. Deze omvat de wijken van de eerste noordelijke en westelijke kroon, de armste wijken van het Brussels Gewest, en vormt een sikkels rond het stadscentrum. De arme sikkels omvat volgende wijken:

- Binnen de vijfhoek: het westen van de Noord-Zuidverbinding en de Marollen
- Het oosten van Anderlecht (Kuregem) en van Molenbeek (Oud-Molenbeek tussen de spoorweg en het kanaal)
- In het noorden: gemeente Sint-Joost-ten-Node, het westen van Schaarbeek, Laken en de industriële zones langs het kanaal.
- In het zuiden: laag-Sint-Gillis en laag-Vorst

Op kaart 3 van deze Welzijnsbarometer zijn de wijken van de arme sikkels donkerblauw ingekleurd.

Armoederisicogrens: inkomensgrens vastgelegd op 60 % van het mediaan beschikbaar inkomen op individueel niveau. Het inkomen op individueel niveau wordt afgeleid van het beschikbaar gezinsinkomen, rekening houdend met het aantal volwassenen en kinderen in het huishouden. Een tweede volwassene in een huishouden telt voor 0,5 eenheden, een kind voor 0,3. De armoederisicogrens wordt berekend op basis van de EU-SILC-enquête.

Artikel 60§7: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW een baan bezorgt aan iemand die uit de arbeidsmarkt is gestapt of gevallen, met als doel deze terug in te schakelen in het stelsel van de sociale zekerheid en in het arbeidsproces. In de

[38] Zie de kaart op p. 37 in het rapport dat online beschikbaar is op volgend adres: http://statbel.fgov.be/nl/modules/digibib/leefmilieu/0848_de_belgische_stadsgewesten.jsp

meeste gevallen treedt het OCMW zelf als werkgever op. Het OCMW kan de persoon in zijn eigen diensten tewerkstellen of ter beschikking stellen van een derde werkgever. Het OCMW ontvangt een subsidie van de federale overheid voor de duur van de tewerkstelling en geniet als werkgever van een vermindering van de werkgeversbijdragen.

Artikel 61: tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW met een derde werkgever samenwerkt voor het realiseren van de tewerkstellingsopdracht.

Betrouwbaarheidsinterval: interval om de nauwkeurigheid in te schatten van cijfers en indicatoren die berekend zijn op basis van enquêtes. Het brede betrouwbaarheidsinterval voor het armoederisico in het Brussels Gewest (figuur 5) is te wijten aan de beperkte grootte van de steekproef van de EU-SILC enquête. Het armoederisicopercentage van 26,3 % voor het Brussels gewest is slechts een schatting. Met 95 % zekerheid kan gesteld worden dat het armoederisicopercentage tussen 12,6 % en 40,0 % ligt. Omwille van het brede betrouwbaarheidsinterval is het niet mogelijk om een nauwkeurige vergelijking te maken met Wallonië, noch om de evolutie in de tijd te analyseren. In de figuren wordt het betrouwbaarheidsinterval met boven- en ondergrens als volgt weergegeven: I

BISA: Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Voor meer informatie zie http://www.bruxelles.irisnet.be/nl/region/region_de_bruxelles-capitale/ministere_de_la_region_de_bruxelles-capitale/competences_et_organisation/secretariat_general/institut_bruxellois_de_statistique_et_d_analyse.shtml

Equivalent leefloon: het equivalent van het leefloon is een financiële hulp die in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (wet van 2 april 1965) door het OCMW toegekend wordt aan mensen die om bepaalde redenen (bijvoorbeeld nationaliteit) niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie. De bedragen zijn dezelfde als die van het leefloon. (zie ook RMH)

EU15: verwijst naar de 15 landen die in 1995 deel uitmaakten van de Europese Unie: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland en Zweden. De EU werd later (in 2004 en 2007) uitgebreid tot 27 lidstaten.

EU27: verwijst naar de Europese Unie die sinds januari 2007 27 landen samenbrengt in een economisch en politiek partnerschap. Naast de EU15, vervoegden 10 nieuwe lidstaten de EU in 2004 (Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië). In januari 2007 sloten tenslotte Roemenië en Bulgarije zich eveneens aan bij de EU. Meer informatie op www.europa.eu

EU-SILC: (Statistics on income and living conditions): een Europese enquête en een belangrijke bron om vanuit een multi-dimensionele benadering armoede van huishoudens en individuen in de maatschappij in kaart te brengen. Ze moet vergelijkingen tussen de verschillende lidstaten mogelijk maken. Meer info over de enquête vindt u op <http://statbel.fgov.be/silc/>. De armoederisicogrens en het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens wordt op basis van deze enquête berekend. De Brusselse steekproef is echter te klein om tot een nauwkeurige schatting van het armoederisicopercentage te komen. Het is daarom noodzakelijk de Brusselse steekproef in de EU-SILC-enquête aanzienlijk te vergroten. Deze beperkte nauwkeurigheid maakt het bovendien onmogelijk om de evolutie van het armoederisicopercentage voor Brussel te berekenen.

Fiscale statistieken: De fiscale statistieken bevatten informatie met betrekking tot de belastingsaangiften van de fiscale huishoudens: het aantal belastingsaangiftes, het inkomen per aangifte, het mediaan inkomen, het gemiddeld inkomen per inwoner, de spreiding van de inkomens. De fiscale statistieken zijn gebaseerd op administratieve gegevens en zijn in principe volledig. Bij de interpretatie ervan moet toch met een aantal zaken rekening worden gehouden. De gegevens hebben alleen betrekking op geregistreeerde inkomens. Lage inkomens, die zich onder de belastingsdrempel bevinden, en inkomens van internationale ambtenaren zijn niet opgenomen. Het is bovendien

moelijk om de fiscale statistieken terug te brengen tot het niveau van de individuen of het huishouden. Fiscale huishoudens komen immers niet altijd overeen met de werkelijke huishoudens. Recente veranderingen in het registratiebeleid kunnen tot slot ook voor schommelingen in de gegevens zorgen.

FOD: Federale Overheidsdienst, de vroegere federale ministeries. Bijvoorbeeld FOD Sociale Zekerheid.

Gemeentefiches: In het kader van het decreet “Cohésion sociale” gaf de Commission Communautaire Française opdracht om een analyse te maken van de problemen en behoeften van de Brusselse gemeenten inzake sociale cohesie. Hiertoe werkte het IGEAT-ULB in samenwerking met het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn aan een actualisering en uitbreiding van de fiches met Welzijns- en Gezondheidsstatistieken per gemeente (2006).

Gemiddeld inkomen per aangifte: om het gemiddeld inkomen per aangifte te berekenen, wordt het inkomen van alle aangiften opgeteld en gedeeld door het aantal aangiften.

GGC: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Voor meer informatie over de instellingen, de samenstelling en de bevoegdheden van de GGC kan u terecht op <http://www.observatbru.be/documents/contexte-bruxellois/competences.xml?lang=nl>

Gini-coëfficiënt: indicator voor (inkomens)ongelijkheden. In het geval van een “perfecte gelijkheid” is de coëfficiënt gelijk aan 0 (gelijk inkomen voor iedereen), in het geval van een “perfecte ongelijkheid” krijgt de coëfficiënt de waarde 1 (een enkele persoon bezit het totaal van de inkomens). Een lagere waarde van de coëfficiënt duidt op een meer gelijkmatige verdeling van het inkomen.

IAB: Internationaal Arbeidsbureau

Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO): een uitkering die tot doel heeft financiële hulp te bieden aan bejaarde personen (vanaf 65 jaar) die niet over voldoende middelen beschikken.

Inkomensvervangende tegemoetkoming of integratie-tegemoetkoming aan personen met een handicap: De inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke of psychische toestand zijn verdienvermogen heeft verminderd tot een derde of minder van wat een gezonde persoon door het uitoefenen van een beroep op de algemene arbeidsmarkt kan verdienen. De integratietegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap die vanwege een vermindering van de zelfredzaamheid, bijkomende kosten te dragen heeft. Meer informatie vindt u op http://handicap.fgov.be/nl/vos_droits/alloc_ph/arr.htm

IWEPS: Institut wallon de l'évaluation de la prospective et de la statistique. Voor meer informatie, zie <http://statistiques.wallonie.be>

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KBSZ): het “Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming” van de KBSZ maakt een koppeling van sociaal-economische gegevens afkomstig van verschillende instellingen voor sociale zekerheid. Figuur 4 geeft op basis van de gegevens van KBSZ een beeld van de socio-economische positie van de Brusselse bevolking. Meer informatie op <http://www.bcss.fgov.be>

Leefloon: het leefloon is een minimuminkomen, toegekend door het OCMW voor mensen die niet over toereikende bestaansmiddelen beschikken, noch er aanspraak op kunnen maken, noch in staat zijn deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven. (zie ook RMI)

Mediaan inkomen: Wanneer men alle inkomens rangschikt van het kleinste tot het hoogste bedrag, is het mediaan inkomen het inkomen van de persoon in het midden van de rangschikking. Dit betekent dat de helft van de inkomens lager is dan het mediaan inkomen, en de helft hoger is. De mediaan wordt minder beïnvloed door extreme waarden (zeer hoog of zeer laag) dan het gemiddelde. De armoederisicogrens werd vastgelegd op 60 % van het mediaan inkomen.

Monitoring van de wijken: dynamisch en interactief instrument voor de opvolging van de 145 wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beheerd door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Via kaarten, tabellen en grafieken kan de toestand van de wijken opgevolgd worden voor verschillende thema's: demografie, economie, huisvesting, woonomgeving, enzovoort. www.wijkmonitoring.irisnet.be

NAPIncl: Nationaal Actieplan Sociale Inclusie. Het NAPIncl vormt een onderdeel van het strategisch rapport over Sociale bescherming en Insluiting. Op vraag van de Europese Unie schrijven alle Europese lidstaten een driejaarlijks Strategisch rapport. Dit kadert binnen een strategie, beslist op de Europese Top van Lissabon in maart 2000, om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Het bevat verplicht ook een indicatorenbijlage met de Europese "indicatoren van Laken", eventueel aangevuld met nationale indicatoren. In België wordt het NAPIncl samengesteld en opgevolgd in overleg tussen de Federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen. Het rapport is beschikbaar op de website van de POD Maatschappelijke Integratie (http://www.mi-is.be/be_nl/02/nationale%20actieplannen/index.html).

NWW: Niet-werkende werkzoekenden. Personen zonder bezoldigd werk die ingeschreven zijn als werkzoekende bij een gewestelijke openbare dienst voor arbeidsbemiddeling. Het gaat zowel om uitkeringsgerechtigde werklozen, als om jongeren in wachttijd, vrij ingeschreven werkzoekenden en verplicht ingeschreven werkzoekenden (bijvoorbeeld doorverwezen door een OCMW).

OCMW: Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn. Het OCMW heeft tot taak aan personen en gezinnen de dienstverlening te verzekeren die éénieder moet toelaten een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De OCMW-steun kan verschillende vormen aannemen: de wet voorziet dat zij van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal geneeskundige of psychologische aard kan zijn. Het OCMW kan onder andere financiële hulp bieden in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden).

Omnio: Beschermingsmaatregel die het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging (RVV) op 1 april 2007 uitbreidde naar de verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen. Het Omnio-statuuat kan toegekend worden aan gezinnen waarvan het jaarlijks bruto belastbaar inkomen van alle gezinsleden in het jaar vóór de aanvraag lager is dan een bepaald maximumbedrag. In 2010 bedraagt het grensbedrag € 14 778,26 voor de aanvrager en € 2 735,85 voor elk bijkomend gezinslid (meer informatie op http://www.inami.fgov.be/citizen/nl/medical-cost/SANTH_4_5.htm).

Overlevingspensioen: uitkering voor een eerdere werkperiode van de overleden echtgeno(o)t(e).

POD MI: Programmatorische overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid. De POD MI stelt data ter beschikking over het aantal (equivalent) leefloongerechtigden op basis van de terugbetalingsaanvragen van de OCMW's.

POD: Programmatorische Overheidsdienst. POD's werken rond belangrijke maatschappelijke thema's die verscheidene of alle Federale Overheidsdiensten (FOD) doorkruisen.

Procentpunt: wanneer 2 percentages worden vergeleken, wordt het verschil tussen beide vaak uitgedrukt in procentpunten. Het verschil tussen 10 % en 30 % bedraagt 20 procentpunten.

Rijksregister: register met identificatie- en adresgegevens van de officiële bevolking van België. Het betreft personen die ingeschreven zijn in de gemeentelijke bevolkings- of vreemdelingenregisters. Het Rijksregister is de belangrijkste bron voor statistieken in verband met de bevolking. Wanneer men bij het berekenen van armoede-indicatoren gebruik maakt van het Rijksregister moet men rekening houden met het feit dat bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen hier niet ingeschreven staan (bijvoorbeeld sommige dak- en thuislozen of mensen zonder papieren).

RMH - Recht op maatschappelijke hulp: Mensen die niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie (RMI) omdat niet voldaan is aan de vereiste voorwaarden inzake nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen beroep doen op het recht op maatschappelijke hulp. Het zijn hoofdzakelijk kandidaat-vluchtelingen en vreemdelingen met recht op verblijf die niet in het bevolkingsregister staan ingeschreven die genieten van het RMH. Deze personen hebben onder andere recht op financiële steun equivalent aan het leefloon en kunnen worden ingeschakeld via een tewerkstellingsmaatregel (o.a. in het kader van artikel 60§7). Voor meer informatie zie http://www.mi-is.be/be_nl/01/integratie/Recht%20op%20Maatschappelijke%20Hulp/index.html of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmw-info-cpas.be

RMI - Recht op maatschappelijke integratie: het RMI is van kracht sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 en kwam in de plaats van het recht op het bestaansminimum. Het RMI gaat verder dan de zuiver financiële bijstand van het bestaansminimum: het RMI streeft naar een maximale integratie en participatie aan het maatschappelijk leven. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten: tewerkstelling (oa. in het kader van artikel 60§7), een leefloon en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie, al dan niet gecombineerd. Het hoofddoel is in de mate van het mogelijke de integratie door tewerkstelling te verwezenlijken en mensen te helpen om hun leven in eigen handen te nemen en autonoom te leven. Voor meer informatie zie http://www.mi-is.be/be_nl/01/integratie/Recht%20op%20Maatschappelijke%20Integratie/index.html# of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmwinfo-cpas.be

Rustpensioen: uitkering die een werknemer (werknemers, ambtenaren en zelfstandigen) ontvangt als hij een bepaalde leeftijd heeft bereikt, voor een eerdere werkperiode.

RVA: Rijksdienst voor arbeidsvoorziening. Federale instelling van de sociale zekerheid belast met de organisatie van de werkloosheidsverzekering. Stelt data ter beschikking met betrekking tot de uitbetalingen van de werkloosheidsuitkeringen.

RVV: Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging. Om personen met een laag inkomen financieel toegang te geven tot de gezondheidszorg wordt voor verschillende categorieën van personen voorzien in een hogere tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en dus in een verlaging van het remgeld. Deze maatregel gold aanvankelijk voor Weduwnaars/Weduwen, Invaliden, Gepensioneerden en Wezen, vanwaar de nog zeer vaak gebruikte naam WIGW. Deze verhoogde tegemoetkoming werd uitgebreid tot andere categorieën, de zogenaamde RVV's (rechthebbenden op de verhoogde verzekeringstegemoetkoming) en hun personen ten laste. Het betreft onder andere de gerechtigden op een (equivalent) leefloon, een IGO of een uitkering voor gehandicapten, volledig uitkeringsgerechtigde werklozen (sedert minstens één jaar) ouder dan 50 jaar, alsook gerechtigde residenten ouder dan 65 jaar. Sinds 2007 is de verhoogde tegemoetkoming eveneens uitgebreid tot gezinnen met een laag inkomen via het OMNIO-statuuut (meer informatie op www.riziv.fgov.be). Het aantal RVV's wordt gebruikt als een alternatieve indicator om het aantal mensen dat financiële moeilijkheden heeft te schatten.

Statistisch significant: wanneer een verschil (of de samenhang) tussen twee cijfers als statistisch significant wordt omschreven, duidt dit erop dat de kans zeer groot is dat dit verschil reëel is en niet beschouwd kan worden als het resultaat van toevalsfactoren of de onnauwkeurigheid van de schatting (cf betrouwbaarheidsintervallen). Belangrijk om te onthouden is dat statistische significantie niets zegt over de relevantie of de grootte van het verschil (of de samenhang). Wanneer een verschil significant is, betekent dit niet noodzakelijk dat het ook gaat om een belangrijk verschil.

Statistische geboorteformulieren: Via de statistische formulieren van geboorte worden alle nieuwgeborenen geregistreerd van moeders die in het Brussels Gewest wonen, ongeacht wat hun verblijfsstatuuut is. Ook de geboorte van kinderen waarvan de moeder niet in het Rijksregister is ingeschreven worden via deze bron geteld, bijvoorbeeld moeders die in het wachtregister zijn ingeschreven of andere speciale

situaties (diplomatiek personeel, mensen zonder papieren,...). Voor meer informatie in verband met de geboorten en hun registratie, zie het dossier "Perinatale gezondheidsindicatoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 1998-2004" (<http://www.observatbru.be/documents/graphics/dossiers/dossier-2008-perinatale-gezondheidsindicatoren-in-brussel-1998-2004.pdf>) en de website <http://www.observatbru.be/documents/indicateurs/perinatalite.xml?lang=nl>)

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting: zie www.armoedebestrijding.be

SVR: Studiedienst Vlaamse Regering. Voor meer informatie, zie www4.vlaanderen.be/dar/svr/

Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: wetgevend orgaan (parlement) van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

Wachtregister: register dat het aantal in het Rijksregister beschikbare gegevens uitbreidt met een aantal gegevens over kandidaat-vluchtelingen.

9. REFERENTIES

Adriaenssens S, van Meeteren M, Pacolet J, De Wispelaere F, Hendrickx J, Engbersen G. De ongekende samenleving: schattingen en inzichten over irreguliere migranten en economische schaduwwactiviteiten. In: 'Vanderleyden L, Callens M en Noppe J', Studiedienst Vlaamse Regering. Sociale Staat van Vlaanderen 2009. Brussel: Vlaamse Regering, 2009: pp. 335-362

Baldewijns K, Boeckx H, Casman MT, Deflandre D, Leysens G, Storms B, Van den Bosch K, Van Thielen L. Minibudget: Wat hebben gezinnen nodig om menswaardig te leven in België? Onderzoek gefinancierd door Federaal wetenschapsbeleid. Katholieke Hogeschool Kempen, Universit  de Liège, Universiteit Antwerpen, 2010.

Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij, Jaarverslag 2009. 2010.

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Bevolkingsprojecties 2010-2020 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Cahier nr 1.: Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, mei 2010.

Cantillon B, Bogaerts K, Van Mechelen N. De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België en de ons omringende landen. Working paper Sociale Zekerheid n  5. Brussel: Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid, 2007
www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/workingpapers/WP_2007_5_nl.pdf

Demarest S, Hesse E, Drieskens S, Van der Heyden J, Gisle L, Tafforeau J. Gezondheidsenquête, 2008. Rapport IV – Gezondheid en Samenleving. Operationele Directie Volksgezondheid en surveillance. Brussel, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, 2010.

Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060. Planning Paper N 105, 2008.

Federaal Planbureau, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Institut Wallon de l'Evaluation, de la Prospective et de la Statistique. Regionale economische vooruitzichten 2009-2015. Brussel: juli 2010.
www.plan.be/publications/publication_det.php?lang=nl&TM=30&IS=63&KeyPub=979

Flohimont O, Balthazar S. Les travailleurs pauvres en Belgique: Une réalité pour le moins inquiétante ! Liège: Form'action Andre Renard, mai 2006.

FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. Beroepsbevolking. Gids van A tot Z. Brussel: 2009.
<http://www.werk.belgie.be/VanAtotZ.aspx>

Gisle L, Hesse E, Drieskens S, Demarest S, Van der Heyden J, Tafforeau J. Gezondheidsenquête, 2008. Rapport II – Leefstijl en Preventie. Operationele Directie Volksgezondheid en surveillance. Brussel, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, 2010.

Luyten S., Van Hecke E. De Belgische stadsgewesten 2001. Statistics Belgium Working Paper 14, 2007.

Nationale Bank van België, Statistieken. Centrale voor kredieten aan particulieren – 2009. Brussel: 2010.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel, 2010.
http://www.observatbru.be/documents/graphics/tableaux-de-bord-de-la-sante-/2010/gezondheidsindicatoren_van_het_brussels_gewest_2010.pdf

Observatorium van Krediet en Schuldenlast. Wijst het statistisch verslag 2009 van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren op een toename van de overmatige schuldenlast? Marchienne-au-Pont, 2010.

Storms B, Van den Bosch K (red). Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen. Leuven: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Katholieke Hogeschool Kempen, 2009.

ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn. Fiches communales d'analyse des statistiques locales en Région bruxelloise. Fiche régionale. Commission communautaire française, 2010.

ULB-IGEAT, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn. Gemeentelijke fiches voor de analyse van lokale statistieken in het Brussels Gewest. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2010.

Van Criekingen Mathieu, Welke toekomst voor de Brusselse centrumwijken? Selectieve migratie vanuit Brusselse wijken gekenmerkt door gentrificatie, Brussels Studies, nr 1, december 2006.

Van der Heyden J, Gisle L, Demarest S, Drieskens S, Hesse E, Tafforeau J. Gezondheidsenquête, 2008. Rapport I - Gezondheidstoestand. Operationele Directie Volksgezondheid en surveillance. Brussel, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, 2010.

DANKWOORD

Tot slot bedanken we graag al onze contactpersonen bij diverse instellingen en organisaties die er mee voor zorgden dat heel wat indicatoren op maat van deze Welzijnsbarometer berekend werden.

10. SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Brussel wordt gekenmerkt door een grote concentratie van armoede in de dichtbevolkte buurten van de “arme sikkel” in het centrum van de stad, met name de zone van laag Sint-Gillis, Kuregem, de Marollen en het zuidelijk deel van de vijfhoek, Laag-Molenbeek, Laken, Laag-Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node. In deze buurten wonen veel gezinnen met jonge kinderen. De werkloosheidsgraad bedraagt er meer dan 25 %, bij jongeren zelfs meer dan 40 %. Het aandeel huishoudens dat leeft van een OCMW-uitkering is er tot vijfmaal hoger dan in de rest van het gewest. In sommige wijken groeit bijna een op de twee kinderen op in een huishouden zonder inkomen uit arbeid.

Deze buurten kennen een continue instroom van armere bevolkingsgroepen, vooral vanuit het buitenland, al dan niet met papieren. Een deel van hen blijft er slechts tijdelijk wonen, totdat ze over voldoende middelen beschikken om net als de Belgische middenklasse naar de meer welstellende buurten binnen of zelfs buiten het Brussels Gewest te verhuizen. Maar dat is niet voor iedereen weggelegd.

De meeste armoede-indicatoren voor het Brussels Gewest blijven dan ook op rood staan, heel wat indicatoren wijzen zelfs op een verslechtering van de situatie. Het effect van de crisis is bijvoorbeeld duidelijk zichtbaar in de werkloosheids- en OCMW-statistieken, maar ook in het aantal betalingsachterstanden op hypothecaire en consumentenkredieten.

Een groot aandeel van de Brusselaars leeft in financiële moeilijkheden. Meer dan één op vier Brusselaars moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens (€ 899 per maand voor een alleenstaande). Brussel is het gewest met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens.

Hoewel tewerkstelling niet altijd voldoende beschermt tegen de risico's op armoede en sociale uitsluiting, moet de belangrijkste oorzaak van de grote financiële kwetsbaarheid van de Brusselse bevolking gezocht worden in de lage tewerkstellingsgraad. De Brusselse tewerkstellingsgraad blijft onder het niveau van het land en van Vlaanderen en onder de Europese doelstelling.

Laaggeschoolden hebben het minste toegang tot de arbeidsmarkt, net als Brusselaars met een niet-Europese nationaliteit.

Het aantal Brusselaars dat geen inkomen heeft uit arbeid is dus erg hoog en blijft bovendien toenemen. Het aantal rechthebbenden op bijstand of een vervangingsinkomen steeg tussen 2008 en 2010 in alle leeftijdsgroepen.

Sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 steeg het aantal Brusselse huishoudens dat is aangewezen op een leefloon of equivalent leefloon van het OCMW voortdurend. Eind december 2009 leefden meer dan 32 000 huishoudens met een leefloon of equivalent leefloon. Hun aandeel in de bevolking is bijna driemaal zo hoog als in het land. Het aandeel gerechtigden varieert sterk met de leeftijd. Bij de bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) ontvangt 4,6 % een leefloon of equivalent leefloon. Het aandeel bij de Brusselse jongeren (18-24 jarigen) ligt opvallend hoog (8,7 %). De oververtegenwoordiging van jongeren komt voor in alle Brusselse gemeenten, in de andere grote steden en op Belgisch niveau. In 2009 werden 2 345 Brusselse jongvolwassenen (2,5 % van de 18-24 jarigen) door een OCMW ondersteund om voltijds te studeren.

102 147 Brusselaars ontvingen in januari 2010 een werkloosheidsuitkering. De Brusselse werkloosheidsgraad is tweemaal zo hoog als in het land. De werkloosheidsgraad is het hoogst voor jongvolwassenen. Iets minder dan een derde van de jongvolwassen Brusselaars (15-24 jaar) die zich aanbieden op de arbeidsmarkt blijft werkloos.

Brussel is bovendien het gewest met de sterkste groei van het aantal werkzoekenden. Het aantal werkzoekenden steeg in alle leeftijdscategorieën, maar de stijging is het grootst bij de 50-plussers en bij de mannen. De stijging bij de Brusselaars jonger dan 40 jaar brengt een einde aan een daling tussen 2006 en 2008. De stijging van het aantal zeer langdurig werkzoekenden (meer dan vijf jaar) is onrustwekkend (+6,6 % tussen 2008 en 2009). In 2009 gaat het om bijna 20 000 mensen.

Kinderarmoede is een gevolg van lage inkomens van de ouders. Iets meer dan een derde van alle Brusselse kinderen en jongeren groeien op in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, tweemaal

zoveel als in het land. 28 % van de Brusselse baby's worden geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid.

De indicatoren wijzen ook op een verarming van de oudere bevolking. Ondanks de afname van het aantal 65-plussers in de Brusselse bevolking, steeg het aantal ouderen met een inkomensgarantie voor ouderen tot 13 258 gerechtigden in januari 2010 (8,7 % van de 65-plussers).

De uitkeringen zijn te laag en bieden onvoldoende inkomensbescherming om menswaardig te leven. In Brussel leggen de hoge huisvestingskosten zwaar beslag op het inkomen van de armste gezinnen. Vaak gaat meer dan de helft van de uitkering naar huisvestingskosten en rest er nog bijzonder weinig om van te leven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de wachtlijst voor sociale woningen bleef aangroeien.

De sociale ongelijkheid binnen het gewest is groot en neemt zelfs toe. Maar ook de verschillen tussen het Brussels Gewest en haar ommeland zijn groot. De kloof tussen de huishoudens met de hoogste en de laagste inkomens stijgt in het hele land, maar is het grootst binnen het Brussels Gewest.

De sociale ongelijkheid heeft duidelijk gevolgen voor de gezondheid van de Brusselaars. Verschillende indicatoren wijzen op grote ongelijkheid tussen de arme en rijke, laaggeschoolde en hooggeschoolde Brusselaars. Er zijn verschillen voor alle aspecten van gezondheid; onder andere het aandeel mensen dat zich in slechte gezondheid voelt, de prevalentie van geestelijke gezondheidsproblemen, obesitas en diabetes. Al van bij de geboorte zijn er grote verschillen inzake mortaliteit. De levensverwachting in de rijkste gemeenten ligt meer dan drie jaar hoger dan in de armste gemeenten.

Meer dan een kwart van de Brusselse huishoudens en bijna vier op tien van de Brusselse gezinnen met een laag inkomen, geven aan dat ze gezondheidszorgen hebben moeten uitstellen om financiële redenen. Gelukkig wordt het omnio-statuuut, dat de toegankelijkheid voor gezondheidszorg voor huishoudens met een laag inkomen verbetert, meer en meer bekend en gebruikt.

Onderwijs zou een belangrijke sleutel kunnen vormen voor een preventief armoedebeleid.

De schoolachterstand en het lage opleidingsniveau van een belangrijk deel van de jonge Brusselaars is echter bijzonder onrustwekkend. De helft van de jongens in het eerste jaar secundair onderwijs heeft minstens één jaar schoolse vertraging. Het aandeel vroegtijdige schoolverlaters (met maximum een diploma lager secundair onderwijs) is veel hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land. De inschakeling van laaggeschoolde Brusselaars op de arbeidsmarkt blijft zeer moeilijk verlopen.

Ondanks de grote vooruitgang die de gegevens van de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid kunnen bieden, wordt het samenstellen van deze stand van zaken in verband met armoede en de evolutie van armoede in het Brussels Gewest steeds moeilijker. Voor bepaalde belangrijke dimensies van de armoedeproblematiek zijn steeds minder gegevens beschikbaar, bijvoorbeeld exhaustieve gegevens over huisvesting of het opleidingsniveau van volwassenen. De analyse van de evolutie van de armoede werd ook bemoeilijkt door het ontbreken van recente bevolkingscijfers (na 2008) uit het Rijksregister.

De vaststellingen in deze zesde editie van de Brusselse Welzijnsbarometer zijn niet verrassend verschillend van de vorige, maar daarom niet minder verontrustend. We hopen dat het als beleidsondersteunend instrument nuttig gebruikt kan worden. Deze jaarlijkse barometer werd ontwikkeld op vraag van het Brussels parlement, ter ondersteuning van hun debat inzake de strijd tegen de armoede in het Brussels Gewest. Uitdagingen zijn er voldoende.

Brussels armoederapport 2010

De Welzijnsbarometer is het statistisch deel van het Brussels armoederapport. De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument.

Brussel is het gewest met het hoogste percentage van de bevolking onder de armoederisicogrens. Meer dan één op vier Brusselaars moet zien rond te komen met een inkomen lager dan de armoederisicogrens (€ 899 per maand voor een alleenstaande). Meer dan 32 000 huishoudens leven met een leefloon of equivalent leefloon van het OCMW. Meer dan 102 000 Brusselaars ontvangen een werkloosheidsuitkering. Meer dan 13 000 65-plussers leven met in een inkomensgarantie voor ouderen. Het effect van de crisis is duidelijk zichtbaar in de werkloosheids- en OCMW-statistieken, maar bijvoorbeeld ook op het aantal betalingsachterstanden op hypothecaire en consumentenkredieten.

De sociale ongelijkheid binnen het gewest is groot en neemt zelfs toe. Dit heeft duidelijk gevolgen voor de gezondheid van de Brusselaars. De vraag naar sociale woningen blijft groeien en de onderwijsindicatoren blijven onrustwekkend slecht.

De vaststellingen in deze zesde editie van de Brusselse Welzijnsbarometer zijn niet verrassend verschillend van de vorige, maar daarom niet minder verontrustend.

www.observatbru.be

Dit document is ook beschikbaar in het Frans.

Ce document est également disponible en français sous le titre:
“Baromètre social, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2010”